

Četrta številka // iz sveta ptic: Ob srebrnem jubileju // poljudni članek: 25 let DOPPS //
varstvo ptic in narave: Zagovorniki narave // raziskovanje: Raziskovalni projekti pri
Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

25
LET

Svet ptic: 04,'04

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS // letnik 10, številka 04, februar 2005 // ISSN: 1580-3600

→ SVET PTIC:

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 10, številka 04, februar 2005/ISSN: 1580-3600 prej Novice DOPPS/ISSN: 1408-9629

izdajatelj:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS — BirdLife Slovenija[®]), Tržaška 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja.

naslov uredništva:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS — BirdLife Slovenija[®]), Tržaška 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75, fax: 01 425 11 81, e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

glavni urednik:

Damijan Denac,

e-mail: damijan.denac@dopps-drustvo.si

tehnično uredil:

Damijan Denac

uredniški odbor: Urša Koce, dr. Andreja Ramšak, Jakob Smole,

Eva Vukelič

lektoriranje: Henrik Ciglič

art direktor: Jasna Andrič

oblikovanje: Mina Zabnikar

prelom in fotoliti: Fotolito Dolenc d.o.o., Primož Orešnik

tisk: Schwarz d.o.o.

naklada: 4000 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno. Revijo sofinancirajo družba Mobitel, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo RS, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport RS in Grand hotel Union d.d. Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na naslov uredništva ali na elektronski naslov: damijan.denac@dopps-drustvo.si

Poslanstvo DOPPS je varovanje ptic in njihovih habitatov z naravovarstvenim delom, raziskovanjem, izobraževanjem, popularizacijo ornitologije in sodelovanjem z drugimi naravovarstvenimi organizacijami.

predsednik:

Slavko Polak

podpredsednik:

Bogdan Lipovšek

upravni odbor: Katarina Aleš, Dejan Bordjan, Marjan Gobec, Vojko Havliček, Dušan Klenovšek, Urša Koce, Luka Korošec, Borut Mozetič, Žiga Iztok Remec, Dušan Sova, Boštjan Surina, Željko Šalamun, Simon Širca, Eva Vukelič

nadzorni odbor: Tatjana Čelik, Andrej Hudoklin (predsednik), dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta

poslovni račun: 02018-0018257011 pri NLB

direktor: Tomaž Jančar

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

Fotografija na naslovnici: Trstnice so že ob ustanovitvi DOPPS leta 1979 posodile svojo podobo društvenemu logotipu in ime strokovni reviji. Oboje je ostalo nespremenjeno do danes. Na sliki je rakar (*Acrocephalus arundinaceus*), največja evropska trstnica. Foto: Kajetan Kravos

glavni sponzor DOPPS

ZIVLJENJE NISO LE BESEDE
WWW.MOBITEL.SI

Priradostoljni muzej Slovenije
Slovenian Museum of Natural History

4

Ob srebrnem jubileju DOPPS

//Rudolf Tekavčič, predsednik DOPPS 1984-1992

7

25 let Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

//Tomi Trilar

14

Zagovorniki narave

//Tomaž Mihelič in Jakob Smole

16

Program Mednarodno pomembna območja za ptice (IBA) v Sloveniji

//Luka Božič

18

Škocjanski zaton - oaza na pragu Kopra

//Nataša Šalaja in Borut Mozetič

22

DOPPS in lov na ptice

//Tomaž Jančar

24

LIFE, ki je več kot življenje

//Nataša Šalaja

26

"Quo vadis", navadna čigra?

//Damijan Denac

28

Je varstvo narave bolj zveličavno kot varstvo ptic?

//Peter Trontelj

36

Ljubljanska sekcija DOPPS

//Žiga Iztok Remec

38

Štajerska sekcija

//Matjaž Kerček

40

Notranjska sekcija

//Slavko Polak

41

Zgodovina sodelovanja DOPPS z BirdLife - od začetkov do polnopravnega partnerstva

//Tomaž Jančar

48

Partnerstvo Mobitel - DOPPS, 10 let prizadevanj za varstvo ptic in njihovih habitatov

//Urša Manček (Mobitel) in Borut Mozetič (DOPPS)

52

Ko prostovoljci pomagajo zaposlenim in obratno

//Andrej Bibič

54

Raziskovalni projekti pri Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

//Borut Rubinič

58

Zimski ornitološki atlas Slovenije (ZOAS)

//Andrej Sovinc

60

Raziskovalni tabori DOPPS

//Damijan Denac

62

Srečanje mladih ornitologov Slovenije

//Damijan Denac

66

Moja ornitološka pot

//Matjaž Premzl, Tilen Basle, Tanja Šumrada, Jurij Hanžel in Maja Marčič

69

Slovensko ornitološko pisanje

//Al Vrezec

76

Novice DOPPS

//Andreja Ramšak

78

Publikacije DOPPS

//Damijan Denac in Urša Koce

Bilo je pred dobrimi sedmimi leti, leta 1997. Takrat sem obiskoval peti razred osnovne šole Toneta Čufarja v Mariboru. Peti razred je bil za vsakega osnovnošolca nekakšen nov začetek. Z razredne smo prišli na predmetno stopnjo in začeli so nas poučevati tudi novi učitelji. Ravno to dejstvo je bilo ključnega pomena za nadaljnji potek mojega življenja.

Do tega razreda sem živel, kot je nanese, čeprav so me zmeraj zanimala drugačne stvari kot večino mojih sovrstnikov. Kadar so sošolci gledali nogometne tekme, sem se jaz navduševal nad dokumentarnimi oddajami o živalih in rastlinah. Take stvari so me pritegovale in navduševale že od nekdaj, vendar jim nisem nikoli posvetil večje pozornosti. V petem razredu pa sem spoznal učiteljico Tatjano Koren, ki me je potem do konca osmega razreda učila biologijo. Naučila pa me je veliko več od Darwinove teorije in celice! Bilo je očitno, da vse počne s srcem, in to je vplivalo tudi name. Ga. Koren me je naučila potrpežljivosti, natančnosti in osnov mojega nadaljnjega življenja in razmišljanja. Dala mi je samozavest in vednost, da se je treba za svoje cilje vedno zavzemati in se zanje tudi bojevati. In prav ga. Koren je bila tista, ki je mene in prijatelja Matjaža usmerila na to pot. Vpeljala naju je v svet raziskovanja in neustavljive radovednosti, ki je po mojem mnenju osnova vsakemu raziskovalcu.

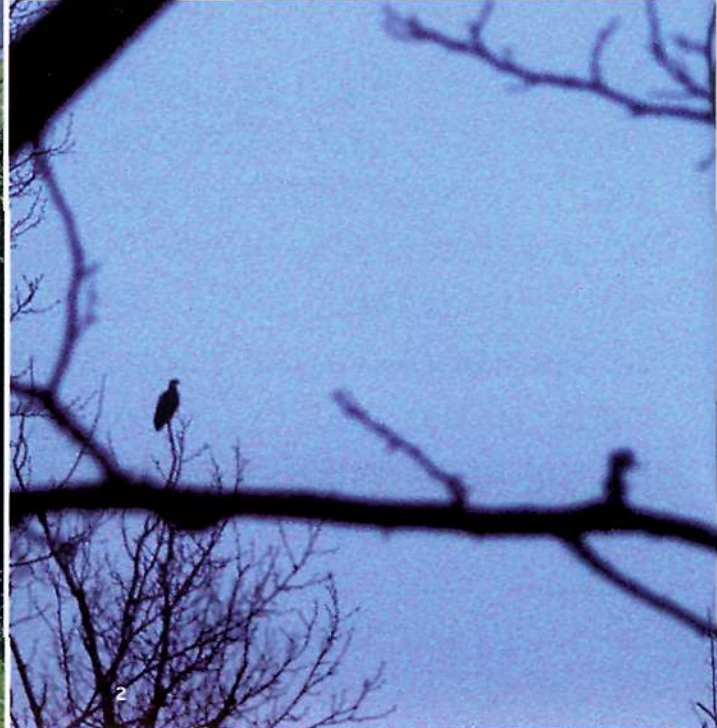

Aleš Tomažič

>>Leta 1997 nas je navdušila za raziskovalno delo. To se je navezovalo na kmečko lastovko, ki je bila takrat ptica leta. Z raziskovalno nalogo smo se jeseni naslednjega leta prijavi na ornitološko tekmovanje v organizaciji DOPPS-a. Takrat sem prvič slišal za to društvo. Na tem tekmovanju smo zmagali, kar je Matjaža in mene še dodatno spodbudilo k nadaljnjemu delu. Več let sva tako raziskovala na različnih področjih in pisala raziskovalne naloge, ki so nama postopoma odpirale nov svet. S tem sva se tudi vedno bolj vključevala v samo delo DOPPS-a. Prek društva sem spoznal veliko ljudi, ki razmišljajo podobno kot jaz. Postali so moji prijatelji in nepogrešljiv del mojega življenja. DOPPS mi je dal smisel in cilj, odprl mi je oči za stvari, ki danes oblikujejo moj vsakdanjik. Skupaj z drugimi se sedaj bojujem za ohranjanje narave in osveščanje ljudi, za boljšo, naravi prijazno prihodnost. Četudi nisem jasnoviden, vem, da bo ornitologija vselej ne le del mojega življenja, marveč temelj vsega. Odkar sem član društva, sem imel možnost videti in doživljati tako lepe stvari, da so se mi za vedno vtisnile v spomin in srce. Vsakdo v svojem življenju spozna koga, ki odločilno vpliva nanj in njegovo življenje, jaz pa sem imel to srečo, da sem spoznal kar celo društvo takšnih ljudi. Hvala!

Dragi prijatelji, dragi člani. S to številko se poslavljam od mesta urednika Sveta ptic in se iz srca zahvaljujem vsem, ki ste mi kakorkoli, pa četudi le z besedo, pomagali pri njenem ustvarjanju. Brez vas tako obsežnega dela ne bi zmo-gel. Urednikovanje je bilo zame eno najlepših opravil doslej in vselej sem sem si prizadeval, da bi bila revija takšna, da bi člani in DOPPS od nje imeli kar največ. Upam, da ste prijetne trenutke ob njej doživljali tudi vi.

Vaš urednik,
Damijan Denac

Ob srebrnem jubileju DOPPS

//Rudolf Tekavčič, predsednik DOPPS 1984-1992

1: Zgornja vrsta od leve: Andrej Hudoklin, Iztok Geister, Tomaž Mihelič, Tomaž Jančar, spodaj Dare Šere, Tomi Trilar (leži) in Mirko Perušek. Na skupinskem popisu ptic Krakovskega gozda, leta 1998.
foto: Slavko Polak

2: V začetku osemdesetih let je bilo na »prepovedanem območju« odkrito prvo in doslej edino znano gnezdišče belorepca (*Haliaeetus albicilla*) v Sloveniji.
foto: Nikola Wolf

Kot nekdanjega predsednika DOPPS-a me je kolega Damijan Denac ob praznovanju 25-letnice povabil, naj napišem članek iz obdobja mojega mandata. Vabila sem se razveselil in prišel do spoznanja, da mlajši člani le niso pozabili na nas starejše, ki smo svojčas vendarle orali ledino. Šlo je za čas, v katerem država ni imela preveč posluha za podobna društva, pa naj je šlo za preučevanje ptic, varstvo narave ali pa izdajanje različnih publikacij, recimo revije *Acrocephalus*.

Bil sem v dilemi, kako se lotiti članka in kaj napisati po tolikem času. Pregledal sem stare zapisnike Izvršilnega odbora in prelistal *Acrocephalus*. Res zanimivo branje: »Ptičarski film« se je začel vrteti in stari kolegi so ponovno zaigrali vloge na platnu. V Izvršilni odbor (IO) sem bil izvoljen decembra leta 1982, po letu dni pa sem postal predsednik DOPPS. Bil sem presenečen in obenem počaščen, da so me kolegi predlagali za to funkcijo. Mesto sem namreč prevzel od slovitega kolega Janeza Gregorija, velikega poznavalca ptic in izvrstnega biologa, in pod težo predhodnika nisem bil povsem prepričan, da se bom obnesel. Kot obročkovalec mi je poznavanje ptic sicer šlo kar dobro od rok, a kljub temu mi je bilo tesno pri srcu. Po prvem sestanku IO-ja, ki sem ga vodil v tej funkciji, pa sem vedel, da se bo vse izteklo v najlepšem redu. Kolegi so mi stali ob strani in od njih sem se marsičesa naučil, bilo je prijetno.

V Izvršilnem odboru je bil tudi urednik *Acrocephalus* Iztok Geister. Revija se je v tistem času tiskala še v sitotisku in bila zato po kakovosti nekoliko slabša, toda glede na finančna sredstva, ki so nam bila na voljo, smo morali biti s tem pač zadovoljni. Iztok me je povabil, da bi sodeloval kot tehnični urednik. Zelel si je, da bi vsaj naslovnico pričeli tiskati v barvah. Zaposlen sem bil v tiskarni, zato sem se odločil,

da bom skušal izboljšati kvaliteto tiska. Hitro sem navezal stik s kolegom v papirnici Vevče in obljubil mi je kvalitetnejši papir, ki smo ga potem dobili celo zastonj. Tudi v tiskarni sem se dogovoril za delno sponzorstvo. S številko 35-36 sem pričel sodelovati kot tehnični urednik in *Acrocephalus* je prvič izšel z barvno naslovnico. Te številke smo bili neizmerno veseli, saj smo se z njo po kakovosti približali podobnim tujim revijam, ki smo jih dobivali za izmenjavo. Dr. Andreju Župančiču je na Petrolu uspelo pridobiti nekaj sredstev za par *Acrocephalus*ovih števil, za sponzorstvo pa smo objavili njihov logotip na zadnji strani ovitka, podobno smo storili tudi v primeru papirnice Vevče. Po dolgotrajnih in številnih prošnjah so nam na Ministrstvu za znanost in tehnologijo odobrili sredstva za revijo, oziroma so pristopili k sofinanciranju. To je bilo prvo priznanje države DOPPS-u, da delamo dobro in da imamo strokovno revijo na nivoju. Kot tehnični urednik sem sodeloval do 50. številke. Leta 1992 sem moral na nujno operacijo hrbtenice in urejanje je prevzel sam urednik. V času mojega mandata je država sprejela nov Zakon o društvih in morali smo pripraviti tudi nov statut DOPPS-a. Zadevo sem prevzel, a tega primera ne nameravam pojasnjevati, ker je šlo v glavnem za čisto birokracijo in nepotrebno delo, zato pa sem dobil nekaj dodatnih sivih las. Naša najboljše-

ša naloga takrat pa je bila priprava in izvedba Ornitološkega atlasa gnezdek Slovenije, katerega zamisel o izvedbi je segala v daljno leto 1975. Nalogo koordinatorja je prevzel Iztok Geister. Pri popisih smo sodelovali domala vsi aktivnejši člani in brez večjih težav pokrili Slovenijo. No, ni bilo čisto tako, pokazala se je težava, to je bilo območje Kočevske Reke, zaprto za navadne smrtnike, »Mačkov teritorij«. Napisal sem vlogo na Ministrstvo za notranje zadeve in razložil, za kaj gre. Na moje veliko presenečenje in začudenje sem najprej doživel preverko v službi: kdo sem, kaj delam in ali se resnično ukvarjam s preučevanjem ptic. Po nekaj dnevih me je presenetil telefonski klic, naj se javim na Ministrstvu glede naše vloge. Sprejel me je visoki policijski uslužbenec in se predstavil kot odgovorna oseba za to področje. Bil je priazen, korekten in mirno je poslušal mojo razlago oziroma željo, zakaj bi rad prišel na »prepovedani kraj«.

Pojasnil sem mu, da podobne projekte opravljajo tudi v drugih državah, in da so nekatere Evropske države svoje Atlase že izdale, v njih pa so seveda obdelale celotno državo. Bilo bi smešno, da bi pri nas ostala bela lisa na karti, že zaradi tega, ker smo majhna država in lahko popis ptic brez večjih težav izpeljemo v celoti. Ko sva se razšla, mi je rekel, da dobim odgovor v roku enega tedna. Resnično sem po sedmih dneh dobil pošto na dom, da je prošnja rešena pozitivno, s pripombo, da se moram po telefonu javiti osebi na policiji teden dni prej, da mi organizirajo spremstvo. V spominu mi je ostal prvi obisk in popis na tem zaprtem območju, 10. maja 1983. V hotelu Pugled v Kočevju me je pričakal lovski čuvaj oziroma uslužbenec Ministrstva. Najprej se je predstavil, vedel je, zakaj sem prišel. Več o Atlasu sem mu razložil med vožnjo proti Kočevski Reki. Bil je priazen možakar, dobro je poznal tamkajšnji živalski svet, le

pri pticah (njemu nepoznane) se mu je zatikalo. Sodelovala sva kar nekaj let, in to uspešno. Po prvem obisku in v naslednjih letih sem spoznal veliko prijaznih ljudi, ki so tam delali in živeli, le bolj nezaupljive narave so bili, čemur pa se ne gre čuditi. Popisi Kočevske Reke so bili nadvse zanimivi, odkrili smo namreč, da belorepec (*Haliaeetus albicilla*) gnezdi v Sloveniji. Čuvaj mi je pokazal gnezdo in mi prišepnil, da je bil pred leti en tudi ustreljen. Kolega Geister pa je bil do tega podatka malo skeptičen. Šla sva tudi stavit, da ga bo osebno videl, če bo le malo sreče z dovoljenjem za vstop. Namreč šele leta 1989 mi je uspelo dobiti dovoljenje (železna zavesa se je že počasi dvigovala), da lahko pripeljem s seboj še dva kolega. Bila je sobota, ko smo v meglenem jutru pripotovali v Kočevsko Reko Iztok Geister, Dare Šere in jaz. Bil sem kar malce skeptičen glede belorepca v teh razmerah. Ni mi šlo za stavo, želel sem, da bi ga videla tudi onadva in bi izginili vsi dvomi. Najprej smo ga zaslišali, ko se je oglašal na koncu jezera. Počasi so se dvignile meglice in na vrhu smreke smo ga zagledali. Dvomi so izginili, stavo pa smo zalili na poti domov.

Na koncu bi se rad zahvalil vsem članom Izvršnega odbora za korektno sodelovanje v osemletnem obdobju, predvsem tajnikoma Tomiju Trilarju in Petru Trontlju, pa tudi blagajnikoma Daretu Šeretu in Tomažu Jančarju. Še posebej se zahvaljujem dragemu kolegu dr. Andreju Župančiču, ki je vedno našel pravo besedo in nasvet, strokovni ali življenjski. Kljub razlik v letih smo se dobro razumeli in spoštovali mnenja enih in drugih, skratka, bilo je lepo na teh naših sestankih, posebno na koncu, ko smo velikokrat zavili še v Cankarjevo ulico na »tekoče zadeve«. Prostor za sestanke nam je vsak mesec ponudil Prirodoslovni muzej in nam tako izjemno pomagal.

Štafetno palico vodenja društva so od nas prevzeli mlajši in bolj prodorni, navezali so stike z Mobitelom, ki je sedaj glavni pokrovitelj. Res je, bili smo že v samostojni državi in marsikaj se je dalo drugače postoriti in organizirati. Poslovno sodelovanje so znali izkoristiti, zato vse čestitke tistim, ki so to izpeljali. Mlajšim kolegom, ki sedaj vodijo DOPPS, želim veliko uspehov pri izdajanju obeh revij in jim želim, da prevzeto poslanstvo uspešno uresničujejo naprej na vseh področjih, ki so jih zastavili. Predvsem pa jim želim, da uspešno in čim hitreje zaključijo novi Ornitološki atlas ptic Slovenije.

Na koncu mi dovolite, da apeliram na mlajše člane, ki zdaj vodijo društvo, in bodoče, ki ga še bodo, da poslušajo drug drugega in usklajujejo različna mnenja ne glede na starost. Veliko vas je, ki ste visoko izobraženi, zato uspeh društva ne sme izostati. Generacije se menjajo, vsaka naredi kaj dobrega in novega – zgodijo se tudi napake, a DOPPS mora delovati naprej, vemo, zakaj je bil ustanovljen. Tisti, ki smo delali, tisti ki sedaj delate, vsi skupaj delamo za zanamce – zapustimo jim lepo doto DOPPS-a. ●

1: Ptice združujejo ljudi in najprej se moramo zahvaliti njim za častitljivi društveni obstoj.
foto: Tatjana Koren

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije - BirdLife Slovenia praznuje 25-letnico ustanovitve. Ustanovitev društva pomeni začetek moderne dobe slovenske ornitologije, ki jo je obeležilo četrto stoletje bliskovitega razvoja ornitologije v Sloveniji, tako na znanstvenem, naravovarstvenem, publicističnem, organizacijskem kot drugih področjih. Od ustanovitve do danes so se v organiziranje ter strokovno uveljavljanje ornitologije pri nas v veliki meri vključevali ljubitelji, tisti torej, ki se s pticami in raziskovanjem niso poklicno ukvarjali, tako da delovanje ni bilo omejeno le na akademske kroge, kar je značilno za nekatere druge veje biologije. Ravno ta posebnost je botrovala velikemu razmahu in vzponu ornitologije v Sloveniji v zadnjih 25 letih. Nekatere dogodke in posameznike, vključene v ta razvoj, bom v nadaljnjem pisanju še posebej izpostavil (namenoma so v celotnem sestavku izpuščeni akademski nazivi, ki so se v tem obdobju z zorenjem sodelujočih pogosto spreminjali). Seveda pregled še zdaleč ne bo popoln, saj je za veliko množico dogodkov in akterjev, zlasti tistih v zadnjem času, v tem prispevku premalo prostora.

25 LET DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE

//Tomi Trilar

Začelo se je z ustanovno skupščino 8. 12. 1979 ob 15h v prostorih Fakultete za elektrotehniko, Tržaška cesta 25. Skupščine se je udeležilo 76 ustanovnih članov, ki so postavili temelje *Društvu SR Slovenije za opazovanje in proučevanje ptic*. Istega dne je bila tudi prva seja Izvršilnega odbora v sestavi MIHA ADAMIČ, IVO A. BOŽIČ, IZTOK GEISTER, JANEZ GREGORI, PETER GROŠELJ, ANDREJ KNAVS, BOŽIDAR MAGAJNA, MIŠO SERAJNIK, BORUT ŠTUMBERGER in DARE ŠERE. Že 20. 2. 1980 je bilo novim zakonskim predpisom ustrezno ime društva spremenjeno v *Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije* (DOPPS), ki ga nosi še danes. Prvi predsednik društva je bil JANEZ GREGORI (1979–1983), sledili pa so RUDOLF TEKAVČIČ (1983–1992), FRANCI JANŽEKOVIČ (1992–1996), ANDREJ BIBIČ (1996–1997), BORUT ŠTUMBERGER (1997–1998), PETER TRONTELJ (1998–2004) in SLAVKO POLAK (od 2004 dalje). Podpredsedniki so bili ANDREJ O. ŽUPANČIČ (1983–1992), FRANC BRAČKO (1992–1998), TOMAŽ JANČAR (1999–2001), PRIMOŽ KMECL (2001–2004) in BOGDAN LIPOVŠEK (od 2004 dalje).

Za začetni zagon društva imajo največ zaslug tajniki društva, ki so nosili levji delež administrativnega in organizacijskega bremena, BOŽIDAR MAGAJNA (1979–1982), ANDREJ SOVINČ (1982–1983), TOMI TRILAR (1983–1988) in PETER TRONTELJ (1988–1995). Januarja 1994 se je začela postopna profesionalizacija društva in funkcijo tajnika je postopoma prevzemal honorarni poslovni sekretar ALEKSANDER BULATOVIČ, ki ga je marca 1995 zamenjal BORUT MOZETIČ. Ustanovljena je bila *Pisarna DOPPS*, ki sta jo doslej vodila dva direktorja, ANDREJ BIBIČ (druga polovica 1999–2000) in TOMAŽ JANČAR (od 2001 dalje), ki je velik delež bremena v prvi polovici 2001 prepustil pomočniku direktorja LEONU KEBETU (2001). V *Pisarni DOPPS* je trenutno zaposlenih 14 ljudi, do danes pa se jih je zvrstilo 21: NIKI ADLEŠIČ, NADA BELE, ANDREJ BIBIČ, LUKA BOŽIČ, IGOR BRAJNIK, DAMIJAN DENAC, ANDREJ FIGELJ, ANA FRELIH, TOMAŽ JANČAR, LEON KEBE, BRANKO KOREN, ANDREJ MEDVED, BARBARA MIHELIČ, TOMAŽ MIHELIČ, BORUT MOZETIČ, MATEJA NOSE MAROLT, NEVENKA PFAJFAR, BORUT RUBINIČ, POLONA SLADIČ, NATAŠA ŠALAJA in BARBARA VIDMAR. Blagajniki so bili BOŽIDAR MAGAJNA (1979–1980), DARE ŠERE (1980–1988), TOMAŽ JANČAR (1988–1992), TATJANA ČELIK (1992–1996), VALERIJA STREŽEK (1996–1997) in NATAŠA ADLEŠIČ BARBA (1997–2001). Zaradi nove zakonodaje in obsega dejavnosti se je že konec devetdesetih finančno poslovanje DOPPS tako povečalo in zapletlo, da je bilo treba najeti zunanje računovodske storitve.

Omenimo še Izvršilni odbor (sedaj Upravni odbor), v katerem je doslej sodelovalo 57 članov: MIHA ADAMIČ, NATAŠA ADLEŠIČ BARBA, KATARINA ALEŠ, ANDREJ BIBIČ, DEJAN BORDJAN, IVO A. BOŽIČ, LUKA BOŽIČ, FRANC BRAČKO, ALEKSANDER BULATOVIČ, TATJANA ČELIK, DAMIJAN DENAC, KATARINA DENAC (SENEGACNIK), IZTOK GEISTER, MARJAN GOBEC, JANEZ GREGORI, PETER

GROŠELJ, VOJKO HAVLIČEK, TOMAŽ JANČAR, FRANCI JANŽEKOVIČ, LEON KEBE, DUŠAN KLENOVŠEK, PRIMOŽ KMECL, ANDREJ KNAVS, URŠA KOCE, LUKA KOROŠEC, KAJETAN KRAVOS, BOGDAN LIPOVŠEK, BOŽIDAR MAGAJNA, BOJAN MARČETA, SERGEJ D. MATVEJEV, TOMAŽ MIHELIČ, BORUT MOZETIČ, MIRO PERUŠEK, SLAVKO POLAK, ANDREJA RAMŠAK, ŽIGA IZTOK REMEC, BORUT RUBINIČ, MIŠO SERAJNIK, JAKOB SMOLE, DUŠAN SOVA, ANDREJ SOVINČ, VALERIJA STREŽEK, BOŠTJAN SURINA, ŽELJKO ŠALAMUN, DARE ŠERE, SIMON ŠIRCA, ANDREJ ŠORGO, BORUT ŠTUMBERGER, RUDOLF TEKAVČIČ, TOMI TRILAR, PETER TRONTELJ, DENIS VENGUST, JANA VIDIC, MILAN VOGRIN, IZTOK VREŠ, AL VREZEC, EVA VUKELIČ in ANDREJ O. ŽUPANČIČ. Kar 21 let je v društvenih organih upravljanja sodeloval DARE ŠERE, sledi pa mu TOMI TRILAR z 20-letnim stažem.

Za častna člana DOPPS sta bila na ustanovni skupščini imenovana ALEŠ BEBLER in SERGEJ D. MATVEJEV. Omenimo še nosilce DOPPSovega priznanja *Aviana* za dosežke pri varstvu ptic: BRANKO KAMENIK in MILAN VOGRIN (1989), Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Kranj (1989), MIRO VAMBERGER (1993), MARTA KOLARIČ (1994), Hotel Ilirija (1995), MIRAN OTOREPEC (1995), PERUTNINA PTUJ (1998), krajanji Podpeča (1998), vaščani Biša (1999), Tovarna sladkorja Ormož (2000), Odbor za rešitev Save Dolinke (2000), zaposleni na mejnem prehodu Lazaret (2001), TOMISLAV KUMP in Elektro Ljubljana, nadzorništvo Vrhnika (2003) in GIAN FRANCO VINCOLETTA (2004) ter *Zlatega Legata* za najboljše domače delo s področja ornitologije: TIHOMIR MAKOVEC, IZTOK ŠKORNIK in LOVRENC LIPEJ (1998), IVO A. BOŽIČ (1999), TOMAŽ MIHELIČ, AL VREZEC, MIRO PERUŠEK in JOŽE SVETLIČIČ (2000), DAMIJAN DENAC (2001) ter TOMI TRILAR (2002). DOPPS je leta 1995 na slovesnosti ob otvoritvi *Evropskega leta varstva narave v Sloveniji* prejel nagrado Ferdinanda Seidla, ki jo Prirodoslovno društvo Slovenije podeljuje za dosežke v naravovarstvu.

Organi društva so se na začetku delovanja v glavnem sestajali v knjižnici Prirodoslovnega muzeja Slovenije (PMS) na Prešernovi 20, predavanja pa so potekala tu in tam od fakultet do osnovnih šol, do prostorov Fotokino kluba Diana do različnih gostinskih lokalov. Šele dobro desetletje po ustanovitvi je PMS DOPPSu omogočil ureditev prvih pravih društvenih prostorov na Žibertovi 1 (november 1991–september 2000), za kar se mu ob tej priložnosti najlepše zahvaljujemo. Potem se je DOPPS preselil v najete prostore na Prvomajski 9 (oktober 2000–konec 2003) in pred kratkim v svoje lastne prostore na Tržaški 2 (od 2004).

DOPPSova periodika

Prva številka slovenskega ornitološkega časopisa *Acrocephalus* je bila predstavljena 14. 3. 1980 na slavnostni seji Uredniškega sveta na domu glavnega urednika v Naklem. IZTOK

2: Najmočnejši top v naravovarstveni bitki se imenuje znanje. Če ga znamo pravilno uporabljati, je zmaga zagotovljena.
foto: Tomaž Mihelič

3: Tovarna sladkorja v Ormožu je za posluš do varstva ptic leta 2000 prejela prestižno nagrado Aviano. Gospodarski razvoj še ne pomeni nekaj nujno slabega za naravo.
foto: Borut Štumberger

GEISTER je kot glavni urednik revije *Acrocephalus* posvetil kar 20 let (1980–1999) svojega strokovnega ornitološkega udejstvovanja, sledila sta mu BORUT ŠTUMBERGER (1999–2001) in AL VREZEC (2002 do danes). Urednik je že v prvem uredniškem odboru k delu pri reviji pritegnil kopico strokovnjakov, ki so delovali na ozemlju Slovenije: IVA A. BOŽIČA, JANEZA GREGORIJA, BOŽIDARJA MAGAJNO, SERGEJA D. MATVEJEVA, RADA SMERDUJA, DARETA ŠERETA in ANDREJA O. ŽUPANČIČA.

Na ornitološkem, terminološkem, oblikovnem, tehničnem in drugih področjih je glavnim urednikom pri uredniškem delu pomagala obsežna ekipa strokovnjakov. Posebej omenimo uredniški odbor, v katerem je doslej delovalo 34 sodelavcev: MIHA ADAMIČ, BOŠTJAN ANKO, FRANC BATIČ, IVO A. BOŽIČ, LUKA BOŽIČ, ANTON BRANCELJ, TATJANA ČELIK, MATIJA GOGALA, JANEZ GREGORI, ANDREJ HUDOKLIN, PRIMOŽ KMEČ, JELENA KRALJ, KAJETAN KRAVOS, BORIS KRYŠTUFK, PETER LEGIŠA, GORDAN LUKAČ, BOŽIDAR MAGAJNA, BOJAN MARČETA, SERGEJ D. MATVEJEV, TOMAŽ MIHELIČ, JOSEF MIKUSKA, ROGER H. PAIN, JENŐ J. PURGER, PETER SACKL, MARTIN SCHNEIDER-JACOBY, PETER SKOBERNE, RADO SMERDU, ANDREJ SOVINC, DARE ŠERE, KAZIMIR TARMAN, DAVORIN TOME, JANA VIDIC, AL VREZEC in ANDREJ O. ŽUPANČIČ. Le-ti so ne le jamčili za strokovno korektnost objavljenih prispevkov, pač pa so v uredniškem postopku tudi aktivno sodelovali kot recenzenti. Recenzije pa so osnovno jamstvo strokovnega in znanstvenega nivoja vsakega časopisa, pri čemer je *Acrocephalus* vztrajal vseh 25 let. Število sodelujočih recenzentov in opravljenih recenzij je danes verjetno nemogoče prešteti oziroma oceniti. Član uredniškega odbora z najdaljšim stažem tako v odboru kot nasploh med ustvarjalci revije *Acrocephalus* je JANEZ GREGORI, ki pri reviji sodeluje že 23 let. Lektor oziroma prevajalec z najdaljšim, 20-letnim stažem je HENRIK CIGLIČ. Kako veliko belo liso na ornitološkem zemljevidu Evrope je zapolnil *Acrocephalus*, nam pove dejstvo, da je DOPPS revijo že ob izidu 4. številke leta 1980 izmenjeval s 27 ornitološkimi in naravovarstvenimi revijami drugih držav. To število je do danes naraslo na 113. Ob koncu leta 2004 beležimo 25 let

neprekinjenega izhajanja in izid 123. številke revije *Acrocephalus*. V prvih sto številkah je 216 avtorjev objavilo 2.202 prispevka, s čimer je bilo ovekovnečenih prek 12.000 podatkov o pticah. *Acrocephalus* pomeni prelomnico v slovenskem ornitološkem pisanju in strokovnem zanimanju za ptice pri nas. Takšnega vzpona ob izidu prve številke *Acrocephalus* leta 1980 verjetno ni pričakoval nihče. Več o slovenskem ornitološkem pisanju in ustvarjalcih revije *Acrocephalus* skozi 25-letno zgodovino si lahko preberete v prispevkih ALA VREZCA (*Acrocephalus* 25(120): 1-3, *Svet ptic* – pričujoča številka).

Iz *Acrocephalus* so se leta 1994 najprej umaknile društvene novice. Po izmenjavi izkušenj z drugimi partnerji BIRDLIFE na 21. svetovni konferenci BIRDLIFE (avgust 1994, Rosenheim v Nemčiji) je SLAVKO POLAK predlagal ustanovitev informativnega biltena *Novice DOPPS*. Nulto številko sta pripravila SLAVKO POLAK in BORUT MOZETIČ (1994), urednica vseh nadaljnjih 5 letnikov oziroma 20 števil pa je bila ANDREJA RAMŠAK (1995–1999). V uredniškem svetu je sodelovalo 6 članov: DAMIJAN DENAG, ANDREJ FIGELJ, LEON KEBE, PETER LEGIŠA (pomočnik urednice), BORUT MOZETIČ in AL VREZEC. Risbe ptic so prispevali SLAVKO POLAK, IRENA PAVLAKOVIČ in MIRO PERUŠEK, karikature pa MARJAN VAUPOTIČ.

Še bolj prelomno za revijo *Acrocephalus* je bilo leto 1999, saj je dobila mednarodni uredniški odbor in začela objavljati članke domačih in tujih avtorjev v angleškem jeziku. S tem se je dvignila citiranost ter ugled revije v svetovni ornitologiji in postala je ornitološka revija za jugovzhodno Evropo in vzhodno mediteransko regijo, ki je danes citirana v šestih bazah podatkov. Cena napredka je bila seveda poljudnost in s tem razumljivost *Acrocephalus* za številno, večinoma laično članstvo DOPPS. Rešitev se je pokazala v preoblikovanju društvenega biltena *Novice DOPPS* v poljudno ornitološko revijo.

Ideja je ponovno zrasla na svetovni konferenci BIRDLIFE

(oktober 1999, Kuala Lumpur v Maleziji), ki se je je udeležil TOMAŽ JANČAR. Iz *Novic DOPPS* je tako nastal *Svet ptic*, v katerega so se iz *Acrocephalus* preselile poljudne rubrike, denimo Skrivnostna fotografija. Še naprej jih je urejala ANDREJA RAMŠAK (2000–2003), ki jo je nasledil DAMIJAN DENAC (od 2003 dalje). Tehnični urednik je ANDREJ FIGELJ (od 2002 dalje), v Uredniškem odboru pa je sodelovalo 11 sodelavcev: LUKA BOŽIČ, DAMIJAN DENAC, MARIJAN GOVEDIČ, LEON KEBE, URŠA KOČE, ANDREJA RAMŠAK, BORUT RUBINIČ, JAKOB SMOLE, DAVORIN TOME, AL VREZEC in EVA VUKELIČ. V petih letnikih je do sedaj izšlo 20 števil *Sveta ptic*. Več o *Novicah DOPPS* in *Svetu ptic* ter njunih ustvarjalcih si lahko preberete v pripevku ANDREJE RAMŠAK (*Svet ptic* – pričujoča številka).

Ornitološki atlas Slovenije

Začetki ornitološkega atlasa Slovenije segajo v leto 1976, ko je propadlo poskusno kartiranje rjavega srakoperja. Že naslednje leto je bilo uspešno opravljeno kartiranje 11 lahko opaznih vrst. Sledilo je neuspešno dopolnilno kartiranje 11 lahko opaznih vrst v letu 1978. Leta 1979 smo prvič popisovali celotno listo gnezdečih ptic, pri čemer je sodelovalo 18 (od 33) povabljenih opazovalcev. Ozemlje Slovenije je bilo zatem razdeljeno na pet sektorjev. Od zahoda proti vzhodu jim je pripadalo naslednje število kvadratov, ki naj bi jih obdelali postopno: 42 (1980), 64 (1981), 52 (1982), 46 (1983) in 41 (1984). Sledila so leta dopolnilnega kartiranja in do leta 1988 nam je uspelo bolj ali manj temeljito popisati vse kvadrate. Skupno 87 popisovalcev je v 238 kvadratih zabeležilo 219 vrst gnezdičk, od teh jih je 10 domnevnih, 3 možne, druge pa so potrjene. Podrobnosti in rezultate si lahko ogledate v knjigi IZTOKA GEISTRA *Ornitološki atlas Slovenije* (DZS, 1995).

V zimi 1979/80 je bilo opravljeno poskusno popisovanje 19 kvadratov za zimski atlas, ki je prek pasivnega popisovanja v obdobju 1980/81–1985/86 in aktivnega popisovanja v obdobju 1986/87–1990/91 prešlo v popisovanje še neraziskanih kvadratov v obdobju 1991/92–1992/93. Delo 150

popisovalcev je do decembra 1985 koordiniral IZTOK GEISTER, kasneje pa ANDREJ SOVINČ. V 240 pregledanih kvadratih je bilo reistriranih 192 redno, občasno ali zelo redko pojavljajočih se vrst ptic, katerih razširjenost in pojavljanje je predstavljena v knjigi ANDREJA SOVINČA *Zimski ornitološki atlas Slovenije* (Tehniška založba Slovenije, 1994).

Izidu obeh temeljnih atlasov so sledili lokalni atlasi. Popisi za *Ornitološki atlas Ljubljanskega barja* so potekali od 1989 do 1996 in so ga koordinirali ANDREJ SOVINČ, DAVORIN TOME in PETER TRONTELJ (*Acrocephalus* 14(60): 145–151). Do leta 2003 so bili zbrani še fenološki in favnistični podatki za negnezdičke. Vsi zbrani podatki so obdelani in delo je tik pred objavo.

Vodja in organizator projekta *Lokalnega ornitološkega atlasa Drave* med Mariborom in Ptujem v letih 1989–1992 je bil FRANC BRAČKO, ki je z neizmernim entuziazmom in voljo ter ogromno količino vloženih terenskih dni opravil večino kartiranja (*Acrocephalus* 16(68–69–70): 58–61, 18(82): 1–97).

Prvi *Ornitološki atlas Triglavskega narodnega parka* (TNP) je bil izdelan leta 1983 kot raziskava za naročnika TNP pod koordinatorskim IZTOKA GEISTRA (*Acrocephalus* 4(16): 37–38). Ponovno je pogodbeno popisovanje TNP potekalo od leta 1991 do 1996. Popisovanje gnezdičk je koordiniral TOMAŽ JANČAR (*Acrocephalus* 12(47): 42–43, 13(55): 193–194, 14(58–59): 132–133, 15(62): 3–7), zimsko popisovanje pa PRIMOŽ KMECL. Zaradi pomanjkanja interesa naročnika *Ornitološki atlas TNP* ni izšel v knjižni izdaji, ampak je bil izročen naročniku kot interno poročilo.

Trenutno poteka popisovanje za *Novi ornitološki atlas gnezdičk Slovenije* (2002–2008), ki ga koordinira TOMAŽ MIHELČ. Osnovni namen novega ciklusa popisovanja je zagotoviti primerljivost s prejšnjim atlasom in obenem pridobiti podatke o številčnosti populacij gnezdečih ptic v Sloveniji. Zato poteka na treh ravneh: popis razširjenosti znotraj kva-

4: Polojnik (*Himantopus himantopus*) je redka gnezdička v Sloveniji. Njegov zarod na gnezdišču pri Ormožu so rešili v Tovarni sladkorja s takojšnjim ukrepanjem po obvestilu ornitologov. Upajmo, da bo ta ptica v prihodnosti gneznila tudi v Škocjanskem zatoku.
foto: Kajetan Kravos

5: Ko ljudje opazijo naravovarstveni problem, pogosto pokličejo v pisarno DOPPS. Naj gre za reševanje laboda grbca (*Cygnus olor*), ki je pogoltnil ribiško vabo, ali za nedovoljen poseg na neko območje, je treba pri priči ukrepati.
foto: Damijan Denac

dratov s stranico 10 km, popis redkih in težavnih vrst ter popis številčnosti, s štetjem ptic v »tetradah«. Prvi dve ravni sta lažji in primerni za slehernega člana DOPPS, »tetradni popis« pa je zahtevnejši in so mu kos le bolj izkušeni popisovalci (*Svet ptic* 8(1): 28-30, 9(4): 29, 10(1): 18).

V delo za *Novi ornitološki atlas gnezdišč Slovenije* smo vnesli nekaj novih oblik organizacije, kot so skupinski popisi določenega območja in sistem mentorstev, ki omogoča znanja željnemu članu, da se pri popisovanju na terenu priključi bolj izkušenemu popisovalcu in s tem hitreje doseže stopnjo samostojnega popisovalca »tetrad«. Skupinski popisi prinašajo poleg koristnega druženja, izmenjave izkušenj in umerjanja popisovalskih kriterijev tudi podatke iz območij, ki so sicer težje dostopna in zapostavljena. Doslej so člani DOPPS skupinsko popisovali v Beli krajini (2002), na Krasu (2003) in Koroškem (2004).

Varstvo ptic

DOPPS je že v delovnih področjih društva, ki so bila podana na ustanovni skupščini, zapisal »varstveno področje« (*Acrocephalus* 1(1): 20). Ta dejavnost se je kmalu udeležila v *Komisiji za varstvo narave DOPPS* (kasneje *Odboru za varstvo narave*), ki je bila ustanovljena januarja 1992 (*Acrocephalus* 1(1): 20). Brez dvoma je ta komisija najbolj zaznamovala delovanje DOPPSa od samega začetka pa do preloma stoletja in bi ji kazalo nameniti posebno obširno poglavje DOPPSove zgodovine. Vodila sta jo predsednika BORUT ŠTUMBERGER (1982-1991) in FRANC BRAČKO (od 1991-2000). V tem prispevku iz obsežnega dosjeja varstva ptic v začetnem obdobju omenjam le »Odlok o zavarovanju jezerc z okolico v Bobovku pri Kranju«, ki je območje 25. 2. 1981 kot prvo zavarovano močvirje v Sloveniji razlasil za naravno znamenitost (*Acrocephalus* 2(7): 17), in »Odlok o razglasitvi območja ribnikov v dolini Drage pri Igu za naravno znamenitost« iz leta 1986 (*Acrocephalus* 7(29): 47-48). Najpomembnejše je DOPPS in varstvo ptic v Sloveniji zaznamovalo obdobje *Pomembnih območij za ptice* (Important Bird Areas – IBA), na katerem danes temelji sodobno globalno varstvo ptic. DOPPS je pri projektu sodeloval od samega začetka, ko so v letu 1986 gradivo o prvih Slovenskih IBAjih za DOPPS pripravili JANEZ GREGORI, JANA VIDIC in BORUT ŠTUMBERGER. Leta 1989 je ICBP (Mednarodni svet za zaščito ptic – *International Council for Bird Preservation* – kasneje se je preimenoval v BIRDLIFE) objavil prvi inventar evropskih IBA pod naslovom *Mednarodno pomembna območja za ptice v Evropi*. V sklopu poglavja o IBA v Jugoslaviji je bilo vanj vključenih osem slovenskih območij. Večina med njimi se približno ujema z območji, ki imajo status IBA še danes (Ljubljansko barje, Cerknjsko jezero, Sečoveljske soline itd.).

Leta 1992 je v okviru ICBP stekel projekt drugega opredeljevanja IBAjev v Evropi, ki je trajal skoraj celo desetletje. V DOPPSu je bila organizirana mreža lokalnih koordinatorjev, ki jo je vodil koordinator IBA za Slovenijo, sprva MILAN VOGRIN (oktober 1992–marec 1996) in nato SLAVKO POLAK (marec 1996–konec leta 2000). V marcu 2000 je izšel prenovljen inventar IBA v Evropi in konec leta 2000 še *Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji*, ki jih je uredil koordinator IBA za Slovenijo SLAVKO POLAK (DOPPS, Monografija DOPPS št. 1, Ljubljana). Zaključil se je naš prvi veliki projekt BIRDLIFE, s katerim smo postavili temelje območnega varstva ptic v Sloveniji.

Sredi leta 1999 se je začel triletni projekt *Problematika varstva ptic pri približevanju Slovenije Evropski skupnosti* (Accession), ki je bil doslej daleč največji projekt v sodelovanju DOPPSa z BIRDLIFE in je imel daljnosežne posledice. Na pobudo DOPPS je beločeli deževnik vključen v Prilogo 1

Direktive o ohranjanju prostoživečih vrst ptic EU (Council Directive 79/409/EC), v nacionalnem merilu pa je bil osnova za kasnejšo razglasitev slovenskih SPA (Posebna območja varstva – *Special Protected Area*). Britanski partner RSPB je financiral stroške projekta in zaposlitev koordinatorja ANDREJA BIBIČA (1999–2000).

Po pregledu obstoječih podatkov iz zgornjega projekta in izboru kvalifikacijskih vrst so bili opravljeni dodatni popisi vrst in območij (pomemben del so sestavljali popisi podhujke in gozdnih vrst sov). Delo koordinira LUKA BOŽIČ (od marca 2001 dalje). DOPPS je podatke o 25 območjih IBA posredoval Ministrstvu za okolje, prostor in energijo kot strokovne predloge za SPA. V začetku leta 2003 je izšla še monografija *Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji 2 - Predlogi Posebnih zaščitnih območij (SPA) v Sloveniji*, ki jo je uredil koordinator LUKA BOŽIČ (DOPPS, Monografija DOPPS št. 2, Ljubljana), s poudarkom na vrstah in kriterijih, pomembnih na ravni EU. Sledilo je vključevanje predlaganih SPA za ptice v slovenska območja Nature 2000. Tu so se izrazili in ponekod tudi uveljavili ekonomski interesi države in lokalnih skupnosti, ki so bili nasproti strokovnim podlagam varstva narave (*Svet ptic* 10(2): 14-15). Z *Uredbo o posebnih ohranitvenih območjih* je bilo aprila 2004 kot SPA za ptice razglasenega 22,8 % celotnega slovenskega ozemlja (namesto predlaganih 24 %). Narejen je bil pomemben korak proti dolgoročnemu ohranjanju ptic in njihovih habitatov v Sloveniji.

Prelomni trenutek za DOPPS in varstvo ptic v Sloveniji pomenijo tudi prizadevanja za zavarovanje Škocjanskega zatoka. Leta 1993 je *Komisija za varstvo narave DOPPS* pripravila projekt *Ohranitev in renaturacija Škocjanskega zatoka*, ki ga je DOPPS promoviral z izdajo zloženke in potujočo razstavo »Škocjanski zatok – oaza na pragu Kopra«. Od samega začetka je projekt koordiniral BORUT MOZETIČ, ki mu je v zagonski fazi pomagal TIHOMIR MAKOVEC.

Leta 1993 je Ministrstvo za kulturo izdalo prvo *Odločbo o začasni razglasitvi Škocjanskega zatoka za naravno znamenitost*. Sledila je *Odredba o interventnem zavarovanju Škocjanskega zatoka* Ministrstva za okolje in prostor, ki je bila več let zaporedoma podaljšana. Državni zbor RS je na seji 26. 2. 1998 nato sprejel *Zakon o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok*, ki zagotavlja trajno pravno zaščito območja in postavlja pogoje za varstvo in upravljanje rezervata.

S podporo partnerstva BIRDLIFE, Društva botanikov Slovenije, Društva za preučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije ter Slovenskega odonatološkega društva je DOPPS na podlagi *Uredbe o koncesiji za upravljanje Naravnega rezervata Škocjanski zatok* pripravil vlogo za pridobitev koncesije. Vlada RS je 30. 9. 1999 z *Odločbo o izbiri koncesionarja* podelila DOPPSu desetletno koncesijo za upravljanje Naravnega rezervata Škocjanski zatok. S tem se je začela sanacija in renaturacija Škocjanskega zatoka ter ureditev rezervata, odprtega za javnost (*Svet ptic* 6(2): 8-11, 7(2): 24-25, 8(1): 15).

DOPPS je leta 2000 pridobil sredstva Evropske skupnosti iz programa LIFE Narava III s projektom *Renaturacija in ohranjanje habitatov in ptic v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok* (*Svet ptic* 9(1): 15-18). Nekaj dni pred vstopom Slovenije v EU pa je slovenska vlada razglasila posebna varstvena območja – območja Natura 2000, med katerimi je tudi Naravni rezervat Škocjanski zatok. Vsa zgodba o uspehu v Škocjanskem zatoku je plod skupinskega dela, ki pa si ga ne moremo predstavljati brez neizmernega optimizma in entuziazma BORUTA MOZETIČA.

Naj omenim še sooblikovanje naravovarstvene in njej

6: DOPPS od vsega začetka sodeluje pri projektu BirdLife - Evropski in Svetovni dan opazovanja ptic. Prvi vikend v oktobru je navadno rezerviran za predstavitev ptic, njihove ogroženosti in dela ornitologov.
foto: Damijan Denac

7: Mladi zrejo v zlatovranko (*Coracias garrulus*) in dojemajo, da se biodiverziteta siromaši na našem pragu. Tudi njihova dejanja bodo krojila prihodnjo usodo ptic, zato je izobraževanje ena naših poglobitvenih nalog.
foto: Damijan Denac

sorodne zakonodaje. DOPPS je dvakrat pomembno vplival na oblikovanje lovskega zakona (1992 in 2004) in dosegel opustitev legalizacije sokolarstva. Tako mu je uspelo obdržati nizko število lovnih vrst ptic.

Prek projekta *Problematika varstva ptic pri približevanju Slovenije Evropski skupnosti* (Accession) je DOPPS ob pomoči BIRDLIFE in ob sodelovanju z Ministrstvom za okolje, prostor in energijo ter Agencijo RS za okolje posredno prispeval k spremenjenemu in dopolnjenemu Zakonu o naravi.

Slovenska imena ptic

Že na prvi seji uredniškega odbora *Acrocephalus* 14. 3. 1980 je ANDREJ O. ŽUPANČIČ odprl razpravo o slovenskih imenih ptic in menil, da lahko vsak avtor uporablja ime, ki ga pozna, merilo za ločevanje pa je znanstveno ime ob našem. To mnenje je IZTOK GEISTER pod načelom »cvete naj vsi cvetovi« zapisal v članku *Problematika slovenskih ptičjih imen* (*Acrocephalus* 1(3): 37-38). Da nam domača imena ptic ne dajo miru, je pokazala ustanovitev *Terminološke komisije DOPPS* konec osemdesetih let prejšnjega stoletja in prispevki PETRA GROŠLJA *O poimenovanju ptičev* (*Acrocephalus* 1(6): 97-99), JANEZA GREGORIJA *Vprašanja strokovnih in slovenskih ptičjih imen* (*Acrocephalus* 12(47): 36-40), TOMAŽA JANČARJA *Slovenska imena ptičev – vabilo k razpravi* (*Acrocephalus* 12(47): 40-41) in IZTOKA GEISTRA *Vsaki ptici svoje ime* (*Acrocephalus* 12(48): 98-104).

Uredniška politika »cvete naj vsi cvetovi« se je v *Acrocephalusu* uveljavljala vse do leta 1999. Prelom je bila objava *Imenika ptic zahodne Palearktike* avtorjev TOMAŽA JANČARJA, FRANCA BRAČKA, PETRA GROŠLJA, TOMAŽA MIHELIČA, DAVORINA TOMETA, TOMIJA TRILARJA in ALA VREZCA (*Acrocephalus* 20(94-96): 97-162), ki je bila plod dela *Terminološke komisije DOPPS* pod vodstvom TOMAŽA JANČARJA, pri čemer je treba omeniti pionirsko delo JANEZA GREGORIJA *Predlog imen ptičev širšega Palearktike* (Rokopis, gradivo za drugo *Terminološko komisijo DOPPS*, arhiv *Terminološke komisije DOPPS*). Od takrat

naprej se v vseh DOPPSovih publikacijah uporabljajo imena iz tega imenika, člani društva pa čakamo na razširitev dela na celoten planet. Številka *Acrocephalus* z *Imenikom* je bila natisnjena v povečani nakladi in je bila prek stanovskih društev poslana vsem prevajalcem v Sloveniji.

Regionalna organiziranost

Z naraščanjem članstva v DOPPSu so se krepile tudi ideje o regionalnem organiziranju ornitologije v Sloveniji. Prvi korak v to smer je bila ustanovitev *Ornitološkega društva Ixobrychus* v Kopru 9. 11. 1983. Razvoj dogodkov je takrat kazal na oblikovanje regionalnih društev in preoblikovanje DOPPSa v slovensko zvezo ornitoloških društev.

Vendar se kasneje štajerski kolegi, ki so bili aktivno vključeni v delovanje DOPPSa, niso odločili za ustanovitev regionalnega društva, temveč so na Skupščini DOPPS v februarju 1989 predstavili idejo o ustanovitvi sekcije DOPPS.

Ustanovni sestanek *Štajerske sekcije DOPPS* je potekal marca 1989 v Mariboru. Člani sekcije so si načrtali program v 15 točkah, ki je poleg popularizacije ornitologije s predavanji in izleti vključeval tudi aktivno varstvo ptic, usmerjeno v Pomurje in Podravje, ter projekt lokalnega ornitološkega atlasa Drave med Mariborom in Ptujem (*Acrocephalus* 16(68-69-70): 58-61, 18(82): 1-97).

Na Martinovo novembra 1995 so v Cerknici ustanovili *Notranjsko sekcijo DOPPS*, ki pokriva občine Cerknica, Loška dolina, Logatec, Postojna, Pivka, Ilirska Bistrica in Bloke. Poznamo jo po emblemu s podobo kosca in vsakoletni akciji štetja kosca, popularno imenovani »Crex Night« (*Svet ptic* 6(2): 28).

Ljubljanska sekcija DOPPS, ki je bila ustanovljena novembra 1997, je svoje delovanje osredotočila predvsem na bližnje Ljubljansko barje. Pohvali se lahko z odmevno razstavo *Ljubljansko barje – osrednje slovensko naravno bogastvo*, ki je

8 in 9: Zgodil se je premik v zavesti ljudi. Brez posredovanja ornitologov je gospod Smiljan Klemenčič sam v gramoznici v Melincih izdelal gnezditveno steno za breguljke (*Riparia riparia*), poleg katerih so gnezдили tudi čebelarji (*Merops apiaster*). Postavil je tudi informativno tablo z zloženko DOPPS! Dejanja govorijo sama zase.
foto: Damijan Denac

10: V zadnjih 25 letih se je tudi v naravi marsikaj spremenilo. Pribe (*Vanellus vanellus*) med drugim pri nas ne gnezdi več na travnikih, ampak le še na njivah, kjer pa so manj uspešne. Intenzivno kmetijstvo je poglaviti naravovarstveni problem naše dobe. Druge vrste, kot na primer južna postovka (*Falco naumanni*), so intenzivno kmetijstvo plačale tako, da so kratko malo izginile.
foto: Dušan Klenovšek

11: Janez Gregori, predsednik DOPPSa v obdobju od 1979 do 1983.
foto: Miljan Šiško

12 in 13: Nemara se sploh ne zavedamo, kako pomembna so naša dejanja in zgledi. Tako kot je sivi muhar (*Muscicapa striata*) uporabil krmilnico za gnezdenje, lahko kdo drug oplemeniti naše delo. Razumeti pregovor »Več ko damo, več dobimo« za marsikoga ni preprosto.
foto: Tomaž Mihelič

prepotovala vse barjanske občine in je bila na ogled tudi na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete, in z monitorin- gom velikega skovika na Ljubljanskem barju (od leta 1998 dalje) (*Acrocephalus* 19(90-91): 143-146, 21(98/99): 35-37).

Jugoslovansko in mednarodno povezovanje

Že na drugi skupščini decembra 1980 je bil na predlog SERGEJA D. MATVEJEVA sprejet sklep, da bi ustanovili enotno jugoslovansko ornitološko društvo. Sklenili smo, da z akcijo pričnemo takoj, ko bodo izpolnjeni pogoji za to. S tem sklepom si je DOPPS začrtal aktivno delovanje, sprva na območju Jugoslavije, kasneje pa tudi mednarodno.

Osemdeseta leta so zaznamovale konference ornitologov Jugoslavije, ki so pomenile neformalno druženje tako profesionalnih kot amaterskih ornitologov, njihovo medsebojno informiranje in usklajeno delo.

Prva konferenca ornitologov Jugoslavije je bila 12. in 13. 3. 1983 v Beogradu. Predsedoval ji je VOJISLAV VASIČ, med 41 sodelujočimi so bili tudi IVO A. BOŽIČ, JANEZ GREGORI, SERGEJ D. MATVEJEV, DAVORIN TOME in TOMI TRILAR. Slovenci smo predstavili ornitološko delo v naši republiki, s posebnim poudarkom na DOPPSu. Zaključki so bili naslednji: društvu bodo ustanovili tudi na Hrvaškem in v Vojvodini, jeseni bo skupna akcija obročkanja ptic na moravsko-var-darski selitveni poti pri Preševu, stekle bodo priprave za skupno akcijo preučevanja ptičjih populacij v kontinentalnih hrastovih gozdovih v posameznih predelih Jugoslavije, organizator akcije *Spomladansko opazovanje selivk* v Sloveniji bo poslal vsem udeležencem konference ustrezne obrazce, da bodo poskušali razširiti fenološka opazovanja na vso Jugoslavijo, oživiti je treba Jugoslovansko sekcijo za varstvo ptic pri ICBP (*Acrocephalus* 4(15): 23).

Druga konferenca ornitologov Jugoslavije je bila 5. in 6. 5. 1984 v Zagrebu pod predsedstvom GORANA SUŠIČA. Udeležilo se je 48 ornitologov iz vseh republik in pokrajin

Jugoslavije, razen Črne gore. Iz DOPPSa so se je udeležili SERGEJ D. MATVEJEV, SLAVKO POLAK in TOMI TRILAR. Na pobudo prve konference je bilo na Hrvaškem ustanovljeno Društvo za zaščito, promatranje i proučavanje ptica Hrvatske (februarja 1984) in v Vojvodini Komisija za zaščito, promatranje i proučavanje ptica pri Društvu ekologa Vojvodine (1984). Udeleženci konference so se sklenili pridružiti mednarodnemu projektu štetja belih štokelj (ICBP) in se dogovorili za skupno metodo za preučevanje ornitofavne kontinentalnih hrastovih gozdov v Jugoslaviji. S konference so poslali naslednje apele: Lovski zvezi Jugoslavije zahtevo za ukinitve zakona o zastrupljanju volkov (posredno se zastrupljajo ujede), Republiškemu zavodu za zaščito prirode SRH nasprotovanje projektu odstrela kanje zaradi ugotavljanja njene škodljivosti in morebitne ukinitve zaščite, Prirodoslovnemu muzeju Slovenije prošnjo za ažuriranje najdb obročkanih ptic in Pokrajinskemu zavodu za zaščito prirode Vojvodine podporo za zaščito Carske bare (*Acrocephalus* 5(21): 47).

Tretjo konferenco ornitologov Jugoslavije je organiziral DOPPS 9. in 10. 3. 1985 v Ljubljani. Na konferenci je sodelovalo 58 udeležencev, med njimi tudi 23 članov DOPPS. Predsedoval ji je TOMI TRILAR. Udeleženci konference so obsodili poboj ptic v okolici Dubrovnika, zahtevali prenehanje sramotne akcije zastrupljanja volkov v Črni gori in Makedoniji in predlagali popolno zaščito vseh ujed tudi v Sloveniji. Opredelili so se proti vsem raziskavam, ki ugotavljajo škodljivost ptic (*Acrocephalus* 6(24): 17 in 6(24): 26-27).

Četrto konferenco ornitologov Jugoslavije 13. in 14. 12. 1986 v Novem Sadu je organizirala Komisija za zaščito, promatranje i proučavanje ptica pri Društvu ekologa Vojvodine. Na konferenci, ki sta ji predsedovala JOSIP ŠOTT in TOMI TRILAR, je sodelovalo 70 udeležencev iz vseh republik in pokrajin Jugoslavije, razen Kosova in Makedonije. Med njimi so bili tudi predstavniki DOPPSa: SERGEJ D. MATVEJEV, DARE ŠERE, RUDOLF TEKAVČIČ in TOMI TRILAR. Med zaključki je bilo pri-

poročilo za vključitev v mednarodno zimsko štetje vodnih ptic v organizaciji IWRB (Mednarodni biro za preučevanje vodnih ptic – *International Waterfowl Research Bureau*), podpora iniciativi ICBP za popis Mednarodno pomembnih območij za ptice v Evropi (IBA), predlog za skrajšanje lovne dobe za vodne ptice, odločno nasprotovanje sokolarstvu in predlogu, da se velikemu kormoranu ukine status zaščitene vrste (*Acrocephalus* 8(31-32): 27).

Peta konferenca ornitologov Jugoslavije je bila 21. in 22. 11. 1987 v Osijeku in ji je predsedoval JOSIP MIKUSKA. Med 55 udeleženci so bili tudi predstavniki DOPPSa: ANDREJ BIBIČ, JANEZ GREGORI, FRANCI JANŽEKOVIČ, KAJETAN KRAVOS, MIRO PERUŠEK, SERGEJ D. MATVEJEV, DARE ŠERE, MATJAZ ŠKERLAK, RUDOLF TEKAVČIČ in TOMI TRILAR. V arhivu DOPPS se sklepi niso ohranili.

Šesta konferenca ornitologov Jugoslavije je bila 17. in 18. oktobra 1988 na Ohridu. Zaradi oddaljenosti ter časovne in denarne stiske je bil naš edini predstavnik JANEZ GREGORI. To je bilo zadnje srečanje ornitologov pred razpadom Jugoslavije.

Eden izmed sklepov Prve konference ornitologov Jugoslavije leta 1983 v Beogradu je bila oživitev Jugoslovanske sekcije za varstvo ptic pri ICBP. Za polnopravno članstvo v ICBP je bil predpogoj ustanovitev društva na jugoslovanski ravni. *Jugoslovanska sekcija za zaščito ptica* je bila sicer ustanovljena 5. 4. 1956 v Zagrebu, vendar ni nikoli prav zaživela in ni nikoli zaprosila za članstvo v ICBP.

Ponovno se spomnimo sklepa na predlog SERGEJA D. MATVEJEVA že na drugi skupščini DOPPS decembra 1980 o ustanovitvi enotnega jugoslovanskega ornitološkega društva. Z ustanovitvijo ornitoloških društev na Hrvaškem in v Vojvodini leta 1984 so bili doseženi pogoji za ustanovitev ornitološke zveze na jugoslovanski ravni, vendar se je izkazalo, da je DOPPS registriran le na občinskem nivoju. Medtem ko je začel delovati Iniciativni odbor za osnivanje Zveze ornitoloških društev Jugoslavije (ZODJ), je DOPPS 24. 5. 1986 sklical izredno skupščino, na kateri je spremenil statut za registracijo na republiški ravni. Registracija DOPPS na republiškem nivoju je bila od pristojnih organov potrjena 31. 12. 1986. Iniciativni odbor za osnivanje ZODJ, ki so ga sestavljali JOŽEF GERGELJ (Vojvodina), ISTVAN HAM (Srbija), JASMINKA FIŠTROVIĆ (Hrvaška), BORUT MOZETIČ (Ornitološko društvo Ixobrychus, Koper), JASMINA MUŽINIĆ (Hrvaška), JOSIP ŠOTI (Vojvodina), TOMI TRILAR (DOPPS) in VOJISLAV VASIĆ (Srbija), se je sestel trikrat, 19. 4. 1986 v Zagrebu, na Četrtni konferenci ornitologov Jugoslavije in Novem Sadu in pred ustanovno skupščino v Zagrebu.

ZODJ je bila ustanovljena 11. 4. 1987. Člani Izvršnega odbora ZODJ so bili VOJISLAV VASIĆ (predsednik) iz Beograda, JANEZ GREGORI (podpredsednik), JASMINA MUŽINIĆ (tajnica) iz Zagreba, JASMINKA FIŠTROVIĆ (blagajničarka) iz Zagreba, ISTVAN HAM iz Beograda, MIRKO ŠETINA, JOSIP ŠOTI iz Novega Sada in TOMI TRILAR. SERGEJ D. MATVEJEV je bil imenovan za dosmrtnega častnega predsednika. Nemudoma so se začele tudi aktivnosti za sprejem v ICBP, kamor je bila ZODJ sprejeta 18. 11. 1988, s čimer je postala nacionalna sekcija ICBP (*Acrocephalus* 10(39-40): 33).

Vsega tri leta kasneje je novembra 1991 Izvršni odbor DOPPS zaradi nastale vojno-politične situacije zamrznil odnose z ZODJ – Jugoslovansko sekcijo ICBP, skupščini društva pa sklenil predlagati izstop iz zveze (*Acrocephalus* 13(50): 29).

DOPPS se je v zgodnjih osemdesetih letih začel samostojno

približevati BIRDLIFE, ki se je takrat še imenoval Mednarodni svet za zaščito ptic (International Council for Bird Preservation – ICBP). DOPPS kot regionalna organizacija in Slovenija kot del SFRJ ni imel formalnih pogojev za članstvo v ICBP. Leta 1986 je sledilo opredeljevanje Mednarodno pomembnih območij za ptice v Evropi (IBA). Gradivo za prva slovenska območja IBA so za DOPPS pripravili JANEZ GREGORI, JANA VIDIC in BORUT ŠTUMBERGER. Prvi inventar evropskih IBA je nato izšel leta 1989. Sledilo je vabilo mladinske sekcije RSPB (Royal Society for the Protection of Birds) iz Velike Britanije k sodelovanju pri akciji za popis 10 najbolj pogostih vrst ptic – *The International Common Bird Survey*. Potekala je januarja 1989, koordiniral jo je TOMI TRILAR. To je bila predhodnica ICBP-jevega *Evropskega dneva opazovanja ptic*, ki je bila prvič izpeljana oktobra 1993 in pri njej smo prvič polnopravno sodelovali z ICBP. Za DOPPS jo je koordiniral LUKA BOŽIČ. Akcija je postala tradicionalna tako mednarodno kot tudi v Sloveniji.

Po obisku predstavnice ICBP Miriam Langeveld je Izvršni odbor DOPPS decembra 1992 sprejel sklep, da društvo zaprosi ICBP za status zastopnika za Slovenijo. Avgusta 1994 je bil DOPPS na 21. svetovni konferenci BIRDLIFE v Rosenheimu v Nemčiji imenovan za zastopnika (representative) BIRDLIFE za Slovenijo. Ravno v tem obdobju se je ICBP namreč preimenoval v BIRDLIFE INTERNATIONAL.

Sredi leta 1995 smo poslali na BIRDLIFE uradno vlogo za status partnerja pripravnika in v ta namen oblikovali poslanstvo in namen delovanja DOPPS (osnutek sta pripravila ANDREJ BIBIČ in BORUT ŠTUMBERGER). Status partnerja pripravnika (partner designate) BIRDLIFE smo dobili junija 1996 na Evropskem srečanju BIRDLIFE v Lapenranti na Finskem.

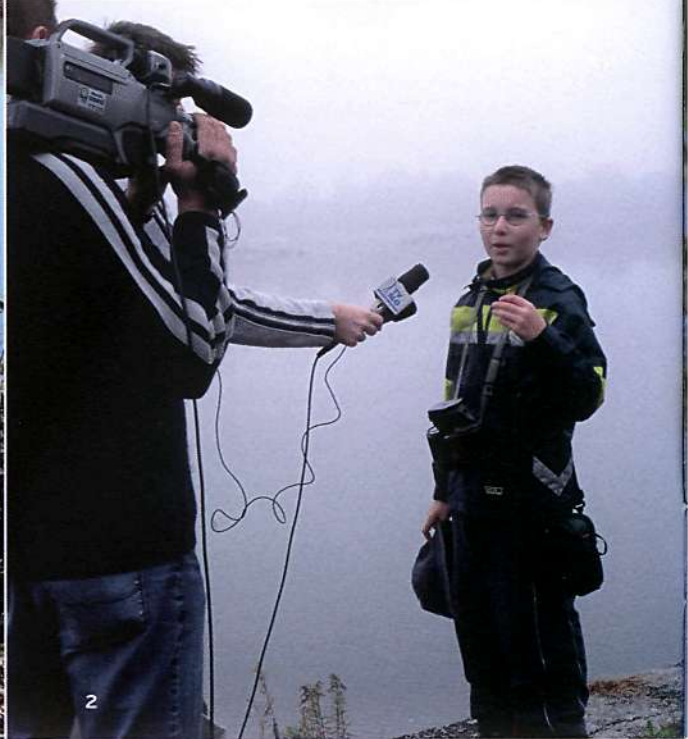
Na skupščini društva marca 1998 smo sprejeli prenovljeni statut in vanj zapisali angleško različico imena društva DOPPS – BIRDLIFE SLOVENIA.

Konec leta 2000 je direktor *Pisarne DOPPS* ANDREJ BIBIČ na sedež BIRDLIFE v Cambridge poslal obširno vlogo za pridobitev statusa partnerja. Na osnovi uspešno zaključenega projekta drugega opredeljevanja območij IBA v Evropi in triletnega projekta »Problematika varstva ptic pri približevanju Slovenije Evropski skupnosti« je bil DOPPS – BIRDLIFE SLOVENIA septembra 2001 na Srečanju evropskega dela BIRDLIFE v Gibraltaru razglašen za polnopravnega partnerja.

Več o zgodovini sodelovanja DOPPS s partnerstvom BIRDLIFE od začetkov do polnopravnega partnerstva si lahko preberete v prispevku TOMAZA JANČARJA (*Svet ptic* – pričujoča številka).

DOPPS je s svojo dejavnostjo nedvomno največja biološka in naravovarstvena nevladna organizacija v Sloveniji. Neskromno bi bilo pričakovati, da bi katerikoli prispevek lahko zaobjel celotno četrtsotletno zgodovino zelo raznolike in razgibane dejavnosti.

Člani DOPPS svoje delo združujejo v različnih komisijah, ki smo jih že omenjali. Svoj pečat DOPPSu sta dali tudi *Komisija za redkosti* (glej npr. *Acrocephalus* 10(41-42): 75-80, 14(58-59): 97-123, 16(73): 193-196, 20(92): 26-30, 22(106-107): 109-113) in *Komisija za ujede in sove*. *Komisija za fotografijo DOPPS* deluje že od samega začetka in je svoj prvi natečaj za najboljšo črno-belo fotografijo in najboljši barvni diapozitiv razpisala že leta 1982 (*Acrocephalus* 3(11-12): 33). Skromni začetki so prerasli v mednarodno odmeven fotonatečaj *Svoboden kot ptica*, ki ga skupaj organizirata DOPPS in generalni sponzor družba MOBILTEL. ●

Zagovorniki narave //Tomaž Mihelič in Jakob Smole

1: Prvi gonilni sili DOPPSovega naravovarstva, Borut Štumberger (desno) in Franc Bračko (sredina). Brez upravljanja si varstva dandanes skoraj ne moremo predstavljati. Na posnetku pri akciji priprave gnezditvenega otočka za navadno čigro (*Sterna hirundo*).
foto: Damijan Denac

2: Mlad ornitolog, zagovornik narave, daje na Ormoškem jezeru izjavo o problematiki lova gosi na hrvaški strani jezera, ki ga sedaj rešuje že tretja generacija ornitologov. Dvajsetletno prizadevanje in na desetine dopisov bosta nemara zaustavila vsakoletno morijo.
foto: Damijan Denac

Kadar ima nekdo koga rad, se to kaj kmalu opazi. Močna vez navadno hitro preraste zgolj misli in želje. Pokažejo se dejanja. Pristnejši je odnos, večja in manj sebična so dejanja, manj razumljiva nevpletenemu opazovalcu. Kdor je že ljubil, bo razumel, kdor pa ne, se bo čudil. Čudil vsaki trohici porabljene energije, ki ni namenjena služenju sebi. Ljudje smo znani po tem, da znamo v zadovoljevanju svojih potreb pozabiti na vse, kar nas obdaja. Pa vendar smo prav ljudje sposobni tudi nekaj večjega. Sposobni smo ljubezni.

V današnjem svetu smo se že navadili, da človek ne dela več zgolj za svoje preživetje. Industrijska revolucija je uvedla prosti čas, česar človeštvo pred tem ni poznalo. S tem pa so se odprla vrata tudi človeškim dejavnostim, ki jih narekuje srce. Ta dejanja so navadno neracionalna, saj ljudje ob zadovoljevanju svojih konjičkov pozabimo na ceno, ki jo bomo ob tem plačali. Hkrati niso nesebična, saj je v glavnini primerov njihovo osnovno gonilo služenje sebi oz. uživanje. Niso ljubezen. Užitek je torej tisto univerzalno plačilo, za katero smo ljudje pripravljeni v športu preleteti golide znoj ali porabiti ogromno časa v umetnosti, raziskovanju. Tudi lenarjenje bi lahko vrgli v ta koš, saj je užitek nešteto, deležni pa smo jih lahko že pri samih dejanjih ali pa kasneje, ko npr. drugi naša dejanja občudujejo. Pri tem ptičarji nismo nobena izjema.

Ornitologija je v Sloveniji doživela razmah z ustanovitvijo našega društva, za katero že od takrat govorimo, da združuje ljubitelje ptic in narave. Da je s tem pojmom močno povezana tudi skrb, se lepo vidi v poslanstvu, ki se za DOPPS glasi: varstvo ptic in njihovih habitatov. In res. Osnovno gonilo vseh dejavnosti društva je prav to. Pa naj gre po eni strani za povsem raziskovalne projekte, kot so kartiranje ptic, študij njihovih ekoloških zahtev, monitoring... ali pa za povsem naravovarstvene akcije. Kako bomo nekaj varovali, če ne vemo, kje je in kaj potrebuje? Kako bomo varstvo argumentirali, če ne bomo poznali vpliva in sprememb skozi čas? Celo popularizacija opazovanja ptic je lahko odlično sredstvo njihovega varstva. Nekomu, ki

ob hišnem oknu opazuje ptice, je veliko bližje misel, da so le te dobrina, ki jo je treba varovati. Domačinu, ki se je udeležil nočnega štetja koscev na Cerkniskem jezeru, ne bo treba argumentirati, zakaj se mora odpraviti na košnjo trave čim kasneje, zakaj mora uporabiti tehniko, ki je malenkost bolj naporna...

Ravno naravovarstvena naravnost društva je botrovala, da je bila po malo več kot dveh letih od ustanovitve društva imenovana tudi Komisija za varstvo narave. Vodil jo je Borut Štumberger. Čez slabih 10 let se je komisija preimenovala v Odbor za varstvo narave, katerega predsednik je bil v celotnem času njegovega delovanja Franc Bračko.

Razen njiju pa je tu še množica ljudi, ki so svojim delovanjem omogočili funkcioniranje Odbora. Skrb za naravo je v večini primerov povezana z upiranjem materialnemu interesu, ki navadno ne izbira sredstev za doseg svoje volje, zato je obdobje teh 17 let izjemen dosežek in resničen spomenik vzdržljivosti in volje. Vsem, ki so prispevali delo, energijo in živce, zlasti pa predsednikoma odbora, se moramo globoko zahvaliti.

In s čim se je ukvarjal Odbor? Fascikel z dokumentacijo je nabito poln in nemogoče je podati številke, saj ne bi niti približno odsevale opravljenega dela; prav je, da navedemo spekter, ki se je ustvaril v dobi delovanja. (1) Prva barva v mavrici bi lahko bile akcije, s katerimi so se ustvarjali habitati za ptice – sem spadajo npr. nameščanje gnezdnice, čiščenje sten za breguljke, sodelovanje z upravljalci bazenov za odpadne vode. (2) Sledijo samoiniciativni predlogi za zavarovanje območij v Sloveniji, ki segajo že v zgodnja osemdeseta leta in so nekakšna miselna predhodnica Nature 2000. (3) Zelo pomemben del je tudi mnenje o predlogih zakonov – delo Odbora je gotovo imelo velik vpliv na lovsko zakonodajo, ki je najbolj kultivirana v Evropi in verjetno tudi na svetu. (4) Področje vrednotenja posegov v okolje (avtoceste, conacija Ptujkega jezera...) je postavilo strokovne temelje za vrednotenje ptic v Presojah vplivov na

3

4

okolje (PVO); še danes marsikateri izvajalec ne dosega kriterijev, ki so jih popisovalci postavili v začetku devetdesetih let. Najtežavnejši in najbolj tramavičen del pa so naravovarstvene urgence: posamezni primeri nedovoljenega lova, sistemske lovske kršitve (lov na gosi, kormorane), uničevanje naravnega prostora (igrišča za golf, odvažanje gramoza, požigi travnikov in grmovja, uničevanje obrežne vegetacije...), kraje jajc sokola selca, nasutje pristajalne steze za modele letal na Ljubljanskem barju itn.

Pri vsakem sklopu dejavnosti je navedenih samo nekaj primerov, slednji le nakazujejo obseg dela, ki so ga, ne pozabimo, opravljali prostovoljci.

S profesionalizacijo pisarne društva je delo Odbora za varstvo narave prenehalo, to pa še zdaleč ne pomeni, da je prenehalo naravovarstveno delo DOPPS. Varstvo ptic in narave je ostalo osnovno gonilo društva, koordinacijo pa je prevzela pisarna.

S poslanstvom smo si v društvu naložili odgovorno naloge. Kljub temu, da je dandanes naravovarstvo priznано kot legitimna panoga, katere pomembnosti se človeštvo vse bolj zaveda (če že ne zaradi drugega, pa zaradi čisto egoističnih vzgibov varovanja lepega in zagotavljanja trajnosti), vendarle ni tako samoumevno, kadar trešči ob močan interes ljudi, pa naj bo le ta ekonomski ali preprosto užitekarski. Argumentacija je v tem primeru silno težka. Kaj je več: uspešna gnezditve orla ali organizacija množične športne prireditve, preživetje kosca, zlatovranke ali melioracije in s tem večji donosi, nova cesta ali hektar poplavnega gozda s srednjim detlom in belovratim muharjem? Prav takšni primeri nam kažejo, kako pomembno je, da se vzpostavi mreža zagovornikov navidezno nekoristnega.

Kdor hoče razumeti, kaj je gnalo člane društva v njihovih naravovarstvenih prizadevanjih, bodisi znotraj Odbora za varstvo narave ali pa povsem samoiniciativno, mora do ptic in narave nekaj čutiti. Samo z razumom se tega kratko malo ne da razložiti. Težko je tudi razumeti, kaj nas je gnalo, da smo na stotine ur prebedeli ob nadzoru gnezd nekaterih najbolj ogroženih ujed in s tem omogočili polet mladičev, katerih bratje so v preteklih letih skrivnostno izginili.

Delo seveda ni bilo samo terensko. Postavljanje prioritet v

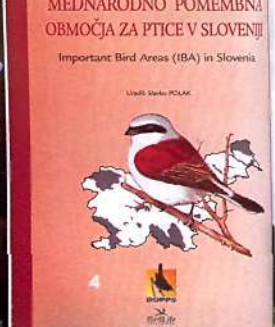
varovanju ogroženih je že kmalu botrovalo pripravi rdečega seznama ogroženih ptic gnezdil, s katerim smo prehiteli državo skoraj za 10 let. Inventarizacija pomembnih območij za ptice sega že v začetek osemdesetih, celostno na državnem in globalnem nivoju (v sklopu mreže IBA) pa v začetek devetdesetih. Da je bil seznam območij predvidenih varovanju ptic znotraj Nature 2000 dolgo edina stvar, ki jo je država lahko pokazala, ni bilo naključje. Prav tako ni bilo naključje, da so bili argumenti za zavarovanje tako trdni, saj so se kalili več kot desetletje; kljub temu smo bili priča »saltu mortale«, ki ga je z izrezom nekaterih predlogov iz Nature izvedel okoljski minister. Megavat je odtehtal glavo marsikatero ogrožene ptice. Če bi primerjali liste pobud za zavarovanje območij, pomembnih za ptice, ki smo jih vztrajno pošiljali pristojnim, bi lahko potegnili dva glavna zaključka. Prvič, da smo bili pri svojem delu uspešni, saj ima marsikatero od teh že davno predlaganih območij danes uradni status zavarovanja, in drugič, da ima država neverjetno dolg odzivni čas. Samo ugibamo lahko, kakšno bi bilo stanje danes, če teh davnih pobud ne bi bilo.

Naravovarstvenega udejstvovanja je bilo še veliko, tako preventivnega kot kurativnega. Marsikaj se je začelo pri nas. Pri črni trgovini, ki je pričakovano potekala prek Slovenije in je bila pristojnim državnim institucijam prvič predstavljena znotraj projekta »Joining Europe Against Bird Crime«, izpeljanega na prelomu tisočletja, lepo vidimo rezultate: tisoči nelegalno pobitih ptic, odkritih na mejnih prehodih v naslednjih letih. Ali pa dokazi sodišča, da okoljsko ministrstvo vsakoletno izdaja nelegalne odločbe za streljanje kormoranov. Naštevali bi lahko še v nedogled, pa to ni namen prispevka. Zvenelo bi morda celo hvalisavo.

In ravno tega občutka ne dobimo, ko se pogovarjamo s številnimi kolegi, gonilno silo našega naravovarstvenega udejstvovanja. Ne dobimo občutka, da so svoje delo opravljali zato, da bi bili pohvaljeni. Ptice imajo preprosto radi, in to čutijo. Je to morda tisti odnos, ki je opisan prav na začetku? ●

3: Kaj je skriti osebnostni interes pravega naravovarstvenika? Nič posebnega. Želi si le, da bi lahko na primer divje gosi (na posnetku sive gosi *Anser anser*) pri nas v miru prezimile in se žive vrnile na severna gnezdišča.
foto: Kajetan Kravos

4: Napravljen je prvi korak. Pomaga lahko vsak. Ni pomembna veličina dela, ampak princip.
foto: Tomaž Mihelič

Program Mednarodno pomembna območja za ptice (IBA) v Sloveniji //Luka Božič

1: Podatki za utemeljitev Posebnih območij varstva (SPA) so bili zbrani z brezmejno poštvalnim delom.
foto: Tomaž Mihelič

2: Ena izmed usklajevalnih delavnic za opredelitev Mednarodno pomembnih območij za ptice (IBA), strokovnih predhodnic današnjih SPA. Ljubljana, Žibertova 1, 22. 11. 1997.
foto: Borut Mozetič

3: Zlatovranka (*Coracias garrulus*) je s 3-7 gnezdečimi pari ena najbolj ogroženih slovenskih gnezdič. Njenemu varstvu je namenjeno Posebno varstveno območje Doli slovenskih goric.
foto: Michael Tiefenbach

4 in 5: Prvi in z vidika varstva ptic v Sloveniji morebiti najpomembnejši monografiji DOPPS.

Program Mednarodno pomembna območja za ptice (Important Bird Areas – IBA) je globalna pobuda svetovne zveze za varstvo ptic BirdLife International, katere cilji so opredelitev, monitoring in varstvo najpomembnejših območij za ohranjanje ptic. Območja, opredeljena kot IBA-ji, izpolnjujejo strokovne kriterije, ki temeljijo na pojavljanju ogroženih vrst ali drugače nenadomestljivih populacij ptic. Odgovornost za uresničevanje programa IBA v posameznih državah prevzamejo nacionalne partnerske organizacije BirdLife International. O obsegu programa IBA zgovorno priča dejstvo, da je bilo do leta 2004 v 167 državah po vsem svetu opredeljenih več kot 7500 mednarodno pomembnih območij za ptice. Pri opredeljevanju IBA-jev smo bili v Sloveniji ves čas v koraku z najbolj naprednimi državami na tem področju.

Program IBA po svetu

Strokovnjaki BirdLife International so razvili objektivne in standardizirane kriterije za opredelitev globalno pomembnih IBA-jev (t.i. kriteriji A). Območja, ki se kvalificirajo kot globalno pomembni IBA-ji, morajo vzdrževati pomembne populacije ptic vsaj ene izmed naslednjih skupin:

- vrste globalne varstvene pozornosti (*območje redno vzdržuje pomembno populacijo vsaj ene globalno ogrožene vrste ali druge vrste globalne varstvene pozornosti*),
- sklopi vrst z ozko omejenimi areali (*območje vzdržuje pomemben delež vrst z ozko omejenimi areali – manjšimi od 50.000 km² - katerih območja gnezditvene razširjenosti oblikujejo Endemično območje za ptice*),
- sklopi biotsko omejenih vrst (*območje vzdržuje pomemben delež vrst, katerih območje razširjenosti je večinoma ali v celoti omejeno na en sam biot*),
- koncentracije ptic (*območje redno vzdržuje pomembno število vodnih, morskih ali kopenskih vrst ptic, ki se združujejo v jate ali kolonije, oziroma je območje ozko grlo za nekatere vrste selivk*).

Območja, opredeljena po navedenih kriterijih, so osnova programa IBA, saj so najbolj pomembna za dolgoročno

ohranitev vseh ptic. V svetovnem merilu pomembnih (globalnih) IBA-jev je bilo do leta 2004 po svetu 6460. Opredeljevanje teh območij je v glavnem zaključeno v Evropi, Afriki, večjem delu Azije in na Bližnjem vzhodu. V primerjavi z Evropo je v drugih regijah opazen višji delež območij z biotsko omejenimi vrstami in vrstami z ozko omejenimi areali, kar je odsev večjega števila endemičnih vrst in vrstno bogatejše avifaune tropskih biotov. Odstotki površja omenjenih regij, ki jih pokrivajo IBA-ji, se gibljejo med 5 in 7 %, kar nazorno priča o učinkovitosti IBA-jev pri koncentriranju varstvenih prioritet.

...V Evropi...

Evropski regionalni program IBA je najdlje trajajoč in najbolj razvit izmed vseh petih regionalnih programov IBA. V Evropi je bilo namreč poleg 2187 globalno pomembnih IBA-jev opredeljenih še dodatnih 1179 območij, pomembnih na evropski ravni. Za opredeljevanje teh IBA-jev so bili izdelani posebni kriteriji (t.i. kriteriji B). Pri opredeljevanju evropsko pomembnih IBA-jev je pomembna posebna klasifikacija ptic v t.i. kategorije SPEC (SPEC 1, 2 in 3), v katere so uvrščene vrste z neugodnim varstvenim statusom v Evropi, ki so varstveno prioritete vrste. Po pregledu varstvenih statusov vseh evropskih vrst ptic, opravljenih v letu 2004, je bilo z analizo velikosti in trendov populacij v posameznih državah ugotovljeno, da jih ima kar 226 ali 43 % neugoden varstveni status, in so torej uvrščene v eno izmed kategorij SPEC.

Za varovanje ptic v državah članicah Evropske unije so izrednega pomena Posebna varstvena območja (SPA), ki so del mreže posebnih ohranitvenih območij Natura 2000. Za opredeljevanje teh območij so pri BirdLife International razvili posebne kriterije IBA (t.i. kriteriji C), ki povzemajo ključna določila Direktive o pticah (79/409/EGS). Varovanje IBA-jev je v EU torej tudi formalna dolžnost držav članic!

...in v Sloveniji

Prvi inventar IBA-jev sega v leto 1989, ko je BirdLife Inter-

national – takrat še pod imenom ICBP (International Council for Bird Preservation) – objavil pregled »Mednarodno pomembnih območij za ptice v Evropi«. Na podlagi nekoliko drugačnih kriterijev, kot se uporabljajo danes, je Janez Gregori v sklopu poglavja o IBA-jih v Jugoslaviji pripravil predloge osmih slovenskih območij. Večina med njimi se približno ujema z območji, ki imajo status IBA še danes (Ljubljansko barje, Cerkljsko jezero, Sečoveljske soline itd.). Po velikosti je z več kot 238.000 ha površine zbujało pozornost območje »SV Slovenija«, ki je danes razdeljeno na več manjših, med seboj nepovezanih IBA-jev. Prva publikacija o IBA-jih je bila izjemnega pomena, saj je bila nekakšen temeljni kamen pri nadaljnjem razvoju in nadgradnji obsežnega varstvenega programa. Sodba Evropskega sodišča v primeru proti Nizozemski leta 1998 je potrdila prvi inventar IBA-jev kot ključno strokovno referenco za varovanje območij evropskega pomena na podlagi določil Direktive o pticah. Omenjena sodba je tudi bistveno pospešila celovitejšo opredeljevanje IBA-jev v nekaterih državah EU in zagotovila njihovo pravno varstvo v okviru mreže SPA-jev.

V 90-ih letih prejšnjega stoletja so se v okviru programa IBA zgodile večje spremembe. Kriteriji za opredeljevanje IBA-jev so bili izpopolnjeni do današnje oblike. Število IBA-jev v Evropi se je na podlagi novih podatkov močno povečalo, zlasti v državah vzhodne in južne Evrope. V obdobju 1989-2000 je bilo izdanih kar 16 nacionalnih publikacij o IBA-jih, med njimi tudi slovenska. Uporaba novih IBA kriterijev in sistematično delo sta se izrazila v povečanju števila IBA-jev v Sloveniji. Velika pozornost je bila namenjena prepoznavanju najpomembnejših območij za kosca *Crex crex*, ki je takrat še imel status globalno ogrožene vrste. Obsežna ekipa lokalnih koordinaterjev je pod vodstvom Slavka Polaka opredelila 14 IBA-jev in jih izčrpno predstavila v obliki prve monografije DOPPS, izdane leta 2000. Slovenski IBA-ji so bili zajeti tudi v več kot 1600 strani obsegačočem drugem (in do sedaj zadnjem) inventarju IBA-jev v Evropi. Prva monografija DOPPS o mednarodno pomembnih območjih za ptice je presek več-

letnega načrtnega zbiranja podatkov številnih popisovalcev in je še danes pomemben prispevek k poznavanju velikosti populacij številnih vrst ptic na območjih, ki pokrivajo kar 17 % celotnega površja Slovenije. Zbiranje kvantitativnih podatkov je bila nujna naloga, saj smo se takrat prvič srečali s strogimi, mednarodno naravnanimi kriteriji, ki so se, resnici na ljubo, včasih precej razlikovali od naših pogledov na prioritete pri varstvu ptic. Vsem lokalnim koordinaterjem in še posebej Slavku Polaku gre vse priznanje za odlično izvedbo zahtevnega projekta.

Na trdnih temeljih smo gradili naslednjo fazo projekta IBA – opredelitev območij, pomembnih na nivoju EU oziroma slovenskih predlogov Posebnih območij varstva. Ta del projekta IBA smo začeli uresničevati v začetku leta 2001, ko je že bilo jasno, da se bo Slovenija pridružila Evropski uniji 1. maja 2004. Prav hitro je bilo videti, da se bo število območij v tej fazi precej povečalo, saj so med ogroženimi vrstami EU, navedenimi v Prilogi I Direktive o pticah, tudi takšne, ki so v Sloveniji precej številne oziroma splošno razširjene. Prvi koraki so bili torej pregled obstoječih podatkov, kritičen izbor kvalifikacijskih vrst ter priprava popisov vrst in območij, za katere nismo imeli na voljo zadovoljivih podatkov. Pomemben del terenskega dela so sestavljali popisi gozdnih vrst sov in podhujke *Caprimulgus europaeus*. Vse našete vrste imajo v Sloveniji pomembne populacije, a je bilo precej težko opredeliti zares najboljše območja zanje. Skupno število IBA-jev, ki smo jih Ministrstvu za okolje, prostor in energijo posredovali kot strokovne predloge Posebnih območij varstva, je bilo 25. Prav vsi IBA-ji v Sloveniji, z izjemo Ribniške doline, izpolnjujejo kriterije za razglasitev Posebnega območja varstva. V primerjavi s prejšnjimi fazami projekta se je povečalo predvsem število gozdnatih območij in območij s skalnimi stenami. V začetku leta 2003 je izšla druga monografija DOPPS z obširnejšimi predstavami novih IBA-jev in krajšim povzetkom ornitološkega pomena preostalih IBA-jev, s poudarkom na vrstah in kriterijih, pomembnih na ravni EU.

V naslednjem letu in pol je DOPPS odigral pomembno vlogo pri lobiranju, usklajevanju in promociji predlaganih Posebnih varstvenih območij na različnih ravneh, od državnih služb do splošne javnosti. Prav izpolnjevanje varstvenih ciljev predlaganih SPA-jev je bilo v tem času osrednja tema burnih razprav med nasprotniki in zagovorniki nekaterih načrtovanih, za naravo škodljivih projektov. Trenja med naravovarstvenimi zahtevami Nature 2000 in ekonomskimi interesi države ali lokalnih skupnosti so pripomogli, da strokovni predlog DOPPS ni bil sprejet v celotnem obsegu. Namesto predlagane skupne površine območij v obsegu 24 % celotnega slovenskega ozemlja je bilo kot SPA z Uredbo o posebnih ohranitvenih območjih razglasenega 22,8 % ozemlja, saj so bila nekatera območja pri pripravi Uredbe okrnjena. Kljub temu je bil z razglasitvijo SPA-jev narejen pomemben korak naprej proti bolj aktivnemu in ciljno usmerjenemu ohranjanju ptic in njihovih habitatov.

In kako naprej?

Program IBA v Sloveniji z opredelitvijo vseh območij še zdaleč ni zaključen. Zdaj smo že v obdobju, ko se težišče globalnega programa IBA pomika od opredeljevanja območij k zagotavljanju monitoringa in ustreznega varstva območij, ki so bila spoznana kot prioriteta za ohranjanje biotske raznovrstnosti na Zemlji. Med prvimi nalogami bo nedvomno vzpostavitev mreže skrbnikov za nadzor IBA-jev. Storititi moramo vse, da bomo tudi v tem procesu držali korak z najbolj ozaveščenimi in kulturnimi narodi. ●

6: Program IBA mora biti nadgrajen s primernim upravljanjem območij, kar je pogoj za uspešno varstvo ptic. To je še posebej izrazito za območja kulturne krajine, kot je na primer Goričko. Za ilustracijo, v Avstriji je leta 2003 v programu varstva zlatovranke, ki ga financira država in se je začel leta 1996, sodelovalo kar 450 kmetov, nobeden pa ni sodelovanjem prenehal. Populacijo jim je uspelo povečati za več kot 100 %.
foto: Damijan Denac

Škocjanski zatok – oaza na pragu

Kopra // Nataša Šalaja in Borut Mozetič

1: Malo je manjkalo in Škocjanski zatok bi bil izgubljen za vselej.

foto: Borut Mozetič

2: V Škocjanski zatok se bo počasi vrnilo nekdanje življenje. Pri renaturaciji bodo imeli pomembno vlogo halofiti, ki bodo tu in tam prerasli blatne poloje in otočke ter postali gnezdišča ptic.

foto: Borut Mozetič

Škocjanski zatok nedvomno sodi med tiste DOPPS-ove projekte, o katerih je bilo največ napisanega. Območje je tako za društvo kot tudi za varstvo narave v Sloveniji izjemnega pomena. Škocjanski zatok nas uči, kako nepotrebne in drage so napake pri poseganju v naravo in kako veliko časa je potrebnega, da ljudje spremenimo svoje slabe navade. Po drugi strani pa pripoveduje bolj veselo zgodbo: o tem, da je sožitje človeka in narave vendarle možno in hkrati tudi nujno.

Nastanek Škocjanskega zaliva in kasneje zatoka je tesno povezan z urbanističnim razvojem Kopra in njegove okolice. Človek je ravnico ob izlivu Rižane in Badaševice v Koprski zaliv začel preoblikovati pred davnimi leti. Vrstili so se številni posegi, ki vse do osemdesetih let prejšnjega stoletja niso usodno vplivali na živalski in rastlinski svet tega dela slovenske obale. Že v starem veku so Rimljani v močvirjih in plitvinah okoli zaliva uredili preproste soline. V času Beneške republike po letu 1279 se je solinarstvo ob zalivu močno razmahnilo. Na južni strani otoka Koper so nastale Smedelske soline, na izlivu reke Rižane pa Srminske in Bertoške soline. Solna polja so začela propadati ob zatonu Beneške republike. Soline so dokončno opustili v tridesetih letih 20. stoletja, zemljišča so izsušili in spremenili v kmetijske površine – bonifike. Le dvajset let kasneje pa so na robu mesta Koper začeli graditi pristanišče, ki se je potem širilo proti Ankaranu. Škocjanski zaliv je postajal čedalje bolj zaprt, postal je zatok. Na pragu mesta Koper je nastalo največje polslano (brakično) mokrišče v Sloveniji.

Do leta 1983 je bila poslana laguna s plitvinami in poloji s svojo neposredno okolico območje izjemno pestrih habitatov: od trstičja, sladkovodnih in slanih močvirij do vlažnih travnikov in toploljubnih grmišč. Različni habitati so vse leto zagotavljali ustrezne življenjske razmere velikemu številu ptičjih vrst. V obdobju od leta 1979 do 2000 je

bilo na širšem območju Škocjanskega zatoka opaženih 200 različnih vrst, med njimi jih je kar 75 redno ali občasno gnezdilo, 125 vrst pa se je na območju ustavljalo med pomladansko in jesensko selitvijo ter v času prezimovanja. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je Občina Koper nameravala Škocjanski zatok popolnoma zasuti in pridobljeno območje nameniti urbanizaciji. V laguno Škocjanskega zatoka je bilo odloženih vsaj 280.000 kubičnih metrov blata, izkopanega pri poglobljanju bazenov v Luki Koper. Že prej sta bili preusmerjeni obe reki, ki sta se izlivali v Škocjanski zatok: Badaševica in levi razbremenilnik Rižane – Ara. Tako je Škocjanski zatok popolnoma izgubil vire sladke vode. Območje je bilo uradno razglašeno za odlagališče gradbenega materiala, kamor so tudi dejansko odlagali odpadke vseh vrst, od organskih snovi do avtomobilov. Vanj so bile speljane tudi komunalne vode, kar je še dodatno organsko onesnaževalo mokrišče. Posledice opisanih človekovih posegov so bile za živi svet Škocjanskega zatoka usodne. Z nasipavanjem obroba lagune je bil uničen velik del habitatov, kjer so gnezstile in se zadrževale ogrožene vrste ptic. Ptice, ki se prehranjujejo s potapljanjem, so iz zatoka popolnoma izginile, saj se je odloženo blato razlilo po vsej laguni in uničilo prvotno dno, tako da se je bistveno zmanjšala tudi globina vode. Nežadosten dotok in mešanje sladke in morske vode v poslani laguni ter organsko onesnaženje so izrazito poslabšali ekološke razmere, kar se je predvsem v sušnih mesecih kazalo v povečani evtrofikaciji (količini organskih snovi) in anoksiji (pomanjkanju kisika).

V zimski sezoni 1992/93 je v zatoku prezimoval redek gost, labod pevec, in tam poginil zaradi zastrupitve. To je bil dogodek, ki je izbil sodu dno ter javnost prepričal, da se v zatoku dogaja ekološka katastrofa. Februarja 1993 je Izvršilni Odbor DOPPS na pobudo Komisije za varstvo narave sklenil, da nemudoma začne z naravovarstveno akcijo za ohranitev zatoka. Začetna sredstva je prispeval novo usta-

novljeni Sklad za naravo, prva tovrstna slovenska fundacija. DOPPS se je lotil projekta »Ohranitev in renaturacija Škocjanskega zatoka«. Julija in avgusta 1993 je razstava o naravnem bogastvu zatoka gostovala v Kopru in Ljubljani, hkrati pa smo zbirali podpise za takojšnje prenehanje uničevanja območja in njegovo zavarovanje. V kratkem času se jih je nabralo kar 7000 – skupaj z zahtevo za zavarovanje območja smo jih poslali Vladi RS, predsedniku in pristojnim ministrstvom. Kot rezultat je bil Škocjanski zatok novembra 1993 prvič interventno zavarovan kot naravna znamenitost z odredbo tedaj še pristojnega ministra za kulturo. V naslednjih petih letih smo veliko energije vložili v delo z mediji in javnost obveščali o vseh kršitvah odredbe o zavarovanju, ki so se še vedno dogajale. Leta 1997 smo območje in njegove naravne vrednote uspešno predstavili vsem poslanskim skupinam in skupaj s predstavniki okoljskega ministrstva tudi parlamentarnemu Odboru za infrastrukturo. Po petih letih vztrajnega in predanega dela skupaj z Ministrstvom za okolje in prostor ter Medobčinskim zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine Piran je bilo območje marca 1998 zavarovano z Zakonom o naravnem rezervatu Škocjanski zatok, ki ga je potem potrdil Državni zbor RS. Z razglasitvijo za zavarovano območje narave se je degradacija vendarle končala.

Konec leta 1999 je bilo naše društvo izbrano za koncesionarja za upravljanje rezervata. DOPPS je tako postal prva organizacija v Sloveniji, ki jo je Vlada RS pooblastila za upravljanje zavarovanega območja, in trenutno ostajamo edina nevladna organizacija s takšno referenco. Upravljanje območja in še bolj priprave na obnovo pa so vse prej kot lahka naloga, k čemur včasih prispeva tudi prizadeto naravno okolje. Ob samem začetku upravljanja jeseni 1999 je zaradi slabih ekoloških razmer v laguni prišlo do izbruha botulizma, zaradi katerega je v zatoku poginilo več kot 300 ptic različnih vrst. S prizadevnim delom se nam je posrečilo zagotoviti, da se kaj takega odteje ni pono-

vilo. Leta 1999 se je začelo tudi načrtovanje obnove Škocjanskega zatoka, ki ga je vodilo Ministrstvo za okolje in prostor, DOPPS pa je aktivno sodeloval z vsebinsko koordinacijo in pobudami. Načrtovanje je bilo dolgotrajen in zapleten proces, v katerem je sodelovalo veliko strokovnjakov. Obnova polnaravnega mokrišča je vse prej kot preprosta in poceni, zato so bile natančne raziskave in študije nujno potrebne, da bi zagotovili pravi način obnove s kar najmanj stroški in po možnosti brez napak. Pred pripravo ureditvenega načrta za območje naravnega rezervata Škocjanski zatok so bile kot (posebne) strokovne podlage pripravljene številne študije ter napravljene raziskave biotskih in abiotskih parametrov. Med drugim so bile to raziskave kakovosti vode in sedimenta v vodni laguni znotraj rezervata in kakovosti vode Badaševce, geološko, hidrogeološko in geomehansko poročilo ter izdelan geodetski načrt. Pri načrtovanju obnove lagune je bil zelo pomemben hidrološko-hidravlični kakovostni model, na podlagi katerega je bil kot sistem delovanja lagune potrjen hidravlični model plimne črpalke. Opravljena sta bila tudi pregled stanja živalstva nevretenčarjev in vretenčarjev Škocjanskega zatoka, posebej stanje ornitofavne, ter botanična študija.

Leta 2001 je bilo izdelano Poročilo o vplivih na okolje za varstvo in razvoj naravnega rezervata Škocjanski zatok ter idejni projekt, ki opredeljuje vodnogospodarsko ureditev, odstranjevanje sedimenta, odlagališče presežka materiala in idejne rešitve v zvezi z varovanjem okolja. Na podlagi vseh teh dokumentov je bil izdelan Ureditveni načrt za območje NR Škocjanski zatok. Po skoraj treh letih priprav, usklajevanj in predanega dela predstavnikov MOP, DOPPS in pripravjalca, ga je vlada potrdila konec leta 2002.

Hkrati s stalnim bojem s papirnatimi mlini na veter pa smo tudi na terenu poskušali zagotavljati, glede na omejene možnosti upravljanja, čimboljše stanje. Leta 2000 je bil

3: Tudi smehe najmlajših je v Zatonu čedalje več. Otroci so priče zgodovinskemu preoblikovanju Zatoka in tektonskim premikom v dojemanju varstva narave v današnjem času in prostoru.
foto: Borut Mozetič

4: Danes na območju NRŠZ gnezdi le dva para čaplji (*Ixobrychus minutus*), medtem ko je bila pred začetkom uničevanja Zatoka tu najmočnejša lokalna populacija v Sloveniji z do 15 pari. Pričakujemo, da bo po renaturaciji sladkovodnega dela rezervata, Bertoške bonifike, njihovo število vnovič naraslo.
foto: Kajetan Kravos

5: Poleg izboljšanja razmer za gnezdilke bo po renaturaciji Zatok verjetno postal tudi pomembnejše počivališče selečih se vodnih ptic, na primer pobrežnikov. Na sliki kozica (*Gallinago gallinago*).
foto: Kajetan Kravos

6: Glavni renaturacijski poseg v Zatoku bo zahtevno odstranjevanje 200.000 m³ blata iz osrednje lagune.

7: Na južni strani otoka Koper so se nekdaj razprostirale obsežne soline. Solna polja so začela propadati ob zatonu Beneške republike, soline pa so dokončno opustili v tridesetih letih 20. stoletja.

8: Za trenutne potrebe upravljanja v NRŠZ smo na območju postavili barako. V prihodnosti jo bo nadomestil sodoben informacijski center.
foto: Borut Mozetič

ponovno vzpostavljen sladkovodni pritok po Ari in očiščeni kosovni odpadki iz rezervata in okolice. Lokalno skupnost smo vzpodbujali pri urejanju komunalnega omrežja, kar je bistveno prispevalo k zmanjšanju onesnaževanja lagune zaradi komunalnih vod.

Leta 2001 smo z uspešno kandidaturo v okviru evropskega programa LIFE Narava pridobili finančna sredstva za zamočvirjanje Bertoške bonifike, oblikovanje krožne učne poti in številne druge aktivnosti. Vsako leto smo pokosili celotno Bertoško bonifiko in odstranili biomaso. V okviru projekta smo poleti 2003 očistili izlivni del Are, kar je dodatno pripomoglo k boljšim ekološkim razmeram v laguni.

Uspešnost renaturacijskih ukrepov v rezervatu preverjamo z monitoringom biotskih in abiotskih parametrov. Že od leta 2000 stalno opravljamo monitoring ptic, zunanji izvajalci pa monitoring kakovosti vode in hidroloških parametrov. Leta 2003 smo v laguni namestili tri merilnike nivojev vodne gladine, s katerimi smo bistveno pocenili monitoring hidroloških parametrov v prihodnje, v letu 2004 pa smo začeli tudi samostojno opravljati mesečna vzorčenja kakovosti vode. Poleg tega je v letih 2001–02 Zavod za ribištvo napravil raziskavo ribjih populacij v zatoku, DOPPS pa raziskavo sposobnosti naravne repopulacije v rezervatu, v okviru katere so trije strokovnjaki pripravili izvedenska mnenja o repopulaciji rastlinskih združb ter sladkovodnega in brakičnega zoobentosa. Zbrani podatki pomenijo izhodiščno stanje pred začetkom renaturacije, s stalnim monitoringom med renaturacijo in po njej pa bomo nenehno spremljali uspešnost posameznih ukrepov.

Vseskozi dajemo velik poudarek tudi ozaveščanju lokalnega prebivalstva in druge zainteresirane javnosti po Sloveniji. Priprave na obnovo rezervata in prve renaturacijske dejavnosti poleg rednega monitoringa spremlja tudi oza-

veščanje. Omeniti velja zelo odmevno zgibanko o prihodnji ureditvi naravnega rezervata, ki je bila izdana ob razgrnitvi ureditvenega načrta leta 2001. Na spletni strani www.skocjanski-zatok.org so na voljo glavne informacije o rezervatu, njegovem živem svetu, projektu LIFE in aktualnih dogodkih. Dvakrat letno izdajamo bilten NR Škocjanski zatok, ki ga pošiljamo vsem gospodinjstvom v Kopru, članom DOPPS-a, naročnikom in zainteresirani javnosti po vsej Sloveniji. Komuniciranje z lokalnim prebivalstvom je okrepjeno tudi na ravni stalnih osebnih stikov z zaposlenimi v rezervatu, na sestankih z lokalnimi skupnostmi, predavanjih in izletih, naravoslovnih dnevih za lokalne šole, pa tudi posredno po občilih. V prihodnje bomo izdali še več publikacij o rezervatu in njegovi obnovi ter pripravili izobraževalni film o poteku prve obsežne obnove mokrišča v Sloveniji.

Na podlagi idejnih projektov ter ureditvenega načrta je Inštitut RS za vode v letih 2003–04 pripravil izvedbeno dokumentacijo. Trenutno potekajo postopki za urejanje statusa zemljišč in za pridobitev gradbenega dovoljenja, pripravlja pa se tudi razpisna dokumentacija za izvedbo javnega razpisa za izbor izvajalca renaturacijskih del. Na DOPPS-u hkrati končujemo Načrt upravljanja NR Škocjanski zatok, ki upošteva vse predhodno pripravljene zakonske in strokovne podlage ter dokumentacijo in je temeljni programski akt rezervata za obdobje 2004–08. Načrt upravljanja poleg obnove natančno opredeljuje tudi prihodnje upravljanje habitatov in delo z obiskovalci.

Po dolgih letih predanega dela smo torej končno pred začetkom obnove Škocjanskega zatoka. Zakaj je trajalo tako dolgo? Zgodba Škocjanskega zatoka v slovenskem prostoru ponazarja najbolj izrazit primer konflikta dolgoročnih interesov ohranjanja tega planeta in njegovega živega sveta in kratkoročnih interesov posameznikov in kapitala ter zmage prvega nad drugim. Take zmage so

neverjetno redke in zahtevajo svoj čas, preden so sprejete. Zahtevajo spremembe vrednot. Ljudje se težko znebimo slabih navad, še težje pa spreminjamo vrednote. Zato včasih dobre stvari potekajo počasi. Kljub temu pa Škocjanski zatok ostaja prežet z voljo do življenja in optimizmom. Vemo, da nam ga bo uspelo obnoviti in ohraniti – za ptice in za ljudi! ●

DOPPS in lov na ptice //Tomaž Jančar

1: Kanja (*Buteo buteo*) je naša najpogostejša ujeta. Hrani se predvsem z malimi sesalci, na katere preži z vej, drogovi ali krutin. foto: Kajetan Kravos

2: V kormoranu (*Phalacrocorax carbo*) so ribiči našli poglavitnega krivca za upadanje števila nekaterih rib. Zimski prizori ustreljenih kormoranov niso redkost, pa če je odstrel dovoljen ali ne. foto: Damijan Denac

3: V lovskih vrstah si nekateri posamezniki še vedno želijo, da bi bile nekatere zavarovane vrste ptic uvrščene med lovne vrste. Med temi bi radi videli ruševca (*Tetrao tetrix*), čeprav je ogrožen. In k njegovi ogroženosti je pripomoglo ravno redno streljanje na rastiščih v maju. foto: Tomaž Mihelič

4: Predmet sokolarstvih želja niso le sokoli, temveč tudi večje vrste sov, kot je na primer velika uharica (*Bubo bubo*). foto: Dušan Klenovšek

Društvo se od ustanovitve dalje srečuje s problemom lova na ptice. Čeprav ljubitelji ptic lov pogosto dojemamo kot najbolj brutalen in nerazumljiv način uničevanja ptičev, pa lov v Sloveniji v zadnjih desetletjih ni več med pomembnejšimi vzroki ogrožanja ptic.

Poleg neposrednega lova na ptice sta se v naše razmerje z lovci ves čas vpletali še dve zgodbi, ki sta nam bili vsiljeni. Prva je vprašanje sokolarstva, lova ptic z dresiranimi ujedami. Druga zgodba je povezana s poboji kormoranov, ki so jih Lovski zvezi leto za letom nalagali uradniki ministrstev z namenom, da zavarujejo ribe v naših rekah. Nobeni od zgodb Lovska zveza vsaj uradno ni bila posebej naklonjena, vendar so se znotraj nje našli posamezniki, ki so ju goreče podpirali. V tem prispevku ju puščam ob strani.

Danes spada Slovenija med države Evrope z najbolj varstveno napredno lovsko zakonodajo. Lovnih je le šest vrst ptic. S štirimi lovniimi vrstami je pred Slovenijo samo še Nizozemska. Z veseljem tudi ugotavljam, da slovenski lovci po odnosu do narave precej presegajo povprečne evropske kolege. V osemdesetih letih je bilo še precej drugače. Takratni lovski zakon je uvrščal med divjad praktično vse vrste ptic, večje od kosa. Lovnih je bilo 21 vrst ptic, za nadaljnjih 7 pa je lov lahko dovolil minister z odločbo. Danes težko razumemo, da so bile tedaj med lovniimi vrstami tudi ujele (kragulj in skobec) in celo tako redke in ogrožene gnezditke, kot sta kozica in sloka. V začetku osemdesetih let se DOPPS z lovom ni dosti ukvarjal. Delovanje v zvezi s tem je bilo omejeno na nekaj deklarativnih obsodb lova na ujele in zastrupljanja volkov, slednje je v južnih jugoslovanskih republikah ogrožalo velike ujele. Intenzivneje se je v lovsko problematiko društvo vključilo z ustanovitvijo komisije za ujele. To smo na predlog Viktorja Luskovca ustanovili leta 1987. Luskovec jo je vsa prva leta tudi aktivno vodil. Rdeča nit dela komisije je bilo opozarjanje na nezakoniti lov ujed in nezakonito zadrževanje

ujed v ujetništvu ter prizadevanje za popolno prepoved lova nanje. Za ilustracijo, kako zelo drugačno je bilo tedaj lovstvo v Sloveniji, naj navedem primer iz leta 1988. Takrat smo se na društvu ukvarjali s problemom, ko so lovske družine na Ljubljanskem barju nastavlale zastrupljena jajca. Tako so se lotili zmanjševanja števila sivih vran. Zakaj se jim je to zdelo potrebno, nam danes kratko malo ni jasno.

Proti koncu osemdesetih let je v društvu naraščalo nezadovoljstvo zaradi pretiranega lova ptičev, ko so neselektivno padale tudi redke in ogrožene vrste. V tem času smo zato na Lovsko zvezo in na državne službe za varstvo narave naslavljali številne formalne in neformalne pobude za omejitev lova ptic. Naša vztrajna prizadevanja niso bila brez uspeha. Celotno Lovsko zvezo nam je uspelo prepričati, da je lov na nekatere vrste nedopusten. Tako smo v letu 1991 z LZS dosegli soglasje o popolni zaščiti kozice in za sodelovanje pri raziskavah sloke in gozdnega jereba. Za lov na ptice so bila prelomna leta v začetku devetdesetih. Z osamosvojitvijo Slovenije in zamenjavo oblasti je nastala potreba po spremembi lovske zakonodaje. Priprave novega lovskega zakona so stekle leta 1991.

DOPPS se je v razprave vključil na samem začetku. Glavni delo smo tedaj opravili člani društva Peter Trontelj, Andrej Sovinc in Slavko Polak. Slednji je aktivnosti društva tudi koordiniral. Izvršilni odbor društva je aprila 1992 sprejel stališče društva do lova ptic. V njem smo se zavzeli za prepoved lova na vse vrste ptic, razen na mlakarico in fazana, za prepoved lova v času selitve in gnezditve, za prepoved umetne vzreje ptic za potrebe lova ipd. Stališča društva smo nato predstavili na več usklajevalnih sestankih glavnemu pripravljalcu osnutka zakona, republiškem lovskeemu inšpektorju Antonu Simoniču, pa tudi Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine, kjer se je s problematiko ukvarjala predvsem Jana Vidic.

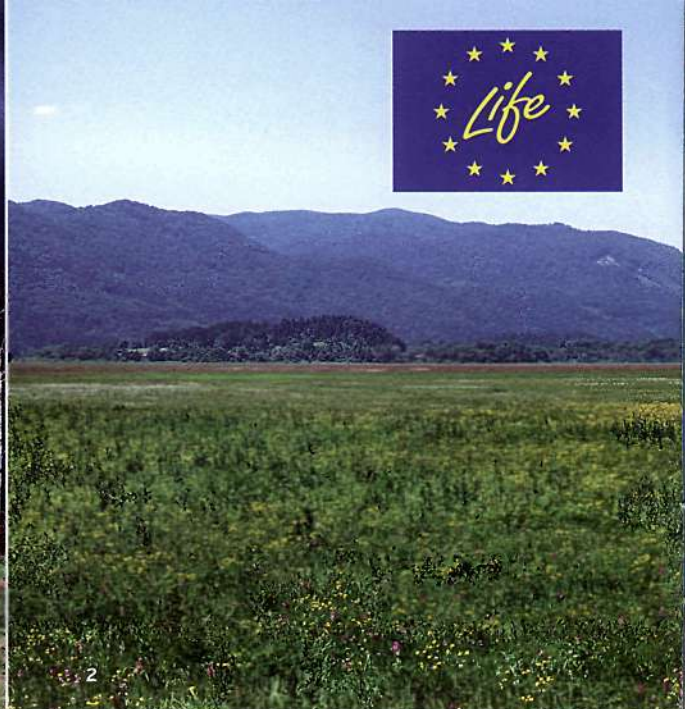

Od pomladi 1992 so se nato vrstili različni osnutki zakona, nekateri pticam naklonjeni bolj, drugi manj. Zakon pa ni dobil podpore in ni bil sprejet še več kot desetletje. Srečno naključje je bilo, da so se prav v tistem obdobju, ko smo z obsežnim lobiranjem že pomembno znehčali teren, v okviru državnih naravovarstvenih služb lotili priprave Uredbe o zavarovanju ogroženih živalskih vrst. Odločilno je bilo, da so pri pripravi uredbe sodelovali razgledani ljudje, ki so poleg vizionarstva premogli tudi dobršno mero smelosti. Sprejem Uredbe septembra 1993 je pomenil izjemno prelomnico in velikanski korak Slovenije med civilizirane narode Evrope. Razen šestih so bile zavarovane vse vrste ptic. Šlo je za veliko spremembo, s katero se nekateri okoreli krogi v LZS niso znali sprijazniti. Uredbo so brezuspešno celo poskušali izpodbiti na ustavnem sodišču. K sreči so v LZS kasneje prevladali zmernejši krogi, ki se zavedajo, da se je lovstvo z odpravo pretežnega dela lova na ptice znebil največjega bremena za družbeno sprejemljivost lova. Kljub nasprotujočim si interesom glede lova pa smo z LZS tudi uspešno sodelovali pri nekaterih naravovarstvenih projektih. Leta 1992 smo se na povabilo LZS vključili v prizadevanja za zavarovanje Jovsov. Tam smo izvedli raziskavo ptic, ki jo je LZS tudi finančno podprla. Raziskava je kasneje pomenila pomembno strokovno osnovo za zavarovanje območja.

Ko se je začel odločilni razplet v letu 2002, je bila Slovenija že globoko v pristopnih pogajanjih za članstvo v Evropski uniji. To je pomenilo, da je moral zakon v popolnosti upoštevati tudi Ptičjo direktivo EU. Ta od držav pristopnic med drugim zahteva, da se varstveni status ptičjih vrst s pristopom Uniji ne sme poslabšati. Zato je bilo razmeroma lahko obraniti varstvene pridobitve iz Uredbe o zavarovanju ogroženih živalskih vrst iz leta 1993, čeprav so jih različni predlogi lovskega zakona v drugi polovici devetdesetih let vedno znova postavljali pod vprašaj. ●

5: Ponekod kanjo še vedno sovražijo in ubijajo zaradi prepričanja, da dela škodo med poljskimi zajci, jerebicami in kokošmi. Na vejo obešena ubita kanja naj bi bila v opozorilo drugim. Kljub formalni zaščiti se takšni primeri po Sloveniji tu in tam še dogajajo. foto: Jakob Smole

LIFE, ki je več kot življenje

//Nataša Šalaja

1 in 2: Ljubljansko barje in Cerkniško jezero sta območji z največjima populacijama kosca (*Crex crex*) v Sloveniji in kot taki tudi najpomembnejši za njegovo ohranitev. Na obeh poteka drugi DOPPSov projekt Life.
foto: Damijan in Katarina Denac

Beseda LIFE v angleškem jeziku pomeni življenje. Ohranjanje narave je vsekakor temeljno področje, v okviru katerega skrbimo za živalske in rastlinske vrste ter njihova življenjska okolja. Morda je ravno zaradi tega Evropska komisija svoj finančni instrument za okolje imenovala LIFE. Program LIFE je namenjen financiranju naravovarstvenih in okoljskih projektov v Evropski uniji in državah kandidatkah, ki so pristopile k programu, ter v manjši meri tudi v tretjih državah. Tako Evropska skupnost državam in predstavnikom civilne družbe pomaga skrbeti za ohranjanje ogroženih habitatov ter živalskih in rastlinskih vrst z dodatkov Direktiv o habitatih in pticah, ki živijo predvsem na območjih Natura 2000. Drugače povedano, s programom LIFE nam Evropska skupnost pomaga skrbeti za življenje okoli nas.

Slovenija je k programu LIFE Narava aktivno pristopila leta 2000. Sodelovanje se je začelo že prej, vendar potrjenih projektov ni bilo. Prostovoljci DOPPS so že leta 1999 pripravili predlog projekta varstva habitatov ptic ob reki Dravi, ki pa se je neznano zakaj ustavil nekje na poti do Bruslja. Poleti 2000 smo se s programom seznanili tudi v pisarni DOPPS. Ena izmed naših obveznosti kot koncesionarja za upravljanje naravnega rezervata Škocjanski zatok je tudi pridobivanje sredstev za renaturacijo in upravljanje rezervata. Program LIFE je bil za ta namen idealen, bil pa je tudi eden redkih potencialnih finančnih virov z dobrimi možnostmi za pridobitev sredstev.

Kljub razmeroma skromnemu znanju o pripravi in uresničevanju tako zahtevnih projektov smo zavihali rokave in se lotili dela. Pri tem nam je bila v veliko pomoč mag. Vesna Kolar Planinšič z Ministrstva za okolje in prostor, nacionalna koordinatorka projektov LIFE Narava. V projekt smo vključili vse glavne renaturacijske aktivnosti, kot je npr. oblikovanje sladkovodnega močvirja, izboljšanje dotoka vode s čiščenjem izlivnega dela Are in namestitvi-

jo zapornic na morskem kanalu, pa tudi odstranjevanje 200.000 kubičnih metrov blata iz lagune skupaj z oblikovanjem robnih habitatov. Zadnji dve aktivnosti se ne financirata iz projekta, pač pa smo skupaj z Ministrstvom predvideli financiranje iz programa Phare CBC. V projekt se je kot partner vključilo Ministrstvo za okolje in prostor, Luka Koper d.d. pa nas je podprla kot sofinancer. Projektno prijavo smo oddali konec oktobra 2000 in nato nekaj mesecev nestrpno čakali na novice iz Bruslja. Dne 8. marca 2001 smo iz dobro obveščenih virov zveze BirdLife izvedeli, da je šel naš projekt čez najgostejše sito v procesu ocenjevanja: kot primerne za financiranje ga je potrdil Habitatni komite, organ, ki ocenjuje strokovno ustreznost projektov.

Na podlagi javnega razpisa Ministrstva za okolje in prostor je bilo leta 2000 pripravljenih in Evropski komisiji predloženih 6 projektov iz Slovenije, izmed katerih so bili odobreni trije. Med slednjimi je bil tudi naš projekt z naslovom Renaturacija in ohranjanje habitatov in ptic v NR Škocjanski zatok. Trud je bil poplačan in pogodbo z Evropsko komisijo smo podpisali avgusta 2001. Delo pa se je tedaj pravzaprav šele začelo.

Kmalu smo se naučili, kako veliko odgovornost pomeni uresničevanje projekta LIFE. Program Phare CBC leta 2001 ni bil programiran za okoljske projekte in tako smo ostali brez predvidenih sredstev za čiščenje lagune. Ko smo o tem obvestili Evropsko komisijo, je le-ta začasno ustavila projekt, dokler Ministrstvo ni zagotovilo drugih sredstev za čiščenje lagune. Ker je šlo v tem primeru za tako pomembno aktivnost, brez nje tudi drugi ukrepi ne bi prinesli pričakovanih ugodnih učinkov na habitate in vrste. Po tem ultimatu je Ministrstvo odobrilo financiranje čiščenja lagune in oblikovanja robnih habitatov iz proračunske postavke Vodni sklad. Takoj zatem je Komisija dovolila, da se projekt nadaljuje.

Spomladi 2002 smo se v pisarni DOPPS odločili za pripravo drugega projekta LIFE. Razlog zanj je bil drastičen upad populacije kosca v Sloveniji v zadnjem desetletju, ki je zahteval takojšnje ukrepanje. Glede na velik obseg potrebnih naravovarstvenih aktivnosti je bil projekt LIFE edina možnost. Na srečo smo se ga tokrat lotili z zadosti znanja in izkušenj o pripravi in izvajanju tovrstnih projektov. Pri pripravi smo zelo konstruktivno sodelovali zaposleni in prostovoljci ter pripravili izvrsten projekt, kot so ga neformalno komentirali predstavniki Evropske komisije. V izvedbo projekta smo poleg Ministrstva za okolje, prostor in energijo, ki projekt sofinancira, pritegnili tudi občine, kjer projekt poteka (Ljubljansko barje, Cerkljsko jezero in Nanošča), in sicer Mestno občino Ljubljana in Občino Cerklja kot partnerja, Občino Postojna pa kot sofinancerja projekta. Projekt z naslovom »Vzpostavitev dolgoročne varstva kosca *Crax crax* v Sloveniji« je Komisija potrdila spomladi 2003, uresničevati pa smo ga začeli v začetku leta 2004.

Oba projekta sta še v teku: prvega v Škocjanskem zatoku bomo predvidoma zaključili konec leta 2005, drugega na temo varstva kosca pa konec leta 2006. Zato težko govorimo o rezultatih obeh projektov po strokovni plati, čeprav so vmesni rezultati vzpodbudni in smo bili ob prvem obisku vodje oddelka LIFE, gospoda Bruna Juliene, v Sloveniji sredi novembra 2004 pohvaljeni za dosedanje dosežke. Evropska komisija bdi nad celotnim projektom renaturacije Škocjanskega zatoka, kar bo nedvomno pripeljalo do začetka del prej, kot bi brez njihove finančne in tehnične pomoči lahko pričakovali.

Popolnoma jasno pa je, kako velik premik sta projekta prinesla DOPPS-u na področju profesionalizacije naravovarstvenega dela z zaposlovanjem visoko usposobljenih kadrov. Trenutno je na obeh projektih zaposlenih več kot 40 % zaposlenih na društvu, ki svoj delovni čas posvečajo

izključno uresničevanju poslanstva društva. DOPPS je z odobritvijo in izvedbo obeh projektov v nekem smislu tudi slovenski strokovni in splošni javnosti dokazal, da je na področju varstva narave v Sloveniji organizacija, ki ji ni para. Med vsemi dosedanjimi upravičenci javnega in zasebnega prava je namreč DOPPS edini, ki sta mu bila odobrena dva projekta LIFE v skupni vrednosti 334 milijonov tolarjev. Evropska komisija je doslej v ohranjanje slovenske narave z izvedbo devetih projektov LIFE Narava v Sloveniji v skupni vrednosti 1,6 milijarde tolarjev vložila približno 935 milijonov tolarjev, skoraj četrtino po zaslugi DOPPS-a.

Poleg renaturacije in upravljanja habitatov za potrebe ogroženih vrst ptic pa se oba projekta osredotočata tudi na monitoring in popularizacijo. S številnimi ozaveševalnimi aktivnostmi vplivata na pozitivne spremembe v dojetju pomena ogroženih življenjskih okolij in s tem tudi na vedenje ljudi, kar je pravzaprav najtežje doseči. Uresničevanje velikih naravovarstvenih projektov v okviru programa LIFE Narava je v zgodovini društva nedvomno zadnja velika prelomnica, hkrati pa tudi velik izziv in priložnost, ki smo jo doslej s pridom uporabili za uresničevanje našega poslanstva - varstva ptic in njihovih habitatov. ●

3: Strokovni posvet za kmetijstvo na projektnih območjih Ljubljansko barje, Cerkljsko jezero in Nanošča v okviru projekta LIFE Kosce smo imeli avgusta 2004 v prostorih DOPPS. Zlatko Krasnič (levo), kmetijski svetovalec z Iga, in Tone Uršič (desno), pticam prijazen kmet iz Iške Loke (Ljubljansko barje) med debato.
foto: Arhiv DOPPS

4: Ogled poskusa renaturacije travnikov na Ljubljanskem barju aprila 2004. Od leve proti desni: Matej Vidrih, Biotehniška fakulteta - Oddelek za agronomijo, Ivan Kogovšek, DOPPS, in Klemen Eler, Biotehniška fakulteta - Oddelek za agronomijo.
foto: Andrej Medved

"Quo vadis", navadna čigra?

//Damijan Denac

1: Do začetka devetdesetih let 20. stol. so navadne čigre (*Sterna hirundo*) še gnezstile na manjšem otočku na Ptujskem jezeru. Kasneje so ga zaradi hude tekmovalnosti z rečnimi galebi (*Larus ridibundus*) zapustile.
foto: Andrej Bibič

2: Prvi gnezditveni splav za navadne čigre (*Sterna hirundo*) smo izdelali 11.5.1997 v bazenih za odpadne vode Tovarne sladkorja v Ormožu. Od leve: Franc Bračko, Borut Štumberger, Luka Božič, Luka Korošec, Karmen Špilek – Štumberger, Damijan Denac in Jakob Smole (za aparatom).
foto: Jakob Smole

3: Naslednje leto (1998) smo na istem območju kot leto prej namestili dodaten, večji splav za navadne čigre (*Sterna hirundo*). V uporabi je bil do leta 2002, torej 5 let. V tem času je na njem gnezdilo 96 parov.
foto: Luka Božič

Pozno ponoči spomladi leta 1997 sva z Luko Božičem sedela v moji sobi v Mariboru, ki je bila takrat tudi delovna pisarna Štajerske sekcije. Po glavi so nama rojile naravovarstvene misli in se prelivala v ideje. Navadna čigra nama ni dala miru – na terenu sva ravno doživela njeno neljubo usodo, propad kolonije, in morda je prav to odigralo pomembno vlogo pri kasnejšem poteku dogodkov. Dolgo sva zrla v skico gnezditvenega splava za navadno čigro v Geistrovi knjigi »Ptice okoli našega doma« in snovala načrt, ki je postajal vse bolj otipljiv. Pod težo silne želje in odločitve, da za čigro nekaj storiva, so ovire, miselne in materialne, začele izginjati druga za drugo. Les za konstrukcijo in sode je prijazno prispeval Lukov oče, deske, kupljene po sindikalni ceni, pa so se znašle pri nas doma skoraj po čudežu. K akciji so pristopili vsi prijatelji, tudi neornitologi, in deske smo prebarvali - v vseh mogočih odtenkih, z barvami, ki smo jih našli v omarah očetov. Splav smo pripravili pri Luku na dvorišču, tako da ga je bilo treba na terenu le še sestaviti. Tik preden smo naslednji dan odrinili v Ormož, sem ugotovil, da v betonskih sidrih ni lukenj, na katere bi privezali splav. Naj mi sosede zato oprostijo, da sem jim v soboto ob 6. zjutraj pripravil budnico s hiltijem. Star TAM-ov kamijonček mi je priskrbel brat iz Letalskega centra Maribor in s prižgano rotacijsko lučjo smo se kot odprava sezonskih delavcev z juga odpravili na pot do bazenov za odpadne vode Tovarne sladkorja v Ormožu (TSO). Dne 11. maja 1997 smo splav uspešno sestavili, splavili in zasidrali. Radost nas je prevzela, ko so čigre začele gnezdit ž v naslednjih dneh in naš osnovni cilj, povečati število osebkov kritično ogrožene populacije, je bil uresničen, pa čeprav morda le simbolično.

Spričo sveže izkušnje in dejstva, da je glavni omejitveni dejavnik razširjenosti navadne čigre pri nas pomanjkanje gnezditvenega prostora, smo naslednje leto projekt ponovili. Dimenzijo splava 2,5×5 m iz leta 1997 smo leta 1998 povečali na 2,3×6 m. Namesto lesa smo dobili železne

cevi, tokrat od očeta Luke Korošca, vezane plošče za podlago pa sva z Dominikom Bombkom kupila v odmorih med predavanji na fakulteti. Dne 10. maja 1998 smo splavili eleganten in bistveno bolj izpopolnjen splav kot prejšnje leto. Kolonija se je okrepila, dobro pa smo se zavedali minljivosti umetnih splavov v naravnih razmerah. V naslednjih dveh letih smo splava v glavnem popravljali v negnezditvenem obdobju. Treba je bilo izboljšati robnike, ki so preprečevali, da bi mladiči popadali v vodo, saj ti kljub namestitvi posebnega podesta niso našli poti nazaj na splav, potem ko so se znašli v vodi. Na splave smo namestili lesene strešnike, ki so rabili kot skrivališča in kritja za zvišanje gnezditvenega uspeha. Leta 2001 je bilo treba prvi splav dokončno upokojiti, saj ni bil več varen. Pred prihodom čiger sva to opravila z Dominikom, in sicer na dan, ko je v bazenih pihal tako močan veter, da naju je z odsidranim splavom vred odpihnilo čisto na drugi konec, kot sva želela.

Tretji splav oz. tretji trije splavi so bili povsem druga zgodba, saj je njihova skupna površina znašala 96 m², samo lesa pa je bilo 6,2 m³. Pomenili so vrhunec zamisli o pomoči navadni čigri. Projekta se je bilo nujno lotiti mnogo resneje z organizacijske in finančne plati. Samo za 40 m³ stroporja, na katerem plavajo splavi, smo na primer morali odšteti čez 0,5 mio SIT. Večino časa za pripravo projekta so vzela pogajanja za nižje cene in zbiranje sredstev. Dne 30. marca 2001 je priklopnik pripeljal les in dela so se začela. Konstrukcijo smo pripravljali in sestavljali teden dni od zore do mraka pri Tomažu Urbančiču v Radizelu. In ko smo se zadnji dan dobili pri njem ob šestih zjutraj, se sploh nisem čudil, da je za zajtrk jedel golaž s kruhom. Med sestavljanjem teh splavov je bilo več prelomnih trenutkov, ko bi lahko šlo prav vse narobe, a na koncu se je vse srečno razpletlo. Eden zadnjih je bil dvig sestavljenih splavov z velikim dvigalom v ormoške bazene, saj so se skoraj prelomili. Z izkušnjami in delovnim strojem so nas rešili delav-

ci TSO. Dne 7. aprila 2001 smo v trdi temi akcijo končali in splavi so bili nared za prihod čigre.

Splave so invazivno zasedli rečni galebi, med katerimi pa so gnezditve tudi čigre. Od leta 2001 do 2003 je na njih skupaj gnezditelo 322 parov rečnih galebov in 214 parov navadnih čigra.

Ali nam je s tem uspelo rešiti kontinentalno populacijo navadne čigre pri nas? Najbrž ne. Tuje in naše podrobnejše raziskave so pokazale, da je gnezditveni uspeh na umetnih gnezdiščih precej slabši kot na naravnih in zato je premajhen, da bi zagotavljal dolgoročen obstoj (viabilnost) populacije. Leta 2004 kolonije na splavih zaradi premalo vode v bazenih ni bilo. Vsa kontinentalna populacija pri nas je gnezditela na betonskem daljnovodnem podstavku na Ptujskem jezeru, kjer pa gnezditveni uspeh ni bil veliko boljši kot na splavih. Naravnih gnezdišč za čigro v SV Sloveniji ni več, poleg omenjene kolonije na Ptujskem jezeru gnezdi čigra le še v Sečoveljskih solinah, ki so prav tako antropogenega nastanka in tudi tam je za kontinuiteto gnezdenja potrebno upravljanje.

Dne 6. oktobra 2004 smo stopili v novo epoko varstva navadne čigre. Z direktorjem Dravskih elektrarn Maribor (DEM), g. Danilom Šefom, in vodjo službe DEM za gradbene objekte, g. Igorjem Čušem, smo sklenili dogovor o postavitvi »naravnega« otoka za navadno čigro na Ptujskem jezeru s površino 800 m². Dne 20.11.2004 je otok že dobival svojo podobo, ko boste brali te vrstice, pa bo že pripravljen za gnezditveno sezono leta 2005. Brez dvoma bo odigral pomembno vlogo pri ohranitvi navadne čigre pri nas, pri čemer pa bo nujno tudi upravljanje kolonije, podkrepljeno z znanstvenimi spoznanji.

Najtopleje se zahvaljujem vsem, ki ste pripomogli k uresničitvi naše skupne naravovarstvene ideje, posebej zaslužni pa so bili: Paul Beaulieu, Dominik Bombek, Branko

Božič, Luka Božič, Franc Bračko, Cecilija Denac, Katarina Denac, Zoran Denac, Danilo Kerček, Matjaž Kerček, Luka Korošec, Miran Korošec, Miha Kovačič, Tine Kovačič, Tina Lončar, Dejan Muhič, Borut Pittner, Davor Počivašek, Jakob Smole, Jošt Stergaršek, Željko Šalamun, Borut Štumberger, Karmen Špilek-Štumberger, Tadej Trstenjak, Peter Uratnik in Tomaž Urbančič.

Posebej pa se zahvaljujem g. Juriju Dogši (direktorju TSO), g. Viliju Trofeniku (županu Občine Ormož), g. Emilu Škrinjarju (tehnologu TSO), g. Rudiju Habjaniču, g. Marjanu Ivanuši, g. Štefanu Malcu (zaposlenim v TSO), g. Branku Žaliku, g. Janezu Kolenku, g. Mikaelu Rosenu, g. Chrisu Durdinu in g. Andreasu Čuku. ●

4: Za tri gnezditvene splave, zgrajene leta 2001, smo porabili dobrih 6 m³ lesa in 40 m³ stiropora. Delovna akcija je trajala več kot teden dni. Na posnetku: splav v surovem stanju smo uporabili za namestitve glavnih sider.

foto: Damijan Denac

5: Navadne čigre (*Sterna hirundo*) zaradi pomanjkanja naravnih gnezdišč izbirajo umetna. Leta 2004 je večja kolonija prebivala na betonskem daljnovodnem podstavku na Ptujskem jezeru. V koloniji smo ugotovili visok znotrajvrstni kleptoparazitizem.

foto: Damijan Denac

6: Podstavek smo opremili s strukturalmi, ki izboljšajo čigrin gnezditveni uspeh.

foto: Damijan Denac

Je varstvo narave bolj zveličavno kot varstvo ptic? //Peter Trontelj

1: Ptice lahko opazujemo za sprostitev kot hobi ali pa jih raziskujemo z različnimi nameni. Opazovanje in preučevanje ptic imata v družbi vse večjo veljavo in oznaka zasanjanih ljubiteljev ptic, ki se je zaradi nezrelih družbenih razmer držala prvih ornitologov raziskovalcev in naravovarstvenikov, že izginja v pozabo. foto: Peter Legiša

2: Varstvo ptic je lahko zelo konkretno in tudi zelo učinkovito. V Franciji so z nameščanjem gnezdilnic, na primer, značilno povečali populacijo pegaste sove (*Tyto alba*). Na sliki: nameščanje gnezdilnice za lesno sovo (*Strix aluco*). foto: Peter Legiša

Kaj imata skupnega razgibana, častitljiva četrtsotletna zgodovina DOPPSa in evlucijska zgodovina Zemlje? Primerjava nemara zveni domišljavo, a v mislih nimam zgodovini življenja lastne veličastnosti, temveč njeno večplastnost. Svoje skrivnosti razkriva paleontologom plast za plastjo. V vsakem sloju je zapisano drugo poglavje. Večplastnost DOPPSove zgodovine je v različnih osebnih doživljanjih ljudi, ki so jo oblikovali. Pod slojem kronističnega pregleda ključnih dogodkov leži stotero plasti njihovega osebnega podoživljanja. Pod slojem uspehov in smelih odločitev ležijo skladi nerazrešenih dilem in dvomov. Dileme in dvomi sami po sebi seveda niso tema za svečano številko revije, še manj so primerni za počastitev visokega jubileja organizacije. Ker pa je v njih lahko velik ustvarjalni potencial, si bom dovolil odkopati delček te plasti DOPPSove zgodovine. V tej plasti je glina, iz katere se je oblikovala organizacija, in trdo kamenje, ob katerem so se brusile ideje.

Med številnimi notranjimi nasprotji in dvomi se mi je naslednjih nekaj primerov še posebej vtisnilo v spomin. V časih, preden je društvo imelo svoje poslanstvo jasno zapisano, smo si njegovo ime razlagali različno. Za nekoga je ime pomenilo, da je smisel delovanja DOPPSa predvsem v organizirani ljubiteljski in bolj strokovni ornitološki dejavnosti. Nekdo drug je videl potrebo po varovanju ptic pred njihovim opazovanjem in proučevanjem. V povezavi s to zadrego se je večkrat burno razpravljalo o imenu društva. Nekaterim se je zdelo predolgo in okorno, neprimerno za marketing in težavno pri odnosih z javnostjo, kjer je občasno zbujalo posmeh in pomilovanje, namesto da bi predstavljalo veliko, močno in strokovno poklicano nevladno naravovarstveno organizacijo. Drugi so poudarjali tradicijo in ponos, ki velevata obdržati prvotno ime, medtem ko se mora organizacija pred javnostjo dokazati s svojimi dejanji. V prvih letih delovanja društva smo iskali ravnovesje med interesi na visoki strokovni ravni delujočih

poklicnih ornitologov ter potrebami in željami rastoče, učeče se skupine ljubiteljskih opazovalcev in obročkvalcev. Kasneje je to stisko zamenjala dilema o naravi dela za društvo in v njegovem okviru. Da naj bo delo prostovoljno in častno, je menila večina. A oglasili so se tudi člani z liberalnejšimi pogledi. Pot do njihove uveljavitve je bila dolga. Še ob slovenski osamosvojitvi sta se danes samoumevna profesionalna pisarna ter plačano projektno delo zdela ne le nedosegljiva, temveč marsikomu tudi bogokletna. Ko je naposled obseg društvenega proračuna zadostoval za prve skromne avtorske honorarje in plače, ni prišlo do napovedanega razkola in razkroja. Pojavila so se nova, do tedaj neslutena nesoglasja o tem, kako deliti težko pridobljeni denar. Najgloblje je zarezalo tisto okrog deleža sredstev, ki naj jih društvo nameni reviji *Acrocephalus*. Da so naša sredstva, denarna, človeška, časovna in prostorska omejena, na malo drugačen način razodevajo naši notranji dvomi o varstvenih prioritetah. Naj vse moči namenimo ohranitvi najbolj ogroženih območij z redkimi vrstami, kot so škurhi na Barju in zlatovranke v Slovenskih Goricah? Ali naj bo naša glavna skrb, da dolgoročno ohranimo tiste vrste ptic, ki imajo v Sloveniji še velike in mednarodno pomembne populacije, npr. gozdne ptice s kozačo na prestolu? Ob nedavnem ministrovem velikopovršinskem brisanju predlaganih posebnih varstvenih območij za ptice je ta razdvojenost dobila več kot le akademske ali idejne razsežnosti. Krajšo so potegnile tiste ptice, ki jih je že tako ali tako malo.

Dvomi so nas torej spremljali v vsej DOPPSovi zgodovini. Dvomi, med katerimi so mnogi še vedno nerazrešeni. Seveda, kot že zapisano, dvomi niso spodobna tema za svečan jubilej. A ko sem si že dovolil ta kanček uvodne nespodobnosti, bom z DOPPSovimi dvomi nadaljeval in se obenem trudil biti kar najbolj spodoben. V pomoč so mi misli velikih glav, ki so že dosti prej notranji človeški negotovosti pridale pozitivno in ustvarjalno noto. Da je

3

dvom gibalo napredka – oče odkritij – je povedal že Galilej. In da so v resnici prepričanja tista, ki nas razdvajajo, igralec Peter Ustinov. Dvomi pa, da nas povezujejo.

Take, povezovalne sorte je naš naslovni dvom. Pojavlja se, odkar DOPPS deluje ekstravertirano in družbeno zavzeto. Nazadnje je zaposloval dobršen del aktivnega članstva jeseni leta 2003, ko smo prenavljali svoje poslanstvo. Odločali smo se med stavkoma, od katerih se eden začne s »Poslanstvo DOPPS je varovanje ptic in njihovih habitatov ...«, drugi s »Poslanstvo DOPPS je prispevati k varstvu narave z varovanjem ptic in...«. Katerega smo nazadnje izbrali, lahko preberete v impresumu revije, ki jo držite v rokah. Odločitev za nikogar ni bila prav lahka. V podoben precep nas je stisnilo že večkrat. Odločali smo se različno. Pri (več kot enkrat diskutiranem) vprašanju, ali naj ime društva tudi neposredno odseva našo naravovarstveno usmeritev, smo na koncu vselej ostali previdno zadržani. Ponosno ime je vsakič ostalo nedotaknjeno, čeprav le zaradi primanjkljaja navdušujoče dobrih alternativnih imen. Nasprotno smo brez slehernega ugovora ali zadržka ustanovili in statutarno opredelili Komisijo, kasneje Odbor, za varstvo narave. Šele ob snovanju tega spisa me je presunilo, da DOPPS nima telesa, namenjenega varstvu ptic. Kot nogometni klub s posebnim odborom za spodbujanje iger z žogo, toda brez komisije za promocijo nogometa. Podobne dileme poznajo tudi pri drugih organizacijah. Rešujejo jih na svoj način. S širino, ki jo daje »varstvo narave«, se je že v imenu opremilo sorodno Društvo za preučevanje ptic in varstvo narave (DPPVN), ki deluje predvsem v severovzhodni Sloveniji. Na slovenski Obali in v Istri dejavno Ornitološko društvo Ixobrychus (ki bo petindvajseto obletnico praznovalo leta 2008) je svoje glasilo Falco razširilo s podnaslovom Revija za ornitologijo, naravoslovje in naravovarstvo.

Razlogi, ki nas vedno znova skušajo, da bi svoje plemenito,

4

a ozko poslanstvo razširili in posodobili, niso zlahka razumljivi. Iščem jih v preseku zgodovinskih okoliščin, specifične poosamosvojitvenega naravovarstvenega gibanja v Sloveniji in – tu postaja stvar zelo osebna – manjvrednostnih kompleksov. Zgodovina je »ptičarjem« v Sloveniji, s častnimi izjemami, naklonila pridih čudaštva. Če sploh, so bili znani po čudnih lepljivih zvarkih, ki so jih kuhali iz plovod bele omele, ter po tem, da so lovili ptice. Z »varstvom ptic« so se ukvarjala mnoga še danes aktivna društva za vzgojo in varstvo ptic. Njihova osrednja dejavnost je sicer bila vzreja sobnih ptic in organiziranje razstav, medtem ko je bil varstveni vidik navadno omejen na zimsko krmljenje. Po drugi strani je bilo varstvo koristnih ptic pred pobijanjem del splošne narodove kulture in celo zakonsko zapovedano že v začetku prejšnjega stoletja. Čudovit in neverjetno napreden dokument zgodovine slovenskega varstva narave je Spomenica Odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov Muzejskega društva za Slovenijo iz leta 1920. Ptice so njegov sestavni del, predvideno je celo habitatno varstvo »orjaškega škurha«. Je pravi slavospev celovitemu naravovarstvenemu pristopu. Spomenici je sledilo več kot pol stoletja trajajoče obdobje, v katerem se je varstvo narave večinoma enačilo z ohranjanjem slikovite pokrajine, nenavadnih kamnitih tvorb in podobnega ter z varstvom osebkov pred trganjem in pobijanjem. Obvezna lekcija naše naravovarstvene zgodovine je (namerni ali nenamerni) prispevek gozdarstva k ohranitvi obsežnih, sklenjenih gozdov. Gozdarska stroka k svojemu objektu pristopa tako celostno, da že varstvo narave postane le delček celote, v kateri se ptice skorajda izgubijo. Zgodovina, tukaj le bežno in zavestno poenostavljeno predstavljena, je bila na Slovenskem naklonjena zamisli o splošnem varovanju narave, pri katerem igrajo ptice obrobno vlogo.

Ena izmed posebnosti institucionaliziranega varstva narave v samostojni Sloveniji je njegova hitra rast. Zakoni, sistemske rešitve in kadrovska okrepitev so bili tu v naj-

3: Neverjetno napreden dokument zgodovine slovenskega varstva narave je Spomenica Odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov Muzejskega društva za Slovenijo iz leta 1920. Ptice so njegov sestavni del, predvideno je celo habitatno varstvo »orjaškega škurha«. Veliki škurh (*Numenius arquata*) bo na Barju preživel le, če bo »preživel« tudi njegov habitat z vsemi za škurha nujno potrebnimi elementi.

foto: Kajetan Kravos

4: Osnova varstva ptic so podatki, ki jih dobimo s terenskim delom. Sistematično raziskovanje ima svoje metode in zgodnje jutranje ure ornitologom niso tuje. Peter Trontelj ravno vstaja, da se loti terenskega dela.

foto: Slavko Polak

5

5: Za pojasnjevanje zbranih podatkov in oblikovanje naravovarstvenih zaključkov je ključno dobro poznavanje biologije in ekologije. Matjaž Kerček pojasnjuje Mirku Silanu (sredina) in Ivanu Kljuno (desno) metodo popisovanja podhujke (*Caprimulgus europaeus*).

Foto: Damijan Denac

krajšem času. Veliko prehitro, da bi imeli čas uskladiti se z drugimi sorodnimi ali nasprotujočimi predpisi, prehitro, da bi jih lahko izrabili za varstveno udejstvovanje na samem terenu, in predvsem prehitro, da bi se jih ljudje lahko navadili in jih sprejeli. Manjka obdobje rasti naravovarstvene zavesti, manjka organizacija, kot je RSPB (britanska Kraljeva družba za zaščito ptic), manjka tistih 13 let, ki so pretekla med sprejetjem evropske direktive o varstvu ptic in direktive o varstvu vse preostale narave. Naša družba, stremeča k ekonomskemu napredku in materialni blaginji, še ne vidi varstva narave kot potrebnega sredstva samokontrole. V tako razdvojenem položaju je hvalevredno, da država vsaj formalno spoštuje mednarodno zapovedano skrb za ohranjanje narave. V njej so različne skupine rastlin in živali po pomenu izenačene. Vse so del obče biotske pestrosti, katere izpuhtetje želi svet preprečiti. Ptice so le eden od petih razredov vretenčarjev, ki jih je skupaj za manj kot odstotek vseh živalskih vrst. Končno so se našla sredstva za popise in inventarizacije slabše raziskanih in manj atraktivnih skupin. In prav je tako. A varstvo narave je več kot le favnistični in floristični popisi. Zahteva celovit ustroj, ki vključuje varstveno biologijo, prostorsko načrtovanje, pravne vidike, odnose z javnostjo in dolgoročne socioekonomske rešitve. Vse to mora zagotoviti država, ki pravzaprav sploh ni imela časa, da bi izobrazila potrebne strokovnjake. A ker se za iskane storitve ponuja plačilo in je potreba po kadrih velika, se »strokovnjaki« vedno najdejo. V kratkem času je vzniknilo mnogo, nemalokrat samooklicanih organizacij in strokovnjakov za ohranjanje narave. Najdemo jih med ljubiteljskimi društvi, zasebnimi zavodi in podjetji, celo med univerzitetnimi profesorji. Skratka, v sedanjem sistemu je mnogo bolj oportuno biti fleksibilen naravovarstvenik kot staromodni zaščitnik ogroženih ptic.

Če sem pri prejšnjih dveh sklopih možnih razlag za večjo privlačnost varstva narave nad varstvom ptic vsaj skušal

biti analitično objektivni, se bom temu stremeljenju zdaj namerno odpovedal. Komplekse in zadrege, ko se je bilo treba jasno postaviti na stran ogroženih ptic, sem doživljal sam. V začetku svojega tajnikovanja na DOPPSu, bilo je proti koncu 80. let, sem imel težave s pridihom čudaštva, ki se je držal ptičarije, in ki je vel iz imena Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Spominjam se priložnosti, ob katerih sem se le stežka znebil občutka, da me sogovornik ne jemlje resno. Bilo je npr. na razgovorih pri potencialnem podporniku iz gospodarstva, ali pri moledovanju na občini, naj se vendar ustavi uničevalen poseg v gnezdišče kakšne ogrožene vrste. Razorožili so me navadno že takoj po predstavitvi: »Dober dan, sem tajnik Društva za opazovanje ...«, z odgovorom, kot je: »Oh, saj vam nihče noče preprečiti, da bi opazovali ptičke«. Tako omajana samozavest poraja notranje dvome. V njih sem se spraševal, ali ni morda moja zahteva po ohranitvi gnezdišča ogrožene ptice prevelika. Na drugi strani je vendar človek, ki bi bil zaradi tega ob boljšo cestno povezavo, boljši donos koruze, bogatejši prirastek v ribogojnici ali rekreacijski užitek. Je mar gnezdenje škurha ali velike uharice na natanko tem mestu pomembnejše od ljudi, ki si to mesto želijo za kaj drugega? Iz stiske mi je pomagala misel, da četudi so ptice res moja osebna kaprica, mora biti varstvo narave prav gotovo vrlina. Ptice pa, kot poje lajna, so le indikatorji za ohranjene ekosisteme, in z varovanjem ptic v resnici varujemo še mnoge druge ogrožene rastlinske in živalske vrste.

Danes vem, da je resnica pogosto prav nasprotna. Ekološke zahteve ptic in drugih vrst se lahko na moč razlikujejo. Z varstvom ogroženih ptic in njihovih bivališč še zdaleč ni poskrbljeno za druge ogrožene živali. Pa vendar sem ostal dejaven pri vodenju DOPPSa še nadaljnjega pol ducata mandatov. Raje kot da bi se zavzemal za širitev dejavnosti ali celo prestopil k bolj splošni naravovarstveni NVO, sem si prizadeval za dosledno osredotočenje na varstvo ptic. Naj v zaključku tega sestavka pojasnim, zakaj.

Primer evropske naravovarstvene zakonodaje se mi zdi za ta namen kar nazoren. Skupni evropski zakoni, imenovani tudi direktive, so vrhunski pravni izdelki, medtem ko sta pobuda zanje in njihovo sprejetje politični dejanji. V demokratičnih družbah je, kot vemo, politika odsev večinske volje volivcev in javnega mnenja. Družbeno ozračje in politični položaj v takratni EU je že leta 1979 omogočal sprejetje Direktive Sveta 79/409/EGS o ohranjanju prostoživečih ptic. Ni naključje, da je bila prvi tak skupni predpis direktiva o varstvu ptic, in ne, denimo, direktiva o varstvu maloščetincev. Za nobeno drugo skupino rastlin ali živali ni bila zavest o njihovi ogroženosti tako visoka, nobena druga skupina ne bi mogla dobiti dovolj podpore po hodnikih bruselskih pisarn, za nobeno drugo živalsko skupino se ni zanimalo toliko evropskih državljanov in državljanov. Dodaten, bistven in z naštetimi povezan razlog za prednost ptic je bil, da se je edino o pticah vedelo dovolj za znanstveno utemeljitev takega predpisa. Le za ptice je bilo zbranih dovolj podatkov o razširjenosti in upadanju populacij v državah tedanje EU. Zasluga za to je v veliki meri pri tisočerihih dobro organiziranih in usposobljenih ljubiteljskih opazovalcih. Medtem ko so se ornitologi veselili, je nepristranskega gledalca, še bolj znanstvenike in strokovnjake za druge skupine, zbodla absurdnost takega urejanja problemov. Če vemo, da je ogrožen velik del celotne pestrosti živega sveta, zakaj naj bi zakoni varovali pred izumrtjem le ptice? Naposled so svojo direktivo – trinajst let za pticami – dobile še vse druge skupine ogroženih rastlin in živali ter celo njihova domovanja. Imenuje se Direktiva Sveta 92/43/EGS ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst. In prav je tako. Vprašanje je, kako dolgo bi čakali nanjo, če ne bi z varstvom ptic toliko prej zorali te pravne ledine. Vprašanje je tudi, kako močan in zavezujoč bi bil lahko tak splošen predpis, če se ne bi mogli sklicevati na strogo Ptičjo direktivo. Ptice so torej res odigrale posredniško vlogo za preostalo naravo. Ne kot indikatorji ali krovne vrste, tem-

več kot zgodnje budilke zavesti. Težko bi si zamislili bolj čustven in neznanstven scenarij. Ptice so ljudem pri srcu, ptice lahko s svojim izumiranjem zanetijo potrebno naravovarstveno gorečnost ljudskih množic.

Jasno, to ne pomeni, da je varstvo ptic boljše od varstva druge narave. Enako potrebno je kot varstvo komajda vidnih jamskih živalic in kot ohranjanje zasmehovanih endemnih stenic na golih kraških grebenih. Je le drugačno po svojem družbenem vplivu. V Sloveniji je na tisoče ljudi, ki jih ptice zanimajo in ki jim želijo pomagati. Prav zato je naša dolžnost, da spodbudimo in razvijemo ta neverjetni družbeni potencial, namesto da ga razblinimo v megli »nevladnih naravovarstvenih organizacij«. Kdo ga bo, če ne DOPPS? ●

6: Habitatno varstvo ni statičen proces brez vloge človeka. Za ohranitev ekstenzivnih travnikov moramo na primer zagotoviti trajno upravljanje, sicer prav kmalu dobimo gozd.
foto: Damijan Denac

7: Ko zarohnijo stroji, je pogosto že prepozno. Včasih pa za poseg izvmemo šele tedaj, še posebej, če ni bil dovoljen. Interventno varstvo zahteva največ energije in je najtežje.
foto: Damijan Denac

1: Najlepše vsakoletno pomladansko srečanje slovenskih in hrvaških naravovarstvenikov ob Dravi pri Središču. Varstvo ptic ne pozna meja. foto: Damijan Denac

2: Ravne stene in pesek ravno pravnje zrnatosti sta pogoja za gnezdenje breguljke (*Riparia riparia*). Reke ji pri nas takšnih razmer žal več ne zagotavljajo, a poglejte si na primer Dravo na Hrvaškem pod Légradom. Pogled se vam izgubi v bleščečih stenah, prerezanih od breguljk. Razlika? Praviča do poplavljanja reki tam na srečo ni bila odvzeta. foto: Dušan Klenovšek

Breguljke na Dravi

//Boris Kočevar

Večji del toka reke Drave in drugih slovenskih rek je reguliran, s tem pa je popolnoma izničena naravna hidrodinamika vodotokov. Izjema je le 9 km dolgi odsek Drave med Ormožem in Središčem ob Dravi, ki ga obdaja poplavni gozd in je uravnan le v dolžini nekaj 100 metrov, preostalo pa je prvobitna reka. Njena neokrnjena podoba in rečna dinamika sta se ohranili zaradi redke poselitve in zadostne oddaljenosti naselij od reke, zato tu niso bili potrebni regulacijski posegi za zagotavljanje varnosti pred poplavami.

Ko je začela delovati HE Varaždin, se je pretok vode v stari strugi Drave znižal s prek 100 m³/s na pičlih 8 m³/s. Kadar voda zaradi obilnih padavin ali zaradi taljenja snega v Alpah naraste, se pretok poviša tudi za dvestokrat in reka prihrumi v svoji zgodovinski podobi ter seže do zunanjih teras. Pri tem pokaže izjemno moč; takrat jemlje in odlaga. Gozd spodkoplje, ga odnese ter ustvari velike vdolbine. Te zasuje in ustvari prodišča, ki že čez nekaj let porasla z vrbovjem čakajo na vnovični napad reke, ki si nepredvidljivo ustvarja vedno nove poti. Ob tem nastajajo strme erodirane stene, v katere breguljke kopljejo gnezdilne rove in za dobra dva meseca obogatijo življenje ob reki.

Breguljke so v večjem ali manjšem številu vedno živele v tem delu reke. Leta 1991 je pod Središčem tik ob meji nastala zadnja velika naravna stena, v kateri je gnezdilo prek 400 parov. Naslednje leto se je stena sesula in za gnezdenje breguljk ni bila več uporabna. Petsto metrov višje je še gnezdilo nekaj parov. Tudi leta 1993 je gnezdilo le nekaj parov breguljk. Jesenske visoke vode so povzročile velike spremembe, vendar niso oblikovale primerne stene. Aprila naslednje leto sem steno z motiko nekoliko poravnal in kasneje v njej naštel 28 rogov. Naslednje leto sva s sinom Juretom isto steno še razširila in v njej so breguljke skopale že prek 50 rogov. Očitno jim je bilo mogoče takole učinkovito pomagati, zato sem zamisel obelodanil in lotili smo se rednih čistilnih akcij. Dobro je uspelo že prvo čiščenje,

v katerem so sodelovali Franc Bračko, Borut Štumberger, Luka Božič in Damijan Denac, saj so breguljke tisto leto gnezdile kar v dveh stenah, v katerih je bilo skupaj 128 parov. Po nekaj letih smo se povezali tudi s hrvaškimi ornitologi in skupaj izpeljali čistilno akcijo, saj je bila velika stena tik pod mejno črto na hrvaški strani. Naši uspehi so jih spodbudili, da so potem še sami pripravili dve naravni steni, eno nad Varaždinom, drugo pa v Légradu na sotočju Drave in Mure. V obeh so breguljke uspešno gnezdile.

Breguljke so se spomladi vračale zelo različno. Neko leto so priletele zelo zgodaj, že 24. aprila, in krožile v zraku nad nami, ko smo pripravljali steno. Takoj so začele kopati rove, kar je trajalo dobra dva tedna, sredi maja pa so nehale kopati in začele valiti. V enem izmed omenjenih let smo steno pripravili že 18. aprila, in do 20. maja sem vsak dan preverjal, ali so že začele kopati. Vendar jih ni bilo. Opustil sem upanje, da bodo tisto leto gnezdile in stene nisem več preverjal. Potem je sin ob koncu junija ves vznemirjen prišel od Drave. V trenutku, ko sem se zazrl v njegov obraz, sem vedel, kaj mi bo povedal. Takoj sem se odpravil tja. Stena je bila živa in v njej je bilo prek 60 rogov.

Delovnih akcij, ki so bile tudi družabna srečanja in naravovarstvena posvetovanja hkrati ter so povezovale štajerske ornitologe, se je udeleževalo od 5 do prek 15 članov.

Glede na to, da so bile akcije vedno v drugi polovici aprila, smo imeli dostikrat muhasto vreme, tako da smo bili večkrat premočeni do kože. Najbolj deževen dan, ki smo ga predvideli za čistilno akcijo, pa je bil leta 2004. Že pred deveto uro sem nabrusil vsa orodja. Sedel sem v vrtni uti ter čakal, skorajda brez upanja, da bo kdo prišel. Zato me je zelo začudilo, ko se je prikazal domačin Marijan Govedič. Čakala sva še eno uro in v nemogočih razmerah odšla k Dravi, da bi ohranila desetletno tradicijo priprave sten. Obsežne stene, ki sem jo imel namen očistiti zaradi velikih dreves, ki so se podrla nanjo, sama nisva mogla pripraviti. Moralo bi nas biti vsaj osem do deset. Pozimi sem na drugem mestu našel svežo, 70 – 80 m dolgo steno, ki jo je oblikovala jesenska velika voda in bi morda lahko bila primerna za breguljke. Bila je zelo nizka, saj je bila pod humusno in s koreninicami prepleteno plastjo le 30 – do 40 cm debela peščena plast, primerna za breguljke, globlje pa je bil že gramoz. Delo sva opravila zelo na hitro tudi zato, ker so se

v brzici, ki je žuborela pod steno, drstile podusti. Navkljub dežju sva jo dobro očistila in ji dala pravi nagib. Če povem iskreno, sem močno dvomil, da jo bodo breguljke vzele za svojo, zato sem se šel dogovoriti v gramoznico v Frankovcih za pripravo umetne stene. Po nekaj dneh pa so me obvestili, da breguljke že kopljejo rove. Stene, ki sva jo z Marijanom pripravila, sploh nisem šel več gledat, ker so breguljke zasedle gramoznico šest kilometrov višje. Ko sem šel ob koncu maja k Dravi poslušat petje ptic, sem v zraku opazil breguljke. Skoraj nisem mogel verjeti svojim očem. V skromni steni je bilo 49 parov. Če prištejem še okoli 60 parov v gramoznicah, smo tudi letos na Dravi med Središčem in Ormožem gostili več kot 100 parov breguljk. ●

Navadna čigra v Posavju

//Dušan Klenovšek

Med mnogimi selivkami, ki se vsako pomlad za nekaj ur ali celo dni ustavijo na bregovih Save, je tudi navadna čigra. Leto za letom sem jih opazoval, kako so se spreletavale vzdolž struge. Na prodišču pri Pijavškem sem 20. maja 1997 celo opazil, kako je samec lovil ribe in potem s plenom utrjeval svojo zvezo s samico. Ob tem sem si skušal zamisliti podobo struge Save, preden so jo povsem »ukrotili« s kamnitimi bregovi. Reka je tedaj vijugala po vsej širini Krškega polja in ustvarjala številne rokave, mrtvice in prodišča. In na njih je verjetno gneznila tudi navadna čigra. Danes pa te ptice odletijo naprej v iskanju primerne gnezdilne prostora. Ko sem ob gramoznicah Krškega polja opazoval pestri ptičji svet, se mi je po glavi podila misel o tem, kaj bi na teh umetnih jezerih pomenil otoček. Razmišljanje je postalo bolj realistično, ko sem prvič slišal Damijana Denaca, ki je koordiniral postavitev gnezdilnih splavov na bazenih tovarne sladkorja v Ormožu. Tamkajšnji uspeh me je prepričal, da moramo podoben splav postaviti tudi tukaj.

Za realizacijo sta najbolj zaslužna Andrej Hudoklin (ZVNRS) in Hrvoje Oršanič (ZG OE Brežice), sodelovali pa so še Marjan

Gobec, Peter Požun, Marko Drstvenšek in Matic Železnik. Odločili smo se za pet metrov dolg in dva metra širok splav na osmih dvestolitrskih sodih. Za ogrodje smo uporabili kostanjev les, sode pa smo zaščitili z barvo. Splavitev v največjem bazenu gramoznice v Vrbini pri Brežicah (15. marca 1999) je bila predstavljena tudi v reportaži TV Slovenija.

Dne 10. maja 1999 se je na splavu 12 parov glasnih čiger že pripravljalo na gnezditve, ki pa je bila po desetih dnevih zaradi ribičev prekinjena. Vztrajal je le en par in v drugem poskusu sta 19. avgusta poletela dva mladiča. V naslednjih treh letih je gnezdil po en par navadnih čiger in vsako leto speljal dva do tri mladiče. V vseh letih so splav obiskovali (in z njega ribarili) ribiči. V aprilu 2003 so med »čistilno« akcijo splav povlekli na breg ter ga razžagali! Hkrati so očistili tudi obrežje in posekali vrbe. To barbarsko dejanje sem prijavil krški policijski upravi. Kljub očitnemu kršenju Zakona o ohranjanju narave in Kazenskega zakonika RS so storilci ostali nekažnovani. Spomladi leta 2004 so se čigre več kot teden dni zadrževale v gramoznici v iskanju »svojega splava«. Žal je po štirih letih Posavje izgubilo gnezdilno vrsto, ki je uvrščena na Rdeči seznam RS in Aneks I Ptičje direktive. ●

1: Leta 1999 je bil nameščen gnezditveni splav za navadne čigre (*Sterna hirundo*) tudi v gramoznici Vrbina pri Brežicah. Zaradi neuvidevni ribičev je uspešno gnezdil le en par.

foto: Dušan Klenovšek

2: Brez besed. Žalosten pogled na razžagani splav leta 2003.

foto: Dušan Klenovšek

1: Razstava o Ljubljanskem barju je bila prvi projekt novoustanovljene Ljubljanske sekcije DOPPS. Ob njenem nastajanju smo med seboj odkrili številne fotografske talente. Razstava je bila na ogled v nekaterih barjanskih občinah in je trenutno na ogled v prostorih DOPPS.
foto: Tomaž Mihelič

2: Leta 1997 smo na Barju postavili 12 večjih gnezdilnic, ki nam jih je podaril Zavod za gozdove Slovenije. V vseh teh letih so gostile veliko število najrazličnejših gostov: škorce (*Sturnus vulgaris*), brgleza (*Sitta europaea*), čebele (*Apidae*), sršene (*Vespa crabro*), podleska (*Muscivora avellanarius*) in tudi velikega skovika (*Otus scops*).
foto: Damijan Denac

Zgodovina Ljubljanske sekcije DOPPS

//Katarina Denac

Oktobra 1997 je na enem DOPPS-ovih predavanj stopil Borut Štumberger k meni in mi odločno dejal: »Čas je, da Ljubljanci ustanovite svojo sekcijo. Naredite to!« Brez besed sem prikimala, misleč, da je to pač eden takih predlogov, ki padejo med prijateljskim druženjem, potem pa utonejo v pozabo, ker ni nikogar, ki bi jih uresničil. Očitno je Borut prebral moje misli, saj ni pustil, da bi zamisel šla po poti mnogih pred njo. Še isti večer me je dokončno navdušil, mi dal nekaj predlogov za delovanje in obljubil pomoč. V Ljubljani in njenem širšem zaledju je takrat ptice opazovalo nekaj sto DOPPS-ovih članov, vendar je bilo med nami malo povezav in skoraj nič skupnih akcij. Ljubljansko sekcijo DOPPS smo ustanovili 6.11.1997, potem ko je sklep o njeni ustanovitvi sprejel Upravni odbor DOPPS na seji 15.10.1997. Dogovorili smo se, da bomo svoje delovanje osredotočili predvsem na bližnje Ljubljansko barje. Z začetniškim elanom smo prevzeli organizacijo ornitoloških izletov in predavanj za celo Slovenijo (z izjemo Štajerske, ki jo je pokrivala takrat že izkušena Štajerska sekcija DOPPS). V izobraževalni proces smo želeli vključiti tudi šole, kar pa nam je uspelo le delno. S skupnimi močmi smo pripravili razstavo Ljubljansko barje – osrednje slovensko naravno bogastvo, ki je nato potovala po barjanskih občinah, na ogled pa je bila tudi na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete. Izbor posnetkov smo opravili na posebnem srečanju, kjer so fotografi, ki so želeli nesebično prispevati k skupnemu projektu, predstavili najlepše in najboljše posnetke. Zagon je bil tako močan, da so nekateri izmed njih v naslednjih dneh pohiteli na Barje in poslikali še manjkajoče motive. Tako se je Jože Osredkar odpravil na Sv. Anjo in posnel panoramsko sliko Ljubljanskega barja, ki smo jo nujno potrebovali.

Zavod za gozdove Slovenije nam je leta 1997 prek Mirka Peruška podaril več kot deset gnezdilnic, primernih za čuka. Namestili smo jih na osrednjem delu Ljubljanskega barja. V njih sicer v vseh teh letih ni gnezdil noben čuk, zato pa so jih z velikim veseljem sprejeli škorce, poljski

vrabci, brglezi, velike sinice, čebele in sršeni. Med letošnjim pregledovanjem smo v eni izmed njih zmotili podleska, ki je najprej potrpežljivo prenašal našo radovednost, nato pa ob prebližnjih pogledih kakor veverica poletuša razširil in sploščil kožo na bokih ter odjadral proti tlor. V letu 1998 smo začeli s popisom velikega skovika na Ljubljanskem barju, ki je prerasel v ornitološki monitoring z najdaljšim stažem v Sloveniji. V letošnjem letu smo ga opravili že sedmič in v tem obdobju pridobili številne pomembne podatke o izbiri habitata te vrste. Veliki skovik pa ni bil edina vrsta sove, ki smo se ji posvetili. Konec maja 1998 smo namreč člani sekcije pomagali pri popisu kozač na Ljubljanskem vrhu, ki ga je organiziral Al Vrezec. Tistega dne sem na vrat na nos pridrvela iz Bal na Hrvaškem, kjer je Zlata Vahčič vodila svoj prvi (nepozabni!) ornitološki izlet. Popoldne sva s Petrom Legišo prevozila nama dodeljeno traso na Ljubljanskem vrhu, da bi se z njo seznanila pred nočjo. Ko je šlo zares, naju je že takoj na prvi točki pričakal samec, ki se je odzval na posnetek. Zatem me je Peter zaradi pozne ure zapustil, jaz pa sem nadaljevala popis. Kmalu sem srečala navdušene popisovalce Ala Vrezca, Tomaža Jančarja in Marijana Trobca, ki so mi – varno skriti v robustnem terenskem avtu – hiteli razlagati, kako so malo pred tem po cesti zasledovali medveda. Najbrž je odveč pojasnjevati, da se mi je spričo juga, neugledne lupinice, v kateri sem popisovala, in dejstva, da sem ostala sama, naredil v grlu debel cmok, ki je pričel izginjati šele potem, ko sem z največjo možno hitrostjo po makadamski cesti zapustila Ljubljanski vrh in se vrnila domov.

Na posvetu o sožitju na zahodnem delu Ljubljanskega barja (Vrhnika, 26.11.1998) smo predstavili tamkajšnjo ornitofavno, njeno ogroženost in načine varstva. V poplavi različnih mnenj in predlogov, kaj narediti na Barju, smo bili eni redkih, ki iz njega nismo želeli iztisniti kar največ koristi zase, temveč smo v ospredje postavili naravo.

K sodelovanju so nas povabili tudi na Radiu glas Ljubljane, kjer smo pripravili oddajo o hranjenju ptic pozimi ter predstavili poslanstvo in program DOPPS.

Po letu 2000 so vajeti Ljubljanske sekcije DOPPS prevzele sveže moči, zlasti Vojko Havliček in upanje zbujajoča četa mladih ornitologov, ki zaključujejo študij na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete. ●

Začetek delovanja Štajerske sekcije DOPPS

//Franc Janžekovič

Leta 1988 nas je bilo kar nekaj štajercev aktivno vključenih v delovanje DOPPSa. Ob številnih skupnih opazovanjih in obročkanjih ptic ter vožnjah na sestanke društva v Ljubljano, ki so takrat trajale dobre tri ure v eno smer, so se nam porajale ideje o ustanovitvi štajerske sekcije DOPPSa. Resne aktivnosti okrog formalne ustanovitve so se pričele jeseni 1988, o ideji smo se pogovarjal tudi na izvršilnem odboru, predstavljena pa je bila tudi na Skupščini društva v februarju 1989.

Ustanovni sestanek Štajerske sekcije je potekal marca 1989 na Pedagoški fakulteti v Mariboru, slavnostna govornika pa sta bila prof. dr. Marijanca Markič in mag. Matjaž Jež. Jedro sekcije so takrat tvorili F. Bračko, F. Janžekovič, B. Štumberger, M. Vogrin, poleg njih pa še M. Vamberger, R. Koražija, Z. Belec, I. Vreš in številni »podmladek«: A. Bibič, J. Gulič, Ma. Vogrin, D. Denac, L. Božič, V. Obradović in drugi. Sprejeli smo program dela Štajerske sekcije, ki je obsegal 15 točk, prostorsko pa smo se usmerili v Pomurje in Podravje. V mislih smo imeli aktivno sodelovanje pri društvenih akcijah in pripravi ornitoloških atlasov, od slovenskega in jugoslovanskega do regionalnih, kakršen je takrat potekal na Ljubljanskem barju. Veliko energije smo usmerjali v naravovarstvena prizadevanja, predvideli smo sodelovanje z zavodi za varstvo narave in drugimi domačimi in tujimi ornitološkimi in naravovarstvenimi organizacijami, prizadevali smo si za zavarovanje območij ob Muri. Načrtovali smo sodelovanje s šolami in popularizacijo ornitologije. Sodelovanje s šolami se je kasneje precej razmahnilo, saj smo opravili nič koliko ornitoloških naravoslovnih dni, začeli pa so se tudi prvi mladinski raziskovalni tabori s skupinami za opazovanje ptic, kasneje pa tudi tabori s samo ornitološkimi vsebinami. Med najpomembnejše cilje, poleg popularizacije ornitologije, uvrščam začetek projekta lokalnega ornitološkega atlasa Drave med Mariborom in Ptujem. Vodja in organizator projekta LOAD je bil Franc Bračko, ki je z neizmernim nav-

dušenjem in voljo ter ogromno količino vloženih terenskih dni opravil večino kartiranja. Rezultati kartiranja so bili predstavljeni v tematski številki *Acrocephalus*, posvečeni reki Dravi.

Delo Štajerske sekcije je bilo v njenem začetku tesno prepleteno z delovanjem društva in zato ni mogoče razlikovati med vsebinami, realiziranimi znotraj »matere« oz. »hčere«. Vendar, če se s časovno razdaljo dobrih 15 let ozrem na takratno raven dela, ki je temeljila izključno na voluntarizmu in »zanesenosti«, in današnjim stanjem in organiziranostjo DOPPSa, vidim, da so bili narejeni izjemni kakovostni preskoki. Kakovostna rast društva je bila mogoča samo z osebnostno in strokovno rastjo že zgoraj omenjenega »podmladka«. Največji prispevek Štajerske sekcije k razvoju ornitologije na Slovenskem je po moji oceni prepoznavanje »ptičarskih« dispozicij in razvoj teh nagnjenj pri nekaterih šolarjih, ki so zrasli v cenjene strokovnjake in znanstvenike na področju ornitologije. ●

3: Izleti na Ljubljansko barje so vedno pritegnili veliko število ljudi. Pticija bera je bila na moč raznolika: od kanje (*Buteo buteo*), sive vrane (*Corvus cornix*) in srake (*Pica pica*) pozimi do prvih prib (*Vanellus vanellus*) in velikih škurhov (*Numenius arquata*) spomladi ter pobrežnikov (*Charadriiformes*), rac (*Anatidae*) in ujed (*Accipitriformes*) ob jesenskih poplavih.
foto: arhiv DOPPS

4: Zgodovinski posnetek izleta na Ptujsko jezero leta 1992. Priložnost za opazovanje ptic, krepitev vezi in snovanje novih idej. Ste že prepoznali koga na sliki? Namig: gospod na sredini v črnem je Vekoslav Lašič.
foto: Franc Bračko

Ljubljanska sekcija DOPPS – drugi del // Žiga Iztok Remec

1: Ob ponovni oživitvi Ljubljanske sekcije je le-ta poleg ljudi s svežim zaletom dobila tudi prostor za svoja srečanja, ki pa ga je bilo treba še urediti in narediti domačega.
foto: Vojko Havliček

2: Ponovno so zaživele tudi nekdanji četrtkovni večeri, zdaj tor-kovi. To je čas za izmenjavo izkušenj, porajanje idej za delo v sekciji ter ogled dia-positivov z motivi iz narave. Dare Fekonja nas je navdušil s svojo zbirko.
foto: Ivan Kogovšek

3: Na Vrbovskih talih na Barju bo potrebnega še nekaj dela, da se bo grmišče spremenilo v nekoč že ekstenzivno obde-lovan močvirni trav-nik, habitat nekate-rih travniških vrst ptic.
foto: Vojko Havliček

Kadar ljudje, ki ne živijo v Ljubljani, govorijo o Ljubljančanih, zanje še vedno radi uporabljajo vzdevek žabarji. Ta oznaka se drži Ljubljančanov zaradi Ljubljanskega barja, prestolnici najbližjega območja Natura 2000. Kadar pomislim na ljubljanske ornitologe, ugotovim, da nam ta vzdevek popolnoma pristoji. Skoraj vedno, ko se polni vtisov vračamo z izleta ali popisa, smo do pasu umazani od blata in do kože premočeni od dežja.

Prav tak, žabarski, je bil tudi začetek drugega poglavja Ljubljanske sekcije DOPPS. Začelo se je torej na morostu, kakor domačini s popačenko iz nemščine še vedno pravijo Barju. Zbrali smo se na slabih tridesetih hektarih zaraščene Barja, ki ga zdaj večina ljubljanskih ornitologov pozna pod imenom Vrbovski tali. Potekala je akcija, kate-re namen je bil posekati grmovje, ki je zraslo zato, ker območja nihče ni vzdrževal. Tako naj bi ponovno ustvarili travnik, okolje, v katerem živi večina ptic, značilnih za Ljubljansko barje. Delo je bilo težko, letos je stroj za to nalogo potreboval kar nekaj dni. Vsi smo bili kljub temu zagnani in neomajni v namenu, da nalogo izpeljemo. Pol dneva garanja pa je bilo premalo. Bili smo utrujeni, a zadovoljni z opravljenim delom. Ob toplem ognju smo se pogovarjali o tem in onem. Beseda je nanese tudi na zamisel o pogostejšem druženju članov DOPPS. Vsi smo se navdušeno strinjali, da bi bilo lepo in koristno, če bi se lahko člani društva dobivali v nekem "svojem" prostoru.

Tako smo iz te ideje spomladi leta 2002 spet oživili četrtkove družabne večere. Začelo se je tam, kjer se je končalo: v prvih prostorih društva na Žibertovi ulici 1. Prvi večeri niso bili ravno tisto, kar smo pričakovali. Namesto polne sobe navdušenih ornitologov se nas je zbrala le peščica. Toda z vsakim četrtkom nas je prišlo več in z vsakim preteklim tednom je druženje postajalo bolj zanimivo. Večere smo si kmalu začeli krajšati s tematskimi »dia večeri«. Na začetku so bili posnetki ornitološko obarvani, kot se za

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic tudi spodobi. Hitro pa smo spoznali, da nas poleg ptic v naravi navdušuje tudi veliko drugih živali in rastlin. Tako so večere kaj kmalu krasile tudi slike prečudovitih rastlin in metuljev ter drugih živali. Ob kakovostnih slikah smo ugotovili, da je med nami kar nekaj odličnih fotografov in precej takih, ki bi to radi postali. Tako smo pričeli prinašati svoje slike na ogled in oceno mojstrov.

Sekcija se je prebudila! Sklenili smo, da je čas, da določimo tudi svoje formalno vodstvo. Čast in naloge predsednika Ljubljanske sekcije DOPPS so zaupali meni. Nismo počivali, ampak takoj sestavili seznam izletov in akcij, ki naj bi jih izpeljala naša sekcija. Idej nam ni nikoli manjkalo in prvi načrti so bili hitro tu. Med prvimi akcijami je bilo pletenje gnezdilnih košar za malo uharico, stalno prebivalko Ljubljanskega barja. Na akciji smo se naučili plesti košare iz vrbovih vej. Ko smo končali, so bile tako lepe, da se jih ne bi branili niti v Ribnici. V naslednjih tednih smo košare postavili na Barje. V eni je mala uharica naredila gnezdo že drugo leto.

Ena izmed akcij, ki je vsem ostala v spominu, je bilo tudi čiščenje stene za vodomca na reki Ljubljanici. Nekega spomladanskega jutra, ko se je sonce ravno prebijalo skozi meglo, smo se s čolni odpravili po Ljubljanici navzgor proti Barju. Oboroženi smo bili z lopatami in motikami, da bi očistili kos brežine, prerasle z rastlinjem. Tako očiščena stena je primeren gnezdilni habitat za vodomca. Akcija je bila še toliko bolj zanimiva zaradi vožnje s čolni. Tu pa se nam je pripetila zanimiva prigoda: psička našega člana Vojka je zaradi želje, da bi bila z gospodarjem, skočila z brega v vodo in odplavala proti čolnu, v katerem je sedel Vojko. Ko smo premočeno psičko vlekli v kanu, bi kmalu končala v vodi še polovica članov naše odprave. Poleg teh dveh akcij naše članstvo najbolj pozna akcijo krmilnice za vrtce, v kateri smo v obdobju dveh let štiridesetim ljub-

ljanskim vrtcem izdelali in podarili krmilnico za ptice. Ob vsaki predaji krmilnice smo otrokom pripravili tudi zanimivo predavanje o pticah v okolici naših domov in kako ter zakaj jih krmimo.

Jeseni 2003 - drugo leto ponovnega obstoja Ljubljanske sekcije DOPPS - smo za boljšo komunikacijo med člani vzpostavili e-poštno skupino. Skupina se je hitro prijela in kmalu smo razglabljali o problematiki vetrnih elektrarn, o lokacijah za opazovanje ptic in drugih stvareh. Pretok informacij od časa do časa tudi potihne, vendar se vsako pomlad, tako kot ptice, ponovno prebudi. Kot že dostikrat poprej tudi tokrat vabim vse, ki e-pošto naše skupine že prejimate, da nas razveselite s svojimi prispevki, vprašanji, vtisi in željami. Hkrati vabim vse, ki še niste člani naše skupine, da se nam pridružite. To lahko storite tako, da pošljete prazno e-pismo na elektronsko naslov lsdopps-subscribe@yahoo.com. Veseli vas bomo!

Konec leta 2003 je DOPPS dobil nove, prve lastne prostore, v okviru katerih je tudi Ljubljanska sekcija dobila svoj prostor za druženje, in sicer v pisarno preurejeno garažo. Ko smo si jo prvič ogledali, je bila v nič kaj zavidljivem stanju. Zato smo se odločili, da jo očistimo in prebelimo. Devetega februarja smo se zbrali v NAŠI garaži in se lotili beljenja in čiščenja. Fantje smo belili, da je barva letela na vse strani, dekleta pa so se posvečala težavnim detajlom, hkrati pa tudi čistila za nami. Ko smo končali, garaža ni bila več garaža, pa tudi pisarna ne, bila je nov prostor Ljubljanske sekcije.

Letos teče tretje leto ponovnega delovanja sekcije. V začetku so nekateri govorili, da nam nikoli ne bo uspelo ohraniti sekcije pri življenju. Morda so s takim govorjenjem hoteli v nas vzbuditi še večjo zagnanost, da bi se še bolj potrudili. Kakor koli že, prav velike podpore "starih mačkov" nikoli nismo bili deležni in prav zato je lahko vsak, ki je kakorkoli prispeval k delovanju sekcije, ponosen nase.

Upam, da nas v prihodnje obišče tudi kdo izmed tistih, ki v naših očeh še vedno veljajo za ornitološke legende.

V prihodnjih letih nas čaka trdo delo, da izpolnimo svoje cilje. Nekoč smo si bolj želeli kot pa si zastavili cilj, da bi bilo v sekciji aktivnih več kot pet odstotkov članov sekcije, torej približno 20 ljudi. Do tja je še dolga pot, vendar ni bojazni, da nam nekoč ne bi uspelo. Počasi narašča tudi število mlajših aktivnih članov naše sekcije, med najbolj zagretimi sta prav gotovo Tanja Šumrada in Jurij Hanžel. Oba že pišeta prispevke za Svet ptic in nam vneta posredujejo svoja opažanja, ki kažejo, kje je glavna prihodnost sekcije - v mladih.

Še enkrat vabljeni vsi, mladi in stari, izkušeni in novinci, v našo družbo. ●

4: Za krmilnice zdaj skrbijo otroci in vzgojiteljice ljubljanskih vrtcev, za katere so člani sekcije pripravili tudi kratka predavanja o hranjenju ptic pozimi.
foto: Vojko Havliček

5: Pri izdelavi krmilnic ni bilo starostnih omejitev. Tisti malo bolj spretni so posamezne dele sestavljali v celoto, okornejše ročice pa so barvale krmilnice in sebe.
foto: Vojko Havliček

Štajerska sekcija

//Matjaž Kerček

1: Akcija Štajerske sekcije z najdaljšo tradicijo je čiščenje manjšega ptujskega otoka pred začetkom gnezditvene sezone. Na njem zadnja leta množično gnezdijsko rečni galebi (*Larus ridibundus*). Brez rednega upravljanja otok ne bi bil primeren gnezdišče močno ogroženih vrst ptic. foto: Damijan Denac

2: Poleg struktur za zavetje pred dežjem in vročino smo na betonskih podstavkih, kjer gnezdijsko navadne čigre (*Sterna hirundo*) in rečni galebi (*Larus ridibundus*), namestili tudi žičnato ograjo, ki mladim preprečuje, da bi popadali v Dravo. foto: Damijan Denac

3: V okviru sekcije redno organiziramo naravoslovne dneve in predavanja za učence in dijake po SV Sloveniji. foto: Damijan Denac

4: Namestitev gnezditvenih podstavkov za belo štokljo (*Ciconia ciconia*) je organiziral Dominik Bombek (desno). foto: Damijan Denac

V zadnjih letih je DOPPS doživel razvoj, o katerem pred dobrim desetletjem nismo mogli niti sanjati. V preteklosti je delovanje društva temeljilo na prostovoljnem delu članov. Z vse obsežnejšimi in zahtevnejšimi projekti, ki jih je opravljalo naše društvo, je nastala potreba po profesionalizaciji dela. Tako imamo danes že kar lepo število zaposlenih. Uspešno opravljeni projekti govorijo v prid današnji strategiji društva. Vendar DOPPS ni podjetje, temveč društvo, merilo uspešnosti društva pa niso zgolj uresničeni projekti. Pomembne prvine društva so namreč tudi družnje, prostovoljno delo članov in dvigovanje naravovarstvene zavesti širše javnosti. Prav ta del dejavnosti društva se je v zadnjem času v veliki meri prenesel na sekcije, zato je treba njihovi dejavnosti in razvoju nameniti več pozornosti. V interesu društva je namreč, da ima številčno in predvsem aktivno članstvo. Le tako lahko uspešno uresničujemo svoje poslanstvo - ohranjanje ptic in njihovih habitatov. Tako kljub na videz dokaj velikemu številu članov nastajajo težave s premajhnim številom popisovalcev za Novi ornitološki atlas gnezdilnic. Vsekakor je ob današnjem načinu življenja težko najti posameznike, ki bi bili pripravljeni nameniti svoj prosti čas prostovoljnemu delu. Za večjo motiviranost članov mora biti izpolnjenih več pogojev. Prostovoljno delo ne sme biti obremenitev, ampak predvsem zadovoljstvo, ki ga prinašajo uspešno izvedene akcije ter druženje s podobno mislečimi ljudmi. Med člani mora vladati prijateljsko ozračje. To lahko dosežemo le z intenzivnim druženjem, ki presega okvire tradicionalnih izletov in predavanj. Dejavnosti morajo biti karseda raznovrstne, tako da lahko vsakdo v njih uresniči svoj interes. Obenem moramo pri članih vzbuditi občutek, da je vsak prispevek, pa naj bo še tako majhen, dragocen.

Doslej sem pisal predvsem o prostovoljnem delu in ne o delovanju sekcije. Kljub temu da je Slovenija majhna, je pisarna DOPPS za mnoge še vedno preveč oddaljena. Obenem so zaposleni praviloma preobremenjeni, da bi se

ukvarjali še s člani društva. Zato obstaja potreba po neki obliki regionalne organiziranosti. Veliko je primerov mladih obetavnih ornitologov, ki so sčasoma izgubili interes, saj so živeli daleč od Ljubljane ali Maribora. Zato imamo največ aktivnega članstva iz osrednje Slovenije in Štajerske, kjer delujeta dobro organizirani sekciji. Navsezadnje člani sekcij ne opravljajo zgolj dela v sekciji, marveč so vključeni tudi v vseslovenske projekte, kot so določitev IBA-jev in atlas, če omenim le največja. Zato bi si želeli, da bi sekcije nekega dne uspešno zaživele v vseh ali vsaj v večini slovenskih regij.

Štajerska sekcija ima že dolgo tradicijo. Pri vsaki sekciji ali društvu, ki je odvisno zgolj od prostovoljnega dela članov, prihaja do nihanj v aktivnosti delovanja. Tudi naša sekcija pri tem ni izjema. Ko sem razmišljal o njej, sem imel občutek, da v preteklem letu nismo storili veliko. Ob pregledu opravljenega pa se je nabralo lepo število kljukic ob uspešno opravljenih akcijah. Nekatere so nam že zlezle pod kožo in se nam zdijo popolnoma samoumevne. Tako je december rezerviran za popis velikega srakoperja, čas okoli novega leta za mokoža, julij za belo štokljo, pa še bi lahko našteval. V letu 2004 lahko še zagotovo izpostavim popis velikega skovika na Goričkem, ki je bil zelo velik zalogaj. Lotili smo se tudi izdelave in nameščanja gnezdilnic za pegasto sovo. Akcijo bomo nadaljevali tudi prihodnje leto in upam, da bo tudi ta postala tradicionalna. Prav kontinuiteta dela je pomembna pri delovanju sekcije. Sekcija, ki nastane le kot utrinek in nato zamre, ni dosegla svojega namena. Da dosežemo kontinuiteto, moramo v delovanje nenehno vključevati nove ljudi. Velikokrat slišim izjavljati člane, da nimajo dovolj znanja za sodelovanje v različnih projektih in akcijah. Vendar za to ni potrebno nobeno predznanje, ampak predvsem želja. Veliko akcij zahteva zgolj (ne pretežno) fizično delo, ki ga lahko opravi praktično vsakdo, pa tudi za popis ene same vrste ptic se praviloma hitro izučimo. Verjetno ima vsak, ki je pripravljen

ljem plačevati članarino, vsaj nekaj interesa za naravo in ptice. Zato bi ob tej priložnosti pozval vse, ki vam ni vseeno, kaj se s pticami dogaja, da s svojimi pobudami in aktivno udeležbo v akcijah DOPPS-a prispevate svoj delež k njihovi ohranitvi. ●

5 in 6: Skupaj smo namestili 9 gnezdilnic za navadno postovko (*Falco tinnunculus*). V njih postavke v veliki večini tudi gnezdiijo. foto: Damijan Denac in Luka Korošec (na sliki 5)

7: Za Evropski in Svetovni dan opazovanja ptic člani Štarske sekcije vselej predstavimo delo DOPPS tudi na Trgu svobode v Mariboru. foto: Jakob Smole

Notranjska sekcija

//Slavko Polak

1: Ustanovitev Notranjske sekcije 11.11.1995 je spodbudila močna potreba tamkajšnjih članov DOPPS po povezanem raziskovanju in varovanju Cerkniškega jezera.
foto: Borut Mozetič

2: Izlet na Cerkniško jezero ima med DOPPSovimi izleti najdaljšo tradicijo in stalen datum: 27. april. Zaradi številnih zanimivih vrst ptic, ki se ravno takrat selijo na svoja gnezdišča, je ta izlet med najboljše obiskanimi.
foto: Slavko Polak

»Če je Cerkniško jezero pod vodo, nadomešča vsakovrstna perjad pomanjkanje divjačine, ker se tedaj zbere tu nešteta množica vodnih ptic vsake vrste: različne divje gosi, razne divje race, med drugim te vrste, ki jim po kranjsko pravijo rjavke, liske, pasavice, kreplice, črne, ponirki, pivji in še mnogo takih,« je že davnega leta 1689 zapisal Janez Vajkard Valvasor. Kjer pa je veliko raznovrstnih ptic, so ponavadi doma tudi ornitologi ali vsaj ljubitelji ptic. Od ustanovitve našega društva dalje je bil ornitološki izlet na Cerkniško jezero vsakoletna stalnica. Prav tam sem prvič srečal Janeza Gregorija in Iztoka Geistra, ki sem ju do tedaj poznal le kot eminentna avtorja naših prvih ornitoloških knjig. Žal so na Cerkniško jezero desetletja romali opazovati in popisovati ptice pretežno »Ljubljancani«, kakor domačini radi imenujejo vse, ki ne govore s prijetno notranjsko melodijo.

Z željo po delitvi nepozabnih trenutkov, ki jih človek doživi na tem sicer malem koščku naše dežele, delno pa tudi iz naravovarstvenih nagibov, smo se odločili razširiti kulturo opazovanja ptic tudi med domačine ob jezeru oziroma širše, med Notranjce. Ustanovni zbor Notranjske sekcije DOPPS smo pripravili na Martinov dan, 11. novembra 1995. Našega prvega srečanja se je udeležilo 28 ljubiteljev narave, od tega nas je bilo le 12 že članov DOPPS. V prostorih gostišča Jezerski hram na Dolenjem jezeru, kjer nam je domačin Vekoslav Kebe predstavil maketo Cerkniškega jezera, Miro Kunstek pa etnološko zbirko starih ribolovnih pripomočkov, smo sprejeli pravila delovanja sekcije in nazdravili svetli prihodnosti novo ustanovljene Notranjske sekcije DOPPS.

V program dela smo zapisali, da naša sekcija pokriva občine Cerknica, Loška dolina, Logatec, Postojna, Pivka in Ilirska Bistrica. Danes ji pripisujemo še občino Bloke. Že v času ustanovitve sekcije se je vedelo, da se na območju teh občin pripravlja Notranjski regijski park oziroma Regijski park Snežnik in odločili smo se, da bo naše delovanje poleg preučevanja ptic usmerjeno predvsem v njegovo raziskovanje in varstvo. Kot prioritete naloge smo opredelili vsakoletno zimsko štetje vodnih ptic, popisovanje koscev in drugih ogroženih vrst ptic ter organiziranje rednih predavanj in izletov. Za popularizacijo našega delovanja smo si izbrali emblem s podobo kosca. Vsakoletna akcija štetja kosca, popularno imenovana »Crex night«, je postala naš tradicionalni shod, zbor sekcije, na katerem smo pregledali svoje delo ter volili in potrjevali vodjo sekcije. Poleg mene sta sekcijo nekaj let vodila še Leon Kebe in Branko Koren. Oba sta se kasneje zaposlila na DOPPS.

Z denarjem, ki smo ga 1995 pridobili na razpisu ob Evropskem letu varstva narave, smo v gozdu nad Jezerskim zalivom postavili prvo opazovalnico ptic. Da bi se izognili lastniškemu zapletom, smo jo postavili na zasebni lastnini našega prijatelja domačina Jožeta Stražišarja, za kar se mu ob tej priložnosti še enkrat zahvaljujemo. Uporabo občinske dvorane nam je za redna strokovna in potpisna predavanja najprej omogočila Občina Cerknica, v zadnjih letih pa nam pri izvedbi predavanj nesebično pomaga Knjižnica Jožeta Udoviča v Cerknici. Po 13 letih popisovanja koscev na Cerkniškem jezeru smo naposled obdelali zbrane podatke. Število koscev na Cerkniškem jezeru sicer med leti niha, vendar je stanje stabilno. V tej naši najpomembnejši akciji je doslej sodelovalo kar 91 ljubiteljev ptic. Kosce sta nam pomagala šteti celo cerkniški župan in načelnik občinske uprave. Svoje delo v prihodnje zastavljamo tudi v tesnem sodelovanju z upravo nedavno ustanovljenega javnega zavoda Notranjski regijski park.

Vsakoletni skupinski popis koscev na Cerkniškem jezeru danes štejemo kot temeljno akcijo in kot velik uspeh sekcije. Kar pa nam gotovo ni uspelo, je vsakoletni poskus, da bi ob koncu štetja koscev pripravili veselo družabno srečanje. Štiri, pet ur hoje po težavnem močvirnem terenu pač opravi svoje in ob tretji ali četrti uri jutraj vsi utrujeni le seštevamo kosce in bolj v brk kot na glas modrujemo o našem biseru – Cerkniškem jezeru. Prepričani pa smo, da nam novih vsebin za akcije in priložnosti za nova vesela druženja pri delu Notranjske sekcije DOPPS gotovo ne bo nikoli zmanjkalo. ●

Zgodovina sodelovanja DOPPS z BirdLife – od začetkov do polnopravnega partnerstva //Tomaž Jančar

BirdLife je svetovno partnerstvo nevladnih organizacij za varstvo ptic. Je ena najstarejših (ustanovljena 1922) in najuspešnejših globalnih naravovarstvenih organizacij. Kar je BirdLife za svet, je DOPPS za Slovenijo. Smo največja in najuspešnejša nevladna naravovarstvena organizacija v Sloveniji. DOPPS je danes priznan in spoštovan član tega partnerstva. S sodelovanjem smo se učili in se krepili v vseh pogledih. Brez partnerstva BirdLife bi bilo slovensko naravovarstvo danes šibkejše. Zdaj si že kar težko predstavljamo, da ni bilo vedno tako.

Prvi, zelo skromni začetki sodelovanja DOPPS z BirdLife sežejo v zgodnja osemdeseta leta. Takrat se je zdajšnji BirdLife še imenoval ICBP (International Council for Bird Preservation). Slovenija je bila del SFR Jugoslavije, ki je bila tedaj še videti trdna in večna. DOPPS kot regionalna organizacija seveda ni mogel biti član ICBPja, to je bilo pridržano za nacionalne organizacije. Prvič smo prišli v stik z ICBP konec leta 1983. ICBP je tedaj na Slovenijo naslovil povabilo za sodelovanje pri mednarodnem štetju belih štokelj, načrtovanem za 1984. Projekt je takrat v Sloveniji izpeljal Zavod za spomeniško varstvo Maribor v koordinaciji Matjaža Ježa. DOPPS je bil za takšno akcijo tedaj še prešibak. Načrtovali smo sicer, da se bomo projektu pridružili, vendar smo obupali. Popisne obrazce smo dobili šele v začetku maja, v tako kratkem času pa akcije tedaj še nismo zmogli organizirati. Prvi projekt ICBPja, v katerem je sodelovalo naše društvo, je bilo opredeljevanje Mednarodno pomembnih območij za ptice v Evropi (IBA). Leta 1986 je glavni koordinatorski projekta Richard Grimmett s posredovanjem Jane Vidic z Zavoda SR Slovenije za varstvo narave in kulturne dediščine navezal stik z društvom. Izvršilni odbor (IO) DOPPS je nato pooblastil člane Janeza Gregorija, Jano Vidic in Boruta Štumbergerja, da so pripravili materiale o prvih slovenskih IB Ajih. Koordinator Grimmett nas je jeseni 1986 tudi obiskal, takrat se je sestal z Janezom Gregorijem in Tomijem Trilarjem. Prvi inventar evropskih IBA je nato izšel l. 1989.

Za polnopravno članstvo v ICBPju je bil predpogoj ustanovitev društva na zveznem (jugoslovanskem) nivoju. Prvi vizionarski korak v to smer smo napravili že daljnega leta 1980, na drugi skupščini društva. Na predlog dr. S.D. Matvejeva smo sprejeli sklep, da gremo v ustanovitev Zveze jugoslovanskih ornitoloških društev. Sklenili smo, da z akcijo pričnemo, ko bo situacija zrela. Takrat zagotovo še ni bila, saj je bil DOPPS edino ornitološko društvo v vsej Jugoslaviji. Naslednje republiško društvo (hrvaško) je bilo ustanovljeno šele februarja 1984. Prav hrvaško društvo je kasneje dalo pobudo za ustanovitev Zveze ornitoloških društev Jugoslavije in je ustanavljanje tudi koordiniralo. ZODJ je bila ustanovljena 11.4.1987 v Zagrebu. Predsednik Zveze je bil dr. Vojislav Vasić iz Beograda. Za člana Izvršnega odbora Zveze iz DOPPS je bil imenovan Tomi Trilar, iz Slovenije pa je v njem sodeloval tudi Janez Gregori. ZODJ je bila sprejeta v članstvo ICBP 18.11.1988, s čimer je postala nacionalna sekcija ICBPja. Kljub temu da je DOPPS oral ledino med ornitološkimi društvi Jugoslavije, pa potem v ZODJ nismo bili posebno aktivni. Vse ključne funkcije in kontakte z mednarodnimi organizacijami so prevzeli profesionalni ornitologi iz drugih republik. To pa je bil že čas, ko se je Jugoslaviji bližal konec. Naše jugoslovansko poglavje sodelovanja z ICBPjem se je zaključilo novembra 1991, vsega tri leta po sprejemu Jugoslavije v ICBP. Izvršilni odbor DOPPS je tedaj zamrznil odnose z ZODJ, skupščini društva pa sklenil predlagati izstop iz zveze.

Sledilo je nekajletno tipajoče obdobje počasnega navezovanja neposrednih stikov in približevanja ICBPju. Prvi korak so napravili v ICBPju, ko so nam marca 1992 poslali vprašalnik. V sklopu priprav na XVIII. konferenco evropske kontinentalne sekcije so želeli pridobiti podatke o našem društvu. Za to konferenco sta nato predsednik Franci Janžekovič in tajnik Peter Trontelj sestavila pozdravno pismo in prvo splošno prošnjo za včlanitev DOPPSa v ICBP.

1: »Prva mednarodna podpora« projektu NRŠZ na konferenci BirdLife v Rosenheimu, Nemčija, avgusta leta 1994.
foto: Slavko Polak

2: Udeleženci svetovne konference BirdLife leta 2004 v Durbanu. Moč je v povezovanju.
foto: BirdLife

3: Leta 1996 nam je Fritz Hirt na Upravnem odboru predstavil izkušnje partnerja BirdLife iz Švice. Obisk je bil namenjen utrjevanju naših vezi s partnerstvom (na sliki ob švicarski stojnici na sejmu partnerstva BirdLife na Svetovni konferenci v Durbanu 2004).
foto: Tomaž Jančar

Leta 1992 je stekel projekt drugega opredeljevanja IBAjev v Evropi. Ta obsežni projekt je trajal skoraj celo desetletje. Prav z njim smo se učili sodelovati s partnerstvom BirdLife in se proti koncu že trdno povezali. Tu je ICBP spet napravil prvi korak. Poslali so nam pismo, v katerem so nas kot novo državo povabili k sodelovanju v projektu. Na seji IO 6.10.1992 smo nato za koordinatorskega IBA imenovali Milana Vogrina. Jeseni 1992 je DOPPS obiskala predstavnica ICBPja Miriam Langeveldt. Obisk je bil manjša prelomnica, saj smo se tedaj prvič iz prve roke poučili o vsebini in načinu delovanja organizacije. Posebno pozornost smo namenili pogojem za članstvo in razvojnim stopnjam članstva v ICBPju. Po njenem obisku je IO DOPPS nato 1.12.1992 sprejel sklep, da DOPPS zaprosi ICBP za status predstavnika za Slovenijo. Oktobra 1993 smo nato prvič sodelovali v ICBPjevi akciji Evropski dan opazovanja ptic. Akcija, ki jo je prvič koordiniral Luka Božič, je potem postala tradicionalna. Ime BirdLife je v društvenih arhivih prvič opaziti v zapisniku seje IO 8.12.1993. Tajnik Peter Trontelj je poročal, da smo sprejeti v BirdLife International kot zastopnik (representative) za Slovenijo. Sklep o tem je na svoji seji dne 29.10.1993 sprejel Izvršni komite ICBPja. Prav v tistih dneh se je ICBP namreč preimenoval v BirdLife. V resnici je šlo za celovito preobrazbo. Iz razmeroma okorne organizacije strokovnjakov za varstvo ptic se je razvilo izjemno dinamično partnerstvo, ki je v marsičem sposobno vplivati na odločitve v globalnem merilu. Marca 1994 je Vogrin na IO poročal, da se je udeležil delavnice IBA na Madžarskem. To je bila prva delavnica (in sploh prireditev) partnerstva BirdLife, ki se je udeležil kak predstavniki DOPPSa. Pomembno prelomnico pomeni udeležba Slavka Polaka na 21. svetovni konferenci BirdLife, ki je potekala avgusta 1994 v Rosenheimu v Nemčiji. Na tej konferenci je bil DOPPS razglašen za zastopnika BirdLife za Slovenijo, stekli pa so dogovori za nadgraditev sodelovanja v status partnerja. Na osnovi izmenjave izkušenj z drugimi partnerji BirdLife je nato Slavko predlagal ustanovitev Informativnega biltena DOPPS. Ta je pod imenom Novice DOPPS

začel izhajati oktobra 1994. Aprila 1995 se je nato Vogrin udeležil velike delavnice IBA v Arnhemu (Nizozemska), kjer je tekla beseda o novih kvantitativnih kriterijih za območja IBA. Sredi leta 1995 smo poslali na BirdLife uradno vlogo za status partnerja pripravnik (partner designate). V pripravi na pridobitev statusa smo morali oblikovati tudi poslanstvo in namen delovanja DOPPS. Osnutek obojega sta pripravila Andrej Bibič in Borut Štumberger. Marca 1996 je odstopil dotedanji koordinatorski IBA Milan Vogrin, aprila pa je bil imenovan novi, Slavko Polak.

Evropskega srečanja partnerstva (EPM) BirdLife smo se prvič udeležili junija 1996 v Lapenranti na Finskem. Takrat je udeležbo predsednika Andreja Bibiča in tajnika Boruta Mozetiča finančno omogočil švicarski BirdLife partner SVS (Schweizer Vogelschutz). Srečanje je bilo za nas pomembno, saj smo tedaj dobili status partnerja pripravnik BirdLife. Kmalu po srečanju, avgusta 1996, je DOPPS obiskal Fritz Hirt, član Izvršnega odbora BirdLife iz Švice. Obisk je bil namenjen utrjevanju naših vezi s partnerstvom. Hirt se je udeležil seje IO DOPPS, kjer nam je obširno predstavil delovanje partnerstva BirdLife in nam predstavil izkušnje organizacije SVS. V drugi polovici leta 1996 je BirdLife DOPPSu ponudil organizacijo izobraževalne delavnice »Nov pogled na zbiranje sredstev«. V novembru sta nas potem obiskala Ken Smith (RSPB) in David Chandler (direktor BirdLife Evropa), da bi se dogovorili o izvedbi te delavnice in da bi se prepričala o razmerah, ki jih DOPPS za njeno izvedbo lahko zagotovi. Delavnica je nato potekala marca 1997 v Žerovnici pri Cerknici. To je bila prva delavnica BirdLife v Sloveniji, prva prava naloga partnerstva za DOPPS. Nekakšen zrelostni izpit, ki smo ga dobro opravili. Delavnice se je udeležilo 20 predstavnikov iz 13 evropskih držav.

Jeseni 1997 nas je spet obiskal Fritz Hirt. Skupaj smo izvedli delavnico na temo usmeritve BirdLife v prihodnje. Šlo je za eno iz serije delavnic za pripravo plana dela BirdLife,

ki je bil nato sprejet na Svetovni konferenci 1999. Ker smo pridobili status partnerja pripravnika, smo lahko prvič sodelovali pri oblikovanju strategije partnerstva. Delavnice so člani IO BirdLife izpeljali z vsemi partnerji BirdLife v Evropi. Med obiskom smo se tudi dogovorili za izdajo švicarskega malega priročnika v slovenščini. Fritz Hirt nas je na koncu delavnice razveselil z oceno, da smo najmlajša in najhitreje se razvijajoča ornitološka organizacija v Evropi. Delavnica s Hirtom je bila za nas nova izkušnja. Naučili smo se organizirano analizirati odlike in slabosti društva. Delavnica nas je opozorila na nekaj šibkosti, zato smo decembra 1997 na pobudo predsednika Štumbergerja organizirali še interno delavnico, na kateri smo podrobneje obravnavali izluščene šibkosti in napravili strategijo za njihovo reševanje. Naloge smo tedaj napisali na dva velika plakata, ki sta nato celo leto visela na steni društvene pisarne na Žibertovi.

Spomladi 1998 je sledilo srečanje partnerstva v španski Segoviji, ki se ga je udeležil Slavko Polak. Srečanje je izkoristil predvsem za poglobljanje kontaktov in dela na projektu IBA. Na skupščini društva marca 1998 smo sprejeli prenovljeni statut. Z njim smo se tudi na simbolni ravni zapisali partnerstvu: Ime društva smo dopolnili z "DOPPS – BirdLife Slovenia". Sredi leta 1999 smo začeli s triletnim projektom "Problematika varstva ptic pri približevanju Slovenije Evropski skupnosti" (Accession). To je bil daleč največji projekt v sodelovanju DOPPSa s partnerstvom BirdLife. Britanski partner RSPB (Royal Society for the Protection of Birds) nam je plačeval v začetku polovico, kasneje pa celo plačo koordinatorskega projekta in zraven še precej za stroške. Na projektu smo zaposlili Andreja Bibiča in ga hkrati imenovali za prvega direktorja DOPPS. Projekt je imel izjemno daljnosežne posledice: beločelega deževnika smo spravili na Aneks 1 Ptičje direktive EU; dosegli smo razglasitev 25 slovenskih SPAjev (Posebna varstvena območja, Special Protected Areas); DOPPS je dobil prvega direktorja; sodelovanje s partnerstvom se je izjemno poglobilo...

Oktobra 1999 je bila v Kuala Lumpurju svetovna konferenca BirdLife, ki sem se je udeležil pisec tega prispevka. Moja ključna naloga tedaj je bilo lobiranje za polnopravno članstvo. Konferenca je prinesla nov zagon pri našem sodelovanju z BirdLife. Ena od posledic je bila prenova Novic DOPPS v Svet ptic, ki je začel izhajati aprila 2000. Spodbujeni z izkušnjo konference smo v začetku l. 2000 organizirali dve delavnici: eno celodnevno na temo "vizija DOPPS in BirdLife" in drugo na temo članstvo. V marcu 2000 se je z izidom prenovljenega inventarja IBA v Evropi zaključil naš prvi veliki projekt. Z njim smo postavili temelje območnega varstva ptic v Sloveniji. Svečane predstavitve inventarja na Evropski komisiji v Bruslju se je v imenu DOPPSa udeležil Slavko Polak, koordinator IBA.

To je bilo tudi leto, ko smo napravili zadnje korake k polnopravnemu članstvu v partnerstvu. Konec leta 2000 je direktor Andrej Bibič na sedež BirdLife v Cambridge poslal obsežno vlogo za pridobitev statusa partnerja. Septembra 2001 je bilo Srečanje evropskega dela BirdLife v Gibraltaru, ki smo se ga udeležili Leon Kebe, Luka Božič in Tomaž Jančar. Na srečanju smo bili razglašeni za polnopravnega partnerja. ●

4: V dveh zajetnih knjigah (Heath, M. F. and Evans, M. I., eds (2000) Important Bird Areas in Europe: Priority sites for conservation. 2 vols. Cambridge, UK: BirdLife International) je predstavljenih 3619 IBA območij Evrope. Tisoči ornitologov so opredelili območja za 378 vrst ptic. Monumentalno delo brez primere!

5: Kot je našla ta rjava čaplja (*Ardea purpurea*) zatočišče v enem od mednarodno pomembnih območij za ptice, tudi milijoni drugih ptic po vsem svetu uživajo varstvo na območjih, ki so jih opredelili člani organizacij zveze BirdLife. foto: Kajetan Kravos

Izleti, predavanja in akcije DOPPS

//Eva Vukelič

1: Pogled skozi teleskop marsikomu odpre nova vrata v zanimivi svet ptic. To se navadno prvič zgodi na ornitološkem izletu. Čakalna vrsta 15 minut je malo v primerjavi z obetajočim doživetjem.

foto: Tomaž Mihelič

Naloga, da napišem prispevek o izletih, predavanjih in akcijah v 25 letih obstoja DOPPS se je sprevrgla v prav zanimivo arheološko izkopavanje društvenih arhivov. Žal podatkov iz obdobja pred letom 1983 nisem našla, tako da pregled ni čisto popoln. A so številke kljub temu presenetljive - v vseh teh letih je bilo organiziranih najmanj 850 različnih akcij, kar pomeni povprečno 34 na leto! Od tega je bilo približno 420 izletov in 400 predavanj.

Na predavanjih smo se seznanjali z različnimi področji. Priljubljene teme so bile ptice okoli naših domov, potopisna predavanja od blizu in daleč, predstavitev posameznih vrst ali skupin ptic, aktualne naravovarstvene teme, kvizi prepoznavanja ptic, naravoslovna fotografija, spoznavali pa smo tudi druge skupine živali in rastlin. Poleg tega so predavanja lepa priložnost za srečevanje s kolegi in spoznavanje ljudi, ki jim je skupno zanimanje za ptice.

Predavanja so bila od začetka organizirana le v Ljubljani, kjer jih je bilo vseh skupaj prek 200. Še posebej številna so postala potem, ko je Prirodoslovni muzej Slovenije dal DOPPS-u v uporabo prostore na Žibertovi ulici. Posamezna predavanja so bila tudi v Mariboru, redno pa so začela potekati od leta 1996 dalje. Od takrat jih je bilo že več kot 70. Z letom 1999 so se pričela tudi v Celju in Cerknici, kjer jih je bilo doslej organiziranih 29 oziroma 35. Leta 2000 se je pridružil Koper, kjer je bilo takšnih priložnosti 27, leta 2002 pa še Radovljica z 11 predavanji. Ob »Slovenskem tednu ptic« leta 1999 so bila 4 predavanja tudi v Novem mestu.

Na izletih se od bolj izkušenih kolegov naučimo odkrivati in prepoznavati različne vrste ptic. Na terenu je mogoče predstaviti tudi naravovarstveno problematiko določenega območja. Izlet z najdaljšo tradicijo je gotovo tisti, ki poteka 27. aprila na Cerkniško jezero. Od leta 1991 je bil organiziran skoraj vsako leto. Med bolj priljubljenimi cilji izletov so bili tudi: Drava, Krakovski gozd, Ljubljansko barje, Medvedce, Ormoško jezero, Ptujsko jezero, Rački ribniki, Sečoveljske soline, Sava, Škocjanski zatok, Šoštanjsko jezero, Zbiljsko jezero. Vsem tem lokalitetam je skupna

obilica (predvsem vodnih) ptic in dobra preglednost, kar olajša opazovanje.

Pri sodelovanju v skupinskih akcijah se naučimo, kako lahko na razmeroma preprost način pomagamo pticam, bodisi da poskušamo urediti nadomestna gnezdišča v primeru, ko so naravna uničena, bodisi prek popisov, ki nam osvetlijo številčnost ptic in ob rednem spremljanju opozorijo na njihovo morebitno ogroženost.

Več kot 120 ljudi nam je posredovalo svoje izkušnje na predavanjih, izletih in akcijah. Med njimi so mnogi izvrstni strokovnjaki, priznani akademiki, predvsem pa ljudje z veliko širino duha:

Adrian Vidmar, Al Vrezec, Aleš Tomažič, Andrej Bibič, Andrej Figelj, Andrej Hudoklin, Andrej O. Župančič, Andrej Seliškar, Andrej Sovinc, Andrej Tavčar, Andreja Ramšak, Barbara Mihelič, Bojan Marčeta, Boris Kočevar, Boris Kozinc, Boris Kryštufek, Borut Mozetič, Borut Rubinič, Borut Štumberger, Boštjan Surina, Božidar Magajna, Brane Koren, Branimir Prpič, Branko Vajndorfer, Damijan Denac, Dare Fekonja, Dare Šere, Davorin Tome, Davorin Vrhovnik, Dejan Bordjan, Denis Vengust, Dominik Bombek, Dušan Klenovšek, Emil Flajšman, Ernst Albegger, Eva Vukelič, Franc Bračko, Franc Rebeušek, Franci Janžekovič, Goran Palčič, Hrvoje Oršanič, Igor Brajnik, Igor Kolenko, Ivan Kogovšek, Ivo A. Božič, Iztok Geister, Iztok Škornik, Jakob Smole, Jana Kus Veenliet, Jana Vidic, Janez Gregori, Janez Senegačnik, Janez Zakrajšek, Jernej Figelj, Jošt Stergaršek, Jozsef Mayer, Jože Mihelič, Jože Pečnik, Jure Gulič, Kajetan Kravos, Katarina Denac, Katja Pobjoljšaj, Klemen Jerina, Klemen Koselj, Leon Kebe, Luka Božič, Luka Korošec, Maja Zagmeister, Marijan Govedič, Marjan Vogrin, Marko Trebušak, Matjaž Kerček, Matjaž Kuntner, Matjaž Premzl, Michael Tiefenbach, Miha Kronovšek, Miha Podlogar, Miha Žnidaršič, Milan Cerar, Milan Vogrin, Miran Gjerkeš, Miro Cerar, Miro Perušek, Mitja Kaligarič, Mitja Vranetič, Mladi raziskovalci II OŠ Celje, Mojmir Pustoslemšek, Nataša Šalaja, Nikola Wolf, Nina Aleš, Nina Bednaršek, Nina Kržič, Nuša Kropivšek, Otto Samwald, Peter Grošelj, Peter Legiša, Peter Sackl, Peter Trontelj, Primož Kmecl, Rado Smerdu, Rudi Verovnik, Rudolf Tekavčič, Samo Oman, Sergej D. Matvejev, Slavko Polak, Sonja Škornik, Tihomir Makovec, Tomaž Jančar, Tomaž Mihelič, Tomi Trilar, Urša Koce, Vekoslav Lašič, Vesna Grobelnik, Vlado Balon, Vojko Havliček, Willibald Stani, Zdravko Podhraški, Zlata Vahčić, Zoltan Waliczky, Željko Šalamun, Žiga Remec. ●

Medvedov pa od nikoder

//Ken Smith, vodja oddelka za mednarodno izobraževanje in razvoj pri RSPB (Royal Society for the Protection of Birds)

V času mojega prvega obiska v Sloveniji je bilo zelo mrzlo. Spomnim se snega, ki je naletaval na cesto, po kateri smo se vozili. Obljubili so nam lep razgled na Cerkniško jezero in morda celo srečanje z medvedji, vendar so bili v tistem trenutku nebo, cesta in pokrajina oviti v svinčeno sivo barvo, skozi katero so se vrtinčile snežinke. Jezero smo sicer našli, saj smo se z avtomobilom skorajda zapeljali vanj, nikjer pa ni bilo ne duha ne sluha o medvedjih. To je bilo moje prvo srečanje z DOPPS-om. Kot se spomnim, se mi je moj vodnik Borut Mozetič na dolgo in široko opravičeval, meni pa se je zdelo čudovito.

Ob takrat sem se v Slovenijo, kjer sem vodil delavnice za partnerja organizacije BirdLife International, vrnil ob dveh nepozabnih priložnostih. Prva je bila v Cerknici v čudovitem zgodnjepomladanskem vremenu. Medvedov sicer spet ni bilo, toda tla so prekrivale preproge belih žafranov in gozdovi so se odeli v bele cvetove črnih telohov. Spomnim se, da so mi dali šilce močnega in me pred zajtrkom poslali ven s kolesom raziskovat pokrajino, da bi gostitelji medtem lahko pripravili prostore za delavnico. Prijetno sem bil presenečen nad gostoljubjem, ki ga je okronal še lokalni župan s svojo udeležbo na delavnici.

Nazadnje sem se v Sloveniji mudil kot vodja projekta »Gradimo na izkušnjah«, ki ga je gostil DOPPS. Ob tej priložnosti so nam razkazali nove prostore v Kopru in nam predstavili projekt renaturacije Škocjanskega zatoka. Razveselil sem se dinamične rasti DOPPS-a od prvega srečanja v pretesni pisarni v Ljubljani. Vsakič, ko se vrnem, zvem za nove projekte, ki se jih je DOPPS medtem lotil. Medvedov pa še nisem dočakal in tako imam vedno znova izgovor, da se vračam v Slovenijo ter spoznavam nove DOPPS-ove izzi-ve. *Prevedla Katarina Denac.* ●

Postani član DOPPS, pridruži se nam

Želite prispevati k ohranjanju našega naravnega bogastva in k povečanju družbene veljave varstva ptic in narave? Morda želite aktivno sodelovati v ornitoloških in naravovarstvenih projektih? Ali pa si želite le prijetne družbe z drugimi ljubitelji ptic in narave?

Vse to vam prinaša članstvo v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS).

Poleg že omenjenih možnosti se boste lahko brezplačno udeleževali številnih izobraževalnih izletov in predavanj po vsej Sloveniji ter prejeli revijo Svet ptic, prvo slovensko poljudno revijo o pticah. Mogoče vas zanima strokovno delo in se boste odločili še za *Acrocephalus*.

Naše poslanstvo je varovanje ptic in njihovih habitatov. To uresničujemo s skupnimi močmi, zato je prav vsak posameznik pomemben člen verige, v kateri lahko pripomore k varstvu narave.

Svojo namero o včlanitvi sporočite na naš naslov: **DOPPS, p.p. 2990, 1000 Ljubljana, e-pošta:**

dopps@dopps-drustvo.si, ali nas pokličite na 01 426 58 75. Poslali vam bomo pristopni paket. Postali boste del organizacije, ki deluje v javnem interesu varstva narave in in je partner svetovne zveze za varstvo ptic.

S tem boste naredili uslugo pticam, naravi in nena- zadnje tudi ljudem.

Lahko nas tudi obiščete na www.ptice.org

1: Borut Mozetič (levo) med predstavitvijo sodelovanja z Mobitelom, udeležencem prve mednarodne delavnice BirdLife v Sloveniji (»A New Look at Fundraising«, Cerknica, 6-8. 3. 1997). Desno ob njem Ken Smith. foto: Slavko Polak

Ornitološka opazovalnica na Ormoškem jezeru

//Boris Kočevar

1: Iz opazovalnice si je mogoče pozimi ogledati prvovrstno predstavo jutranjega odhoda njivskih gosi (*Anser fabalis*) z Ormoškega jezera na prehranjevališča. Človek ob njih kar pozabi, da zaradi mraza ne čuti več svojega telesa.

foto: Borut Štumberger

2: Opazovalnica za ptice na Ormoškem jezeru je zrasla kot plod skupnega napora številnih prostovoljcev.

foto: Boris Kočevar

Divje gosi so od nekdaj prezimovale v panonskem delu Slovenije. Podnevi so se prehranjevale na poljih, prenočevale pa na Dravi pod Ormožem, kjer reka preide v ravnino in je s svojo razpredenostjo v številne rokave ter zalive zagotavljala gosem za prenočevanje dovolj miru. Po letu 1974, ko je nastala ormoška akumulacija in je stari tok Drave zaradi preusmeritve vode v kanal za HE Varaždin izgubil vodo, pa so se gosi preselile na Ormoško jezero.

Število prezimujočih gosi in drugih vodnih ptic ter čas njihovega bivanja pri nas sta bila vedno odvisna od intenzivnosti in dolžine zime. Včasih je bilo prve gosi videti že oktobra, letos so prve priletele dvanajstega novembra, najkasneje pa smo jih videli še prve dni aprila. Večina gosi in vodnih ptic se je na jezeru zadrževala januarja in februarja, ko so hrvaški lovci prenehali z lovom. Bile so zime, ko jih je prezimovalo le nekaj sto, pa tudi takšne, ko jih je bilo na jezeru prek 5.000. V takih zimah je bilo vseh prezimujočih ptic nad 15.000.

Hude zime sredi devetdesetih let, ko je bilo gosi in drugih vodnih ptic največ, a smo jih med opazovanjem z nasipa dostikrat splašili, so nam dale idejo o postavitvi ornitološke opazovalnice. Leta 1997 smo se dokončno odločili, da jo postavimo.

Najprej smo uredili pravne formalnosti. Glede na to, da je zemljišče ob jezeru, ki je sicer v Republiki Sloveniji, last Elektroprivrede Zagreb, ki ga je leta 1968 kupila od Občine Ormož, smo jih prosili za dovoljenje za postavitev opazovalnice in ga brez težav dobili. Potem smo pridobili tudi dovoljenje od ustrezne službe Občine Ormož. Narisali smo načrt in se odločili za nekoliko večji, masivnejši objekt, ki lahko sprejme cel razred otrok hkrati.

Opazovalnica je široka 2 m, dolga 6 m, v slemenu je visoka skoraj 7 m, površina strehe meri okoli 30 m². Plačilo stroškov za material in obrtniška dela, ki jim sami nismo

bili kos, so nam zagotovili Občina Ormož in 14 donatorjev, domačih podjetij in posameznikov, les oz. hlodovino pa nam je podaril Zavod za gozdove.

Potem, ko smo določili mesto na začetku jezera kjer bo stala opazovalnica, smo skopali šest meter globokih jam za točkovne temelje ter eno dodatno za stopnice in vanje zabetonirali močna in dolga betonska sidra. To delo smo po navodilih zidarja opravili sami, leseno konstrukcijo in pokrivanje z bobrovcem pa so ob naši pomoči opravili trije tesarji. Ko smo les pripeljali z žage, smo ga nekoliko posušili in ga z ustreznimi zaščitnimi barvami prebarvali, pred zimo pa smo še enkrat prebarvali že stoječo opazovalnico. Za zaščito lesa smo porabili 30 litrov barve. Pri izdelavi opazovalnice je sodelovalo prek 20 ornitologov, včasih več, drugič manj, opravili pa smo 13 delovnih dni. Od začetka del do dokončanja opazovalnice je minilo nekaj več kot tri mesece. Uradna otvoritev opazovalnice je bila 5. decembra 1998, ko smo izdali tudi zloženko "Gosi". Opazovalnica je zgrajena tako kakovostno, da bo ob rednem vzdrževanju gotovo vzdržala generacijo ornitologov, ki so jo postavili. Sklenili smo pogodbo o premoženjskem zavarovanju, tako da bi v primeru požara, strele ali neurja, ki bi jo lahko uničili, dobili novo.

Kot domačin, ki sem v najbolj "vročem" ornitološkem obdobju, to je pozimi, skoraj vsak dan na opazovalnici, si brez nje ne znam več predstavljati opazovanja ptic na jezeru, saj jih je iz opazovalnice mogoče opazovati ob vsakem vremenu. Postavljena je tako, da se ob prihodu nanjo ne preplašijo niti ptice tik ob nasipu. Vzpenjanje po stopnicah prikriva nasip, napušči in ohišje pa so zgrajeni tako, da je v opazovalnici temno. Večkrat na opazovalnici srečujem ljudi od blizu in daleč, tako da lahko mirno potrdim, da je dosegla svoj namen in dobro opravlja svojo nalogo. ●

PTICE V GOZDNI KRAJINI

Gozdarstvo in ptice skozi čas

//Mirko Perušek

Obiskovalci gozdov pogosto ravno v gozdu najprej pomislijo na ptice - te nevidne trubadurje gostega vejevja. Ptice so že od nekdaj zbujale pozornost gozdarjev. Ti so bili včasih bolj povezani z gozdom, saj ni bilo motornih prevoznih sredstev. Življenje v gozdu je bilo običajno, s tem pa so bila povezana pogosta srečanja s pticami in vsakodnevna opazovanja gozdnih prebivalcev. Z odkritjem motorjev na notranje izgorevanje ter graditvijo cest in železnic se je povečalo izkoriščanje gozdov. V devetnajstem stoletju so v večjih gozdnih posestih, drugod pa že prej, začeli načrtno gospodariti po gozdno-gospodarskih načrtih. Takrat je bilo aktualno sajenje gozdnega drevja, predvsem smreke. Osnovane so bile gozdne drevesnice, zgrajene gozdne ceste in ozkotirne gozdne železnice. Ptice so bile sprva pomembne le kot lovna divjad. Z intenziviranjem gospodarjenja z gozdom pa se je začela delitev na škodljive in koristne vrste. Škodljive so bile ujede, sove in vrani, lovno zanimive pa večje vrste iz nekaterih redov nepevcev (sloka, gozdne kure). Žolne, detle, sinice in druge manjše ptice so obravnavali kot zelo koristne vrste. Nekateri gozdarji so za te 'koristne' ptice v gozdovih nameščali gnezdilnice, jih pozimi krmili ter celo puščali drevesa z dupli. Po drugi svetovni vojni je bilo v Sloveniji 14 gozdnih gospodarstev (GG) v obliki samostojnih podjetij. Rušavec, divji petelin in gozdni jereb so bili kot lovne vrste deležni večje pozornosti. GG-ji so vsako zimo razdelili na desetine ton krme za ptice in po gozdovih nameščali gnezdilnice za manjše sekundarne duplarje. Pospesovali so tudi plodonošno drevje in grmovje.

Zakon o gozdovih iz leta 1993 je začrtal nove smernice ter dal velik poudarek ekologiji gozda. Obenem je odgovornost za opravljanje del v gozdu preložil predvsem na lastnike. Gozdarsko dejavnost je prenesel na več različnih organizacij, med katerimi je osrednja strokovna organizacija Zavod za gozdove Slovenije (ZGS). Izvedbo del v vseh gozdovih načrtuje in preverja javna gozdarska služba ZGS,

ki obenem opravlja vlogo osveščanja javnosti. Pri načrtovanju gospodarjenja z gozdom upošteva ohranjanje votlega in odmrlega drevja, redke ekosisteme in prebivališča redkih ter ogroženih vrst, ohranja plodonošno drevje, izloča gozdne rezervate, zatočišča, izdeluje gozdne učne poti ipd. V sodelovanju z DOPPS je ZGS izdelal dva plakata, in sicer »Ptice pozimi« in »Gozdne ptice«, ki sta zelo priljubljena v šolah. Zavod šolam tudi deli zimsko hrano za ptice, da se otroci bolje seznanijo s pticami pri krmilnici. Pred leti je ZGS izvedel nameščanje večjih gnezdilnic za sove po vsej Sloveniji. Izdelal je kratek film o gozdnih pticah, ki je namenjen popularizaciji ptic in osveščanju javnosti. V letu 2004 so bila z vključitvijo Slovenije v EU razglašena območja Nature 2000, v katerih prevladujejo gozdovi. S tem so se začele podrobneje obravnavati varovane vrste ptic v gozdarstvu, čemur bo sledilo tudi opravljanje načrtovanih del na terenu. Ptice s tem dobivajo še večji pomen pri delu z gozdom.

Današnje gozdarstvo je prenehalo z velikopovršinskim sajenjem iglavcev. Zaveda se vloge votlega in odmrlega drevja, pomena in vloge ptic ter to znanje postopoma prenaša tudi na teren k tradicionalno »zasmrečeno« usmerjenim gozdarjem in lastnikom gozdov. V prihodnje bo potrebno še tesnejše sodelovanje z nevladnimi in vladnimi naravovarstvenimi organizacijami, kar je zagotovilo za sodobno strokovno delo v dobro narave in ljudi. ●

1: Človek potrebuje les, in premišljeni posegi v gozd povzročijo pticam le malo škode. Kako pomembna so za ptice odmrla drevesa v gozdu, pa morda najbolje vidimo v katerem od pragozdov, na primer v delu Krakovskega gozda. foto: Damijan Denac

2: V sodelovanju z DOPPS je ZGS izdelal dva plakata, in sicer »Ptice pozimi« in »Gozdne ptice«, ki sta zelo priljubljena v šolah.

1

Partnerstvo Mobitel – DOPPS, 10 let prizadevanj za varstvo ptic in njihovih habitatov

//Urša Manček (Mobitel) in Borut Mozetič (DOPPS)

1: S poslikavami ogroženih vrst ptic in sporočili o vzrokih njihove ogroženosti so avtobusi v javnosti prebujali naravovarstveno zavest.
foto: Mobitel

Kako in kdaj se je začelo sodelovanje

Ob ustanovitvi, leta 1992, si je delniška družba Mobitel za svoj moto izbrala slogan »Ni ovir za Mobitel«. V tem slogu ni bila zajeta vsa hotenja podjetja, ki se je začelo ukvarjati z mobilnimi telekomunikacijami. Vodstvo družbe Mobitel se je že zelo zgodaj zavedelo družbene odgovornosti hitro rastočega podjetja. V prepričanju, da morajo podjetja, naravnana v prihodnost, vgrajevati varovanje okolja oziroma naravne dediščine v vse svoje poslovne dejavnosti, se je na pobudo direktorja družbe g. Antona Majzla in takratne vodje marketinga Violete Zgonik, v letu 1995 porodila ideja o začetku sodelovanja z Društvom za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS). Istega leta so bili javnosti predstavljeni prvi tiskani oglasi z ogroženimi vrstami ptic in vzroki za njihovo ogroženost. Z začetkom sodelovanja z DOPPS je družba Mobitel izbrala tudi nov slogan »S pticami si delimo nebo«. Sodelovanje se je z leti poglobljalo in preraslo v partnerstvo, iz katerega so se razvile številne naravovarstvene akcije, s katerimi nam je s skupnimi močmi uspelo dobiti podporo za varstvo ptic in njihovih habitatov v najširši javnosti. Tako je v Sloveniji neko podjetje prvič povežalo svoj marketinški pristop z varovanjem okolja in naravne dediščine skozi konkretne akcije.

Kje se skriva ključ do uspeha

Sodelovanje Mobitel - DOPPS omogoča, da naravovarstvena sporočila ne prihajajo samo k naravovarstveno izobraženi javnosti, temveč k vsakemu posamezniku. Informacije tako pridejo tudi do ljudi, ki nimajo stika z dogajanjem v naravovarstvu. Pomen ozaveščanja vse javnosti pa je v varstvu narave izjemnega pomena. Narave ne morejo varovati samo naravovarstveniki, pač pa milijoni posameznikov. In ravno zato so mobilne telekomunikacije idealen medij za razširjanje informacij. Njihovi uporabniki prihajajo iz pestro strukturiranega, najširšega kroga javnosti: vseh starostnih, izobrazbenih in poklicnih slojev. Pri uresničevanju

nju zastavljenih ciljev je ključnega pomena kombinacija finančne ter logistične pomoči družbe Mobitel in strokovnega znanja DOPPS.

Sodelovanje družbe Mobitel in Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je varstvu ptic vtilo novo dimenzijo. S skupnimi močmi smo močnejši. S sodelovanjem se je povečala moč društva tako v smislu števila njegovih članov kot v številu naravovarstvenih akcij, izobraževalnih projektov in publicistike ter znanstvenih raziskav, ki jih na ta način lahko izpeljemo. DOPPS je v desetih letih sodelovanja z družbo Mobitel postal vodilna naravovarstvena nevladna organizacija v Sloveniji z veliko podporo javnosti doma in v tujini. Sodelovanje Mobitel-DOPPS poteka na več ravneh: oglaševanju in različnih projektih ozaveščanja in opozarjanja širše javnosti na vse večjo ogroženost ptic in njihovega življenjskega okolja ter pomenu ohranjanja ptic in slovenske narave, na projektih aktivnega varstva redkih in ogroženih ptic v Sloveniji in publicistike.

Sadovi 10-letnega sodelovanja Mobitel – DOPPS

Konec leta 1995 je družba Mobitel v sodelovanju z DOPPS izdala koledar 1996 z motivi dvanajstih ogroženih vrst ptic v Sloveniji in multimedijsko zgoščenko s predstavitev družbe Mobitel in dejavnostmi DOPPS. Na zgoščenci je v sliki in besedi predstavljenih 81 vrst ptic, njihovih življenjskih prostorov ter virov ogrožanja. Podrobneje so predstavljena tudi nekatera za ptice pomembna območja v Sloveniji. Zgoščenska, ki je bila razdeljena večini osnovnih šol v Sloveniji, je naletela na izjemen odziv javnosti. Ptice so postale del našega vsakdanjika.

V letu 1996 se je sodelovanje le še poglobilo in začelo prelaščati v partnerstvo. V letu 1995 začetni projekt »Srečanja mladih ornitologov Slovenije« je nepretrgoma potekal vse do leta 2002. V tem času smo organizirali osem srečanj, katerih osnovni cilj je bil mlade osnovnošolce in srednje-

šolce prek proučevanja ptic v naravi uvesti v raziskovalno delo na področju ornitologije in hkrati s tem v opazovanje in preučevanje lastnega okolja.

S Fondacijo za evropsko naravno dediščino (Euronatur) je DOPPS soorganiziral mednarodni kongres »Biosferni rezervat Drava-Mura«. Kongres je v okviru akcije IUCN »Parki za življenje« v maju 1996 potekal v Termalnem zdravilišču Radenci. Prvič so mednarodno sodelovale štiri obmejne države (Avstrija, Slovenija, Madžarska in Hrvaška) v naravovarstvenem programu oblikovanja razvojnega koncepta rečnega ekosistema Drava-Mura vse do njunega izliva v Donavo. Posebej za kongres je družba Mobitel financirala izdelavo prenosne razstave »Reki za življenje: Drava in Mura«. Potujoča razstava je do danes obiskala številna mesta v Sloveniji in tujini, leta 1997 pa je bila na ogled postavljena tudi v Državnem zboru Republike Slovenije.

Z namenom, da bi skrivnostni svet ptic in skupna naravovarstvena prizadevanja še bolj približali ljudem, smo v letu 1997 pripravili nov projekt. Z družbo Mobitel smo organizirali 1. nagradni fotografski natečaj »Svoboden kot ptica«, ki je odprl novo obzorje kulture opazovanja ptic v Sloveniji. Leta 2000 je potekal 4. nagradni fotografski natečaj »Svoboden kot ptica«, prvič z mednarodno udeležbo. V letu 2004 smo uspešno zaključili že osmega po vrsti. Razstave, ki so se vrstile v galeriji podjetja TR/3 (1997), predverju Cankarjevega doma (1998, 1999, 2000, 2001 in 2002), Informacijskem centru Krajinskega parka Sečoveljske soline (2003) in pred Mobitelovim centrom v ljubljanskem Cityparku (2004), spremljajoči katalogi izbranih del fotografskih natečajev ter koledarja iz izbora prispelih del v letih 1997 in 2003 so širšo javnost obogatili z nepozabnimi, čutnimi in nedvomno enkratnimi utrinki iz življenja ptic. Več sto avtorjev, ki je sodelovalo na osmih nagradnih fotografskih natečajih, je s svojimi deli Sloveniji pričaralo

prej neznane trenutke in podobe iz življenja ptic ter kako-vost slovenske ornitološke in naravoslovne fotografije postavilo na novo, višjo raven.

Večletno sodelovanje nas je trdo povežalo in zavezalo k snovanju novih idej in ustvarjalnih rešitev, ki širšo javnost opozarjajo na vse večjo ogroženost ptic in njihovega življenjskega okolja. Leto 1998 pomeni v partnerstvu Mobitel – DOPPS pomembno prelomnico. Z uvedbo predplačniškega sistema Mobi in upodobitvijo ogroženih vrst ptic na Mobikartica in Mobipaketih je družba Mobitel uvedla povsem inovativen in hkrati učinkovit način promocije varstva ptic in narave, ki prihaja do vsakega posameznika. Do danes je bilo prodanih več kot milijon paketov in več milijonov vrednostnih kartic. Na Mobikartica so predstavljene večinoma ozko specializirane in zato ogrožene vrste ptic, ki ob uničenju habitata izginejo iz našega okolja. Predstavljenih pa je tudi nekaj pogostih in vsem dobro znanih vrst, ki jih ogroža izginjanje primernih gnezdišč. Do danes je bilo na vrednostnih karticah z močnim naravovarstvenim nabojem, ki izhaja iz znanstvenih raziskav članov DOPPS, predstavljenih že 37 različnih vrst ptic. Sporočilo, ki vsak dan prihaja v širok spekter slovenske javnosti, je jasno: »Varstvo ptic in njihovih življenjskih prostorov je imanentno vprašanje sodobne družbe. Ptice za uspešno gnezdenje in s tem preživetje vrste potrebujejo primerno gnezdišče in življenjski prostor, kjer najdejo dovolj hrane«. Prav tako je projekt odmeven v naravovarstvenih krogih v tujini, saj je edinstven celo v svetovnem merilu.

Hkrati je družba Mobitel v sodelovanju z DOPPS pripravila tudi projekt poslikave avtobusov ljubljanskega mestnega potniškega prometa z motivi ogroženih vrst ptic: »Dan brez ptic je kot noč brez zvezd«. S projektom smo želeli udeležence v cestnem prometu seznaniti z najdragocenejšim in najskrivnostnejšim delom naše naravne dediščine

2: Mobilna novinarska konferenca na ljubljansko barje je v medijih naletela na velik odziv. Skupaj s predstavitev ptic na avtobusih je bila nekaj izjemnega celo v svetovnem merilu. foto: Mobitel

3: Tomaž Menih (namestnik direktorja družbe Mobitel) je Andreju Tavčarju izročil nagrado za osvojen prvo mesto v kategoriji Ptice slovenskih mokrišč na 7. fotografskem natečaju »Svoboden kot ptica« leta 2003. Zmagal je s posnetkom šive čaplje (*Ardea cinerea*). foto: Mobitel

4: Fotografski natečaji so se izkazali kot pomembna vzpodbuda vsem generacijam naravoslovnih fotografov. Na posnetku belka (*Lagopus mutus*), s katero se je mladi Tom Strojnik, ki je pokazal velik fotografski talent, uvrstil v širši izbor najboljših del na 8. fotografskem natečaju »Svoboden kot ptica« leta 2004. foto: Tom Strojnik

5: Ptice niso prišle do ljudi le z avtobusi, mobipaketi in mobikartami. Tudi razstave fotografij z natečajev so vzbudile precej zanimanja. Poleg občudovanja fotografskih mojstrov in se je na razstavah marsikdo o pticah tudi kaj naučil. foto: Mobitel

6: Doslej je bilo prodanih že več milijonov mobikartic, ki pa niso uporabne le za »polnjenje telefonov«. Dodajte ustvarjalnost mladih in dobite iz odpadka igro ali koristen pripomoček, kar so lepo dokazali dijaki Srednje ekonomske šole Maribor s projektom »Da ptice ne bodo samo in«. foto: Mobitel

ter jih vzpodbuditi k uporabi naravi manj škodljivih javnih prevoznih sredstev. Velika uharica, sokol selec, črna žolna, veliki skovik, sloka, ruševac, divji petelin, kavka, podhujka, rumenonogi galeb, mala bela čaplja, kvakač, prepelica, spremenljivi prodnik, polarni slapnik, ribji orel, zlatovranka in siva gos so čez noč postali sestavni del mestnega utripa Ljubljane, Maribora, Kranja, Celja in Nove Gorice. Po posameznih mestih so bile izbrane najbolj značilne vrste ptic določene regije; tistih ptic, ki živijo le nedaleč stran in jih je moč doseči peš že s postajališča mestnega avtobusa. Ob začetku projekta smo skupaj organizirali tudi mobilno novinarsko konferenco na Ljubljansko barje, ki je v medijih naletela na velik odziv. Družba Mobitel je natisnila majice z risbami ptic in na karticah Feliks pripravila anketo o virih ogrožanja ptic v naši okolici. Tudi predstavitelji ogroženih vrst ptic na avtobusih in mobilna novinarska konferenca sta bili prvi tovrstni projekt v svetovnem merilu.

Aprila 1998 smo ob podpori družbe Mobitel in Grand hotela Union začeli tudi s širšo naravovarstveno akcijo za zaščito Ljubljanskega barja. Pripravili smo razstavo: Ljubljansko barje – osrednje slovensko naravno bogastvo«. Razstavo, katere slavnostna otvoritev je potekala v prostorih Grand hotela Union, so kasneje gostile vse občine, ki mejijo na Ljubljansko barje. Razstava opozarja na spremembe, ki so posledica človekovega brezbriznega odnosa do narave. Naša prizadevanja so še danes usmerjena predvsem k ohranitvi vlažnih travnikov, na katerih prebiva tudi svetovno ogrožena in precej skrivnostna ptica, kosec. Ob otvoritvi razstave smo predstavili Memorandum za Ljubljansko barje in izdali zloženki »Ljubljansko barje« in »Kosec«.

V letu 1998 smo skupaj z družbo Mobitel začeli tudi s projektom »Ptica leta«, ki je potekal vse do leta 2002. Glavni namen projekta »Ptica leta« je promocija varstva ptic in

njihovega življenjskega prostora. Projekt smo zasnovali na način, ki je k aktivnemu sodelovanju pritegnil številno članstvo DOPPS in učencev ter dijakov. V petih letih smo slovenski javnosti predstavili kmečko lastovko (1998), belo štokljo (1999), kavko (2000), velikega detla (2001) in mestno lastovko (2002). Projekt smo povezali z nagradnimi fotografskimi natečaji »Svoboden kot ptica« in drugimi spremljajočimi izobraževalnimi dejavnostmi, kot so Srečanja mladih ornitologov Slovenije, mladinski tabori, izdaja zloženek s popisnimi obrazci, risarski natečaji za najmlajše in projekti aktivnega varstva vrst.

Eden izmed pomembnejših sadov sodelovanja so tudi knjižice, ki so bile v letih 1998 in 1999 poslano kot Mobitelovo novoletno darilo na domove vseh Mobitelovih naročnikov. Knjižica Ptice Slovenije – mali priručnik (1998) v strnjeni obliki predstavlja 142 najpogostejših in najznačilnejših vrst ptic ter nekaj dodatnih informacij o slovenskih pticah, varstvu narave in praktičnih napotkih za opazovanje in preučevanje ptic. Mali priručnik še danes omogoča širokemu krogu ljudi prepoznavanje ptičjih vrst, ki nas obdajajo in poudarja pomen varovanja vsake izmed njih. V drugi knjižici z naslovom Vodnik po Mednarodno pomembnih območjih za ptice (IBA) v Sloveniji (1999) smo javnosti predstavili 14 mednarodno pomembnih območij, ki so izjemnega pomena za življenje in preživetje ptic v Sloveniji. Vodnik ponuja tudi informacije o možnostih opazovanja in opozarja na pomen varovanja življenjskih prostorov. Izreden pomen novoletnih knjižic je ravno v njihovi številčnosti. Prva s 170 tisoč izvodov in druga s 400 tisoč izvodov sodita v sam vrh slovenskega založništva, v javnosti pa sta naletela na velik odmev. V naravovarstvu je izrednega pomena ravno ozaveščanje in izobraževanje čim večjega kroga javnosti, tako da se projekt uvršča med pomembnejše tovrstne projekte v državi in je znan tudi v tujini.

6

7

Vrhunec naravovarstvenih prizadevanj družbe Mobitel in DOPPS je bil v letu 1999 praznik štokelj, ki je v sodelovanju z Občino Polana in njenimi prebivalci potekal ob podelitvi mednarodnega odlikovanja Evropska vas štokelj – Velika in Mala Polana. Razglasitev prve slovenske vasi štokelj je potekala v okviru projekta bela štoklja – ptica leta 1999, v okviru katerega smo člani DOPPS opravili tudi popis zasedenih in praznih gnezd bele štoklje in popisali njihova prehranjevalna območja. S projektom smo utrli nove poti v varstvu štokelj in njenih življenjskih prostorov v Evropi, saj splošna družbena simpatija do simbola sreče in prinašalke otrok žal ne zadošča, da bi preprečili uničevanje njenega življenjskega prostora.

Družba Mobitel - glavni pokrovitelj DOPPS od samega začetka sodelovanja finančno podpira tudi publicistično dejavnost našega društva. Z letom 2000 so Novice DOPPS prerasle v Svet ptic – prvo slovensko poljudno barvno revijo o pticah. Revijo smo v letu 2004 še dodatno vsebinsko in oblikovno posodobili. V letu 2000 je začela izhajati v novi podobi tudi strokovna revija *Acrocephalus*, ki se je že uveljavila kot mednarodna strokovna in znanstvena ornitološka revija. V reviji objavljamo strokovne prispevke z vseh področij ornitologije od ekologije, biogeografije, etologije do varstva ptic z območij JV Evrope in vzhodne-mediteranske regije kot tudi iz drugih delov Evrope.

Kot rezultat večletnih terenskih raziskav v okviru mednarodnega projekta IBA, ki ga uresničuje svetovna ornitološka zveza BirdLife International, smo z izdatno finančno pomočjo družbe Mobitel izdali tudi prvo in drugo monografijo DOPPS. V prvi knjigi: Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji (2000) je podan celovit opis 14 slovenskih območij, ki izpolnjujejo kriterije za globalno in evropsko pomembna območja za ptice. Leta 2003 je izšla že druga knjiga: Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji 2 – Predlogi Posebnih zaščitnih območij (SPA)

v Sloveniji s predstavitvijo 25 mednarodno najpomembnejših območij za varstvo ogroženih ptic in njihovih habitatov na ozemlju Republike Slovenije kot del mreže Natura 2000. Obe monografiji sta bili predstavljeni na odmevnih novinarskih konferencah v letih 2001 in 2003. Aktivno smo se vključili tudi v promocijo Nature 2000. Izdali smo informativno zloženko in interaktivno zgoščenko s polurno multimedijsko predstavitevjo Nature 2000 (2003) in s skupnimi močmi postavili temelje čezmejnega varstva in ohranjanja naravne dediščine, ki izhajajo iz Ptičje in Habitatne direktive ECC ter predlogov in zahtev iz obeh konvencij izhajajočega programa Natura 2000.

V letu 2004 smo v sodelovanju z družbo Mobitel na spletni strani www.ptice.org izdelali tudi osrednji ornitološki portal, ki ga sproti nadgrajujemo in bogatimo s svežimi informacijami s področja ornitologije in varstva narave.

Skratka, družba Mobitel je s podporo našega društva poskrbela za temeljit miselni preskok v slovenskem prostoru: varstvo ptic in narave, prej zapisano splošni družbeni okostenelosti in neuspešnosti, je postalo del našega dinamičnega vsakdanjika in pozitivnega družbenega dogajanja. Nedvomno pa je Mobitel tisto slovensko podjetje, ki je skrb za okolje in naravo poneslo tudi v gospodarstvo. Skupaj s partnerji utira nove poti pri njenem varstvu.

7: Leto 1998 je pomenilo v partnerstvu Mobitel - DOPPS pomembno prelomnico. Z uvedbo predplačniškega sistema Mobi in upodobitvijo ogroženih vrst ptic na Mobipaketih in Mobipaketih je družba Mobitel uvedla povsem inovativen in hkrati učinkovit način promocije varstva ptic in narave, ki je dosegel skoraj vsakega posameznika. foto: Mobitel

8: Tiskovna konferenca 17. marca 2004 ob predstavitvi Life projekta Vzpostavitve dolgoročnega varstva kosca (*Crex crex*) v Sloveniji. Spregovorili so g. Anton Majzelj, direktor družbe Mobitel, g. Janez Kopač, tedanji okoljski minister, g. Erwan Fouere, veleposlanik EU v Sloveniji, in g. Peter Trontelj, tedanji predsednik DOPPS. foto: Tomaž Mihelič

Ko prostovoljci pomagajo zaposlenim in obratno //Andrej Bibič

1: Glavnino terenskega dela na DOPPS še vedno opravijo prostovoljci. Vrednost tega dela, še posebej, če upoštevamo zahtevno naravo raziskovanja na terenu, in čas, potreben za pridobitev vsega znanja, sta praktično neprecenljiva.

foto: Damijan Denac

2: Ne le terensko delo, tudi velik del izobraževanja in informiranja javnosti opravijo prostovoljci. Nada Labus (desno) in Živa Pipan (levo) predstavljata dejavnost DOPPS na ekološki tržnici v Ljubljani.

foto: Damijan Denac

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije prihaja v tista leta, ko se v človekovem življenju mladost prevesi iz naivnosti v izkušnost. Večina ornitoloških ali ornitološko-naravovarstvenih društev te starosti v Evropi je že izpeljala prehod od izključno prostovoljno vodenega in organiziranega društva do profesionalno organiziranega. V mislih imam veliko večino BirdLife partnerjev in društev, ki delujejo z enakimi cilji na lokalnih ravneh (npr. bavarski Landesbund für Vogelschutz) ter društev z ožjim avifavnističnim področjem delovanja (npr. britanski British Trust for Ornithology). Zanje je značilno, da so dejavniki v družbi, zlasti na področju naravovarstva in avifavnistične stroke, da si samostojno postavljajo društvene cilje in jih tudi učinkovito dosegajo. DOPPS je v zadnjih desetih letih napravil ključne korake v to smer, zlasti s profesionalno organizacijo društva.

Delo društva je konec 80-ih let, ko sem postal aktiven DOPPSovec, temeljilo na komisijah, katerih rezultati so bili ponavadi sorazmerni z razpoložljivim časom, vztrajnostjo in organiziranostjo gonilne sile komisije (večinoma njenega predsednika). Izvršilni odbor je vodil društvo prek komisij, neposredno pa se je ukvarjal z organizacijo skupščine, izletov in predavanj ter po potrebi z določenimi projekti. Društvo je v tem obdobju dokaj uspešno uresničevalo akcije in projekte, katerih cilj je bil izvesti več o pojavljanju in življenju ptic v Sloveniji (atlase razširjenosti, inventarizacije, spremljanja selitve ipd.). Zastavljene cilje so dosegali zlasti projekti, ki so zahtevali malo pisarniškega in več terenskega dela ter so glede izbire terena in časa obiska sodelujočim članom omogočali precej svobode. Tipični projekti s takšnimi lastnostmi so bili npr. nacionalni (takrat še republiški) ornitološki atlasi (gnezdilk, prezimovalke).

V začetku 90-ih let je izvršilni odbor samokritično ugotovil lastno neučinkovitost in se nanjo odzval s sprejema-

njem jasnih sklepov, določitvijo koordinatorske vsake akcije in spremljanja uresničevanja sklepov. Ta korak je kmalu še jasneje pokazal, da je težko zagotavljati uspešnost aktivnosti in projektov, ki zahtevajo več pisarniškega dela, pisanja poročil, prošenj, pozivov. Če se je našel prostovoljec, ki je bil pripravljen veliko svojega časa in energije posvetiti tudi takšnim opravilom, potem je bil uspešen tudi takšen projekt. Toda takšnih prostovoljcev je bilo bistveno manj kot prostovoljcev za terensko delo in vsekakor premalo za vse načrtovane akcije društva. Za določene projekte se je dalo s precej truda izbrskati tudi sredstva in potem je (praviloma projektni vodja) manj zaželeno opravila opravljal plačano. Toda tudi takšnih sredstev in posledično ljudi za opravljanje manj zaželenih opravil je bilo bore malo.

Leta 1993 sta takratni predsednik in tajnik pripravila prvi celovitejši program delovanja društva - zasnove društvene vizije. Ta predlog je izhajal iz namena društva in je nekako odseval aktivnosti, ki bi jih društvo moralo opravljati, če želi doseči svoj širši družbeni namen. Kazal se je v spremembah statuta, ki jih je skupščina društva sprejela leta 1994 in je bistveno razširil aktivnosti društva zlasti na področjih promocije, izobraževanja, publikacij in naravovarstva.

Celovitejši program je posledično pomenil bistveno povečanje časovno zahtevnih pisarniških del, pripomogel pa je tudi k precejšnjemu povečanju finančnih sredstev. Obsežnejši finančni projekti pa so prinesli še več pisarniških zadev zaradi bolj zahtevnega zakonskega poslovanja s financami in bolj nedvoumne časovne obveze pri doseganju rezultatov. Mecenom, sponzorjem in naročnikom pač ni bilo mogoče reči, da član (izvajalec projekta) zaradi pre zaposlenosti s službo, študijem ali družino ni imel časa pravočasno dokončati obljubljenega projekta. Ob začetku sodelovanja z družbo Mobitel pa je postalo jasno, da društvo potrebuje profesionalne izvajalce, ki projektom namenijo poln delovni čas. Zlasti neterenskega dela pro-

jektov v obsegu in rokih, kot so jih nalagale sprejete obveznosti (pogodbe), drugače ni bilo mogoče zagotoviti. DOPPS je tako začel počasi krepiti profesionalni del izvajalcev društvenih ciljev (bolj znan kot pisarna DOPPS). Od leta 1994 je profesionalni del temeljil na stalnem delovnem mestu poslovnega sekretarja in občasnih plačanih urednikov in vodjih posameznih velikih projektov, leta 1999 pa je vodstvo pisarne DOPPS prešlo na direktorja.

Rezultat profesionalizacije uresničevanja vodstvenih odločitev so bili boljši rezultati društva, zlasti na področju promocije v javnosti, izobraževanja, naravovarstva in znanstveno-strokovnih aktivnosti. Tako je do leta 2001 DOPPS med drugim povečal članstvo, pridobil koncesijo za upravljanje Škocjanskega zatoka, prijavil (in kasneje pridobil) projekt LIFE Evropske unije, izdal prvo društveno monografijo, preobrazil in prilagodil novim razmeram obe že do takrat uspešni in uveljavljeni društveni reviji.

Preobrazba društva je prinesla tudi večjo demokratizacijo in zmanjševanje konflikta interesov. Način dela konec 80-ih in v prvi polovici 90-ih let je vodil k doseganju predvsem tistih ciljev, ki so temeljili na akcijah in projektih zelo zagnanih posameznikov, pripravljenih delati več oz. si pridobiti sredstva za projekt. Ti posamezniki so tako v bistvu vodili društvo. Ob tem načinu dela je celoviti program društva zelo težko zaživel. S postopno profesionalizacijo je nastajala ločnica med odločanjem (članstvom v izvršilnem odboru) in izvrševanjem odločitev (zaposlenimi v pisarni DOPPS). S skupščino leta 2000, ko je pisarna DOPPS po številu zaposlenih začela obsežneje rasti, je bila potegnjena jasna ločnica med vodenjem društva (postavljanjem ciljev) in uresničevanjem vodstvenih odločitev. Zaposlenih na društvu, izvajalcev vodstvenih odločitev ob volitvah novih članov izvršilnega odbora niso več predlagali kot kandidate za naslednji mandat tega odbora, z izjemo enega zaposlenega.

Pri tej preobrazbi ne gre spregledati podpore BirdLife International. Predstavniki BirdLife so nam od leta 1994 naprej z lastnimi uspešnimi primeri in izobraževanju pomagali pri oblikovanju celovitega sklopa aktivnosti društva, ki so potrebne za varovanje ptic in njihovih habitatov. Dajali so nam finančno pomoč za posamične projekte, od leta 1999 naprej pa večletno podporo za zaposlitev ljudi na društvu. Za najpomembnejšo pa štejem njihovo pripravljenost, da so DOPPSu strokovno pomagali (po zgledu dobrih partnerjev prostovoljno) pri vsakem zahtevnejšem projektu, pri katerem smo jih za takšno podporo zaprosili.

Uresničevanje naslednjega obdobja celovitih ciljev našega društva se bliža koncu in pregled doseženega z analizo slabosti in prednosti bo popotnica za novo obdobje. Ob odgovornem in načelom prostovoljstva vdanem vodstvu društva, učinkoviti izvajalski pisarni in velikemu številu prostovoljnih ur članov, prebitih na koordiniranih društvenih akcijah, pričakujem še bistveno boljše doseganje še bolj ambicioznih ciljev. ●

3: Danes je delo v pisarni DOPPS organizirano po področjih. Prvi zaposleni tajnik na društvu, Borut Mozetič, je ob pomoči prostovoljcev več let uspešno obvladoval vso dejavnost DOPPS.
foto: Damijan Denac

4: Še pred nedavnim je bilo na DOPPSu možno tudi civilno služenje vojaškega roka. Kar se je pri nas marsikomu zdelo nenavadno, je v tujini dolgoletna praksa. Vojaški rok je pri nas služil tudi Dejan Lipovec, ki se je z računalniškim znanjem zelo izkazal.
foto: Damijan Denac

Raziskovalni projekti pri Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

//Borut Rubinič

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je že od samega začetka temeljilo na poznavanju prostoživečih ptic, njihovih populacij in ekologije vrst. Temelj društvenega delovanja, ki je ne le od začetka obstoja društva povezovalo večino članov, prav gotovo pa prav vse društvene dejavnosti, pač pa je skozi ves čas delovanja DOPPS-a osnova sleherne izmed številnih društvenih dejavnosti, je raziskovanje pojavljanja in številčnosti ptic na ozemlju Slovenije. Pravzaprav je bila in je vsekakor še zdaj večina raziskovalnih akcij, obenem pa tudi največ energije številnih članov DOPPS-a usmerjena prav v to osnovno dejavnost ptičjeslovcev in ljubiteljev ptic - opazovanje ptic, ki jo nazorno izpoveduje tudi samo ime organizacije.

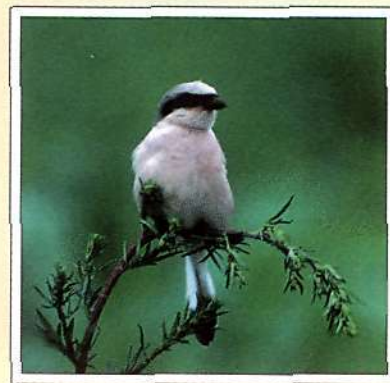
Osnovno vodilo drugega dela društvenega imena – proučevanje ptic – je bilo v začetnih letih obstoja DOPPS-a usmerjeno v bazične ornitološke raziskave velikosti populacij ptic, razširjenosti, dinamike populacij, vedenja, fenologije in bazičnih ekoloških raziskav ptic. Zadnje čase zaradi povišane zavesti o potrebi varovanja okolja in splošnih zaskrbljujočih trendov siromašnja narave, biotske pestrosti, okoljskih virov in kakovosti življenja ne le človeka, pač pa tudi večine drugih organizmov, levji delež tega poslanstva pada na ramena aplikativnih naravovarstvenih prizadevanj, ki črpajo prav iz poznavanja pridobljenega in ves čas dopolnjevanega bazičnega ornitološkega vedenja.

Tako ni presenetljivo, da je prvi društveni projekt, 5-letna raziskovalna naloga, nosil naslov »Izvedba programa Ornitološkega atlasa Slovenije«. Kasneje je bil projekt bolj znan pod imenom dveh temeljnih raziskav DOPPS-a: Ornitološkega atlasa gnezdil Slovenije (OAGS) in Zimskega ornitološkega atlasa Slovenije (ZOAS). Sezona kartiranja za OAGS se je pravzaprav začela že pred ustanovitvijo društva, spomladi leta 1979, kartiranje za ZOAS pa že naslednjo zimo, 1979/80. Terenski popisi za OAGS so sistematično potekali še nadaljnjih šest gnezdilnih sezon, kasneje pa so bili vključevani tudi še dodatni popisi. Atlas je v obliki knjige izšel leta 1994. V atlasu gnezdil Slovenije so bili zbrani prvi podatki o razširjenosti (UTM mreža kvadratov 10x10) ptičjih vrst pri nas in prve ocene številčnosti gnezditvenih populacij. Leto poprej je izšla knjiga Zimski orni-

2

Acrocephalus

ATLAS DRAVE od Maribora do Ptuja

mobitel

letnik 18 številka 82 1997

BirdLife
INTERNATIONAL

3

tološki atlas, v kateri so bili zbrani popisi prezimujočih ptic in ocene populacij prezimujočih ptic, bolj ali manj sistematično zbranih med letoma 1979 in 1992. Kljub temu da so bili nekateri podatki revidirani in dopolnjeni v ponovnih sistematičnih popisih, sta oba atlasa še danes osnova za ocene številčnosti gnezdečih in prezimujočih vrst ptic pri nas ter njihove geografske razširjenosti.

Z omenjenima atlasoma je DOPPS pričel nekaj, kar je bilo in kar je še vedno edinstveno v slovenskem prostoru – društvo je organiziralo množično ornitološko akcijo, v katero je bilo vključenih več deset ljubiteljev ptic – popisovalcev. Velika večina jih je bila amaterskih ornitologov, kar je bila izjema tudi na celotnem območju nekdanje Jugoslavije, katere del je bila takratna Slovenija. DOPPS v svoji 25-letni zgodovini vseskozi ohranja to pomembno bogastvo, ki je danes oplemenitenjeno z brezštevilnimi izkušnjami. Poleg obeh atlasov DOPPS že od leta 1984 vsako leto organizira tudi zimsko štetje vodnih ptic, ki je po številu sodelujočih najboljše tovrstna akcija pri nas. Tega pomembnega popisa, ki hkrati poteka v skoraj vseh državah zahodne Palearktike in JV Azije, se vsako leto samo v Sloveniji udeleži prek 200 prostovoljcev, ki popisujejo vodne ptice na vseh pomembnejših vodnih površinah po državi. Rezultat akcije, v kateri po vsem območju štetja sodeluje prek 11.000 ljudi, so zelo kakovostne informacije o velikostih populacij vseh vrst vodnih ptic, ki preživijo zimo na omenjenem območju. Vsako leto je na približno 20.000

mokriščih prešteti povprečno 20 milijonov vodnih ptic, ki pripadajo 175 vrstam. Tako tudi DOPPS s povprečno 40.000 do 50.000 preštetimi vodnimi pticami kot partner globalne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife prispeva k poznavanju dinamike populacij vodnih ptic in vzrokov za spremembe v njihovem številu.

Da so množične akcije pomembno orodje DOPPS-a, dokazuje tudi štetje koscev po Sloveniji. Popis kosca je bil prvič organiziran v sezonah 1992 in 1993, ko je postalo jasno, da pri nas gnezdi populacija te globalno ogrožene vrste, ki je pomembna ne le v nacionalnem, temveč tudi v mednarodnem merilu. Kako velik je lahko pomen dokaj preprostega bazičnega ornitološkega popisa, se je pokazalo prav na primeru vseslovenskih popisov koscev, ki so se sistematično nadaljevali še leta 1999 ter 2002, 2003 in 2004. Prav na podlagi popisov te vrste smo v DOPPS-u dobili dober vpogled v pomembnost nekaterih območij za ptice, ki so bila pred tem z ornitološkega in naravovarstvenega stališča v večji ali manjši meri prezrta (Breginjski stol, porečji Nanošćice in reke Reke ipd.). Na podlagi primerov iz popisov kosca smo opredeljevali tudi območja za druge pomembne populacije ogroženih vrst ptic; pri tem smo najprej določili meje in po ustaljenih mednarodnih merilih zveze BirdLife International podali predloge za Mednarodno pomembna območja za ptice (IBA). Kasneje smo na podlagi nacionalno pomembnih populacij vrst z Dodatka I Ptičje direktive opredelili še Posebna zaščitena območja (SPA),

1: Za pripravo ornitološkega atlasa moramo poleg popisov pogostih vrst opraviti še vrsto posebnih popisov, s katerimi raziščemo redke vrste. Mednje sodi tudi divji petelin (*Tetrao urogallus*).
foto: Tomaž Mihelič

2: Spremljanje populacij ptic skalnih sten je pomembno tudi za ovrednotenje vpliva dejavnosti ljudi na teh območjih, na primer prostega plezanja.
foto: Tomaž Mihelič

3: Krona večletnega dela in izkazani trud ter znanje ornitologov. Atlas Drove. Koordinator je bil Franc Bračko.

4: Leta 1998 smo na Goriškem napravili preliminarno raziskavo ekološkega pomena makadamskih cest za ptice. Rezultati so bili nadvse presenetljivi. Darja Slana (levo), Jakob Smole in Luka Korošec med izvedbo monitoringa. foto: Peter Legiša

5: Skupinski popisi ptic so se izkazali kot dober način za ornitološko raziskovanje večjih območij. So tudi izvrstna priložnost za izobraževanje manj izkušenih popisovalcev. foto: Tomaž Jančar

ki jih je Slovenija skoraj nespremenjena predstavila Evropski uniji 1. maja leta 2004, ob vstopu vanjo. Tako je bil najbolj nazorno prikazan izjemen pomen obsežnih raziskovalnih projektov, v katere je vključeno veliko število predanih prostovoljcev ter pomen uporabnosti, ki ga lahko ima zelo preprosta bazična raziskava pri varstvu narave v neki državi.

Takšen aplikativno varstveni pomen je tako zaznati v ogromni večini zadnjih akcij Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Posledično torej ni presenetljivo, da je včasih precej težko opredeliti neki projekt kot raziskovalen oziroma naravovarstven. Obe komponenti sta večkrat zelo tesno prepleteni, vsaka najmanjša raziskava pa vselej postane tudi orodje ali argument za utemeljena naravovarstvena prizadevanja.

Na koncu naj omenim še nekaj najpomembnejših projektov, ki so zaznamovali zgodovino DOPPS-a. Med množičnimi popisi velja omeniti lokalne ornitološke atlase, ki jih je bilo v 25-letni zgodovini DOPPS-a kar nekaj: Med letoma 1991 in 1997 so v Triglavskem narodnem parku potekali popisi za atlas gnezdilk (Ornitološki atlas gnezdilk TNP) in atlas prezimovalk (Zimski ornitološki atlas TNP). Začetki te akcije segajo že v leto 1983, ko je bil pri takratnem Zavodu RS za varstvo naravne in kulturne dediščine prijavljen projekt Raziskav ornitofavne v TNP in na kraških poljih. To je bil prvi raziskovalni projekt, za katerega je DOPPS pridobil zunanja finančna sredstva. Raziskave kraških polj so se leta 1992 manifestirale v popisu gnezdilk Cerkniškega jezera, prej pa je bilo na nekaterih drugih delih Notranjske in Primorske v sklopu istega projekta napravljenih nekaj manjših popisov, ki so bili ovrednoteni v sklopu OAGS.

V sezonah 1992 in 1993 so bili opravljeni popisi za Lokalni ornitološki atlas Ljubljanskega barja. Podobno kot pri prejšnjem atlasu je idejna zasnova za popis bistveno starej-

ša. Že leta 1984 so se začeli prvi popisi na Ljubljanskem barju, ki so bili posvečeni inventarizaciji in ovrednotenju avifavnističnega pomena območja, predvsem z namenom, da se območje zaščiti pred morebitnimi posegi. Popis ptic Kozjanskega regijskega parka je bil izpeljan v letih 1999 in drugi del v letu 2001. Med lokalne popise lahko štejemo tudi vsakoletne popise ornitološko manj raziskanih regij, ki so namenjeni zbiranju podatkov za Novi ornitološki atlas gnezdilk Slovenije (NOAGS). Takšni popisi so bili doslej opravljeni v Beli krajini (2002), na Krasu (2003) in na Koroškem (2004).

Zaključil bi lahko z naštevanjem množice drugih raziskovalnih projektov oziroma projektov, katerih najbolj viden pomen je raziskovalne narave. Gotovo taka kronika projektov ne bi smela zaobiti številnih popisov posameznih ogroženih vrst (bela štokrlja, velika uharica, sokol selec, kozača, črnočeli srakoper, veliki skovik, zlatovranka in drugi), tudi ne novo porajajočih se obsežnih projektov Novega atlasa gnezdilk Slovenije in Monitoringa kvalifikacijskih vrst na območjih SPA. Nesmiselno bi bilo izpustiti tudi nekoliko zahtevnejše študije conacij habitatov kvalifikacijskih vrst na Posebnih zaščitnih območjih (SPA) in še česa. Vendar papir prenese le določeno mero, človekova zbranost in zanesenost ob branju pa za tem še nekoliko zaostajata. Namesto opisa velikih raziskav bom zaključil s preprosto mislijo: v DOPPS-u Opazovanja in Proučevanja Ptice ni mogoče iztrgati iz imena, ni ju mogoče ločiti kot tudi ne oddaljiti od nevidnega, a povsod pričujočega tretjega pojma – Naravovarstva.

6

7

ime popisa	kratica	leto popisa*	koordinatorji
Ornitološki atlas gnezdilk Slovenije	OAG	1979-1994	Iztok Geister
Zimski ornitološki atlas Slovenije	ZOA	1979-1993	Andrej Sovinc
Selitev ptic na ozemlju Slovenije		1981-	DOPPS in Prirodoslovni muzej Slovenije
Popis ptic v Trigl. N.p. in na kraških poljih		1983-1994	Iztok Geister
Ljubljansko barje - lokalni ornitološki atlas		1984-1993	Andrej Sovinc, Davorin Tome, Peter Trontelj
Zimsko štetje vodnih ptic 1984-1992	IWC 85-92	1984-1992	Franc Janžekovič
Zimsko štetje vodnih ptic 1993-1996	IWC 93-96	1993-1996	Andrej Bibič
Zimsko štetje vodnih ptic 1997-2003	IWC 97-03	1997-2003	Borut Štumberger
Zimsko štetje vodnih ptic 2004-2005	IWC 04-05	2004-2005	Luka Božič, Vojko Havliček
Popis bele štoklje		1984, 1999-2004	Franc Bračko, Luka Božič, Damijan Denac
Vseslovenski popis zlatovranke		1989-2004	Borut Štumberger, Franc Bračko
Popis planinskega orla v Triglavskem narodnem parku		1990-1995	Viktor Luskovec, Tomaž Mihelič
Ornitološki atlas gnezdilk Triglavskega narodnega parka	OAGTNP	1991-1996	Tomaž Jančar
Zimski ornitološki atlas Triglavskega narodnega parka	ZOATNP	1991-1997	Primož Kmecl
Popis kosca v Sloveniji 1992-93	kosec 92-93	1992-1993	Peter Trontelj
Popis velikega škovika na Lj. barju		1998-2004	Katarina Denac
Popis kosca v Sloveniji 1999	kosec 99	1999	Peter Trontelj
Popis kosca v Sloveniji 2002-2004	Kosec02-04	2002-2004	Luka Božič
Popis kosca na Cerkniškem jezeru	Crex night	1992-04	Slavko Polak
Štetje kormoranov in sivih čapelj		1994-1997	Iztok Geister
Popis ptic Kozjanskega regijskega parka 1	Kozjansko1	1999	Tomaž Jančar, Marko Trebušak
Popis ptic Kozjanskega regijskega parka 2	Kozjansko2	2001	Tomaž Jančar, Al Vrezec
Opredeljevanje območij IBA	IBA	1996-2000	Slavko Polak
Popis ptic Kraškega roba		1999	Tomaž Mihelič
Novi ornitološki atlas gnezdilk Slovenije	NOAGS	2000-2004	Tomaž Mihelič
Popis kozač na Pokljuki		2000	Tomaž Mihelič
Opredeljevanje območij SPA	SPA	2001-2002	Luka Božič
Zimsko štetje mokožev		2001-2004	Luka Božič
Popis velikega strakoperja na Dravskem in Ptujem polju		2001-2002	Dominik Bombek
Popis velike uharice na Krasu		2001-2004	Tomaž Mihelič
Popis ogroženih gnezdilšč sokola selca in planinskega orla		2001-2002	Tomaž Mihelič
Popis ptic prodišč Save in Trziške Bistrice		2002	Tomaž Mihelič
Popis gnezd mestne lastovke		2002	Katarina Denac
Monitoring klasiifikacijskih vrst na SPAjih	Monitoring	2002-2003	Luka Božič
Monitoring klasiifikacijskih vrst na SPAjih	Monitoring	2004	Borut Rubinič
Skupinski popis ptic Bele krajine		2002	Tomaž Mihelič
Raziskave stanja avifavne v NR Škocjanski zatok	Avifavna NRŠZ	2002	Borut Rubinič
Raziskave stanja avifavne v NR Škocjanski zatok	Avifavna NRŠZ	2003-2004	Brane Koren
Skupinski popis ptic Krasa		2003	Tomaž Mihelič
Popis prodišč na Soči		2003	Tomaž Mihelič
Conacija SPA Snežnik-Pivka		2003	Luka Božič
Skupinski popis ptic Koroške		2004	Tomaž Mihelič

* Letnica popisa v nekaterih primerih pomeni orientacijsko obdobje glavnine dejavnosti posamezne raziskave.

6: Pomemben, čeprav neljub rezultat ornitoloških raziskav je ugotovitev, da je neka vrsta kot gneznilka pri nas izumrla. To velja za črnoglavega strnada (*Emberiza melanocephala*).
foto: Tomaž Mihelič

7: Podobno kot lahko njivske gosi (*Anser fabalis*) skupaj preletijo večjo razdaljo, kot če bi letele posamič, lahko opravimo sočasno zimsko štetje vodnih ptic Slovenije (IWC) le, če združimo vse moči. »V slogi je moč«, pravi star pregovor.
foto: Damijan Denac

Tabela: Izbor nekaterih raziskovalnih projektov Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije med leti 1979 in 2004.

1

Tehnika salicita Slovenije

2

Zimski ornitološki atlas Slovenije (ZOAS) // Andrej Sovinc

1: Z zimskim ornitološkim atlasom smo posegli v vrh evropske ornitologije. Podoben atlas so pred nami izdali le Angleži in Nizozemci.

2: Rečni galebi (*Larus ridibundus*) pri nas prezimujejo mnogo številčneje kot gnezdiijo. Od poletne »črne kape« jim pozimi ostane le večja črna pika za očesom.

foto: Kajetan Kravos

3: Pikasti martinček (*Tringa ochropus*) v Sloveniji redno prezimuje ob večjih in manjših tekočih vodah.

foto: Kajetan Kravos

4: Koordinator Zimskega ornitološkega atlasa Slovenije Andrej Sovinc.

5: Pri zimskem terenskem delu je najbolj problematičen kratek dan. Zato je pogosto nujno, da smo na terenu že ob prvem svitu. Ornitologi: Tom Strojnik, David Vujanović in Matjaž Premzl na začetku daljšega odseka reke Drave, kjer bodo prešteli ptice.

foto: Tatjana Koren

Spominjam se, kako sem nekoč prebral, da je Slovenija dežela, nad katero so tuji presenečeni tudi zato, ker je na skoraj vsakem dvorišču moč opaziti krmilnico za zimsko hranjenje ptic. Morda je to vodilo Iztoka Geistra, takrat neformalnega »programskega direktorja« Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, da je že takoj po ustanovitvi DOPPS leta 1979 v delovni načrt uvrstil projekt zimskega kartiranja ptic (Zimski ornitološki atlas Slovenije – ZOAS). Kako pogumno dejanje je bilo to za tisti čas ne ilustrira le dejstvo, da so se takrat pisalni stroji uporabljali mnogo pogostejše kot računalniki. O ideji zimskega ornitološkega atlasa je namreč takrat razmišljalo le malo evropskih narodov. Morda je k ideji o izvedbi ZOAS pripomoglo tudi to, da smo v tistih letih še razmeroma slabo poznali pojavljanje ptic pri nas in upali ter verjeli, da bomo tudi pri nas odkrili območja, kjer prezimuje na tisoče rac ali prodnikov, ki smo jih poznali iz tujih dokumentarnih TV oddaj. Vedeli smo, da je Slovenija na poti med njihovimi gnezdišči na severu Evrope in prezimovališči ob obalah Sredozemskega morja.

Tako so bili že v sezoni 1979/80 pripravljeni popisovalni obrazci in pričelo se je poskusno zbiranje podatkov. Dela se je lotila četita zanesenjakov, med njimi je bilo nekaj izkušenih »ptičarjev«, večino pa so sestavljali mladi, ki so se odzvali pozivu, objavljenemu v reviji za šolarje Pionir (iz nje se je razvila današnja Gea) in se pridružili popisovanju ptic. Iztok Geister je istočasno vodil in koordiniral tudi popis za nacionalni atlas gnezdečih vrst ptic in tako me je nekega dne, kot 16-letnega »mulca«, povabil na pijačo v majhen bar v Zupančičevi ulici v Ljubljani ter me vprašal, ali bi hotel prevzeti koordinacijo zimskega atlasa. Bil sem presenečen, hkrati pa ponosen, da mi je bila ponujena tako zahtevna in odgovorna naloga. Zimski čas je zame tisto obdobje, ko so »misli visoko, sonce pa je nizko nad obzorjem«. Čas, ko delamo načrte za vse leto, in ko nas duši, ker bi želeli delati, pa zaradi snega in mraza marsikaj ni mogo-

če. Ponudbo sem torej z veseljem sprejel, kot novega koordinatorja ZOAS me je potrdil Izvršni odbor DOPPS in pričelo se je organizacijsko in terensko delo. V naslednjih letih je število sodelavcev ZOAS naraslo na prek sto. Iskal sem načine, kako jih spodbuditi k sodelovanju, dnevno sem na zemljevidu Slovenije z vrisano mrežo UTM z barvicami označeval tiste kvadrate, ki so že bili obdelani, in z drugo barvico tiste, ki naj bi jih popisali v naslednjih zimah. Koordinacija je v tistih letih obsegala ustne in telefonske pogovore s skoraj vsemi popisovalci in pisanje okorelih pisem - seveda še vedno na pisalni stroj.

Po več kot desetih zimah popisovanja (na začetku smo upali, da bo šlo hitreje) smo vendarle obiskali skoraj vsak kotiček Slovenije in zbranih podatkov je bilo dovolj za objavo v knjigi. Z Iztokom Geistrom sva spisala prijavo obeh atlasov (medtem je bilo zbranih dovolj podatkov tudi za atlas gnezdičk) na razpis Ministrstva za znanost in tehnologijo in ... prijava je bila zavrnjena zaradi formalnosti. V tistih časih je bilo namreč nemogoče, da bi kako pomembno znanstveno delo lahko pripravila nevladna organizacija. Na osebno prizadevanje tedanjega ministra za znanost dr. Petra Tanciga, ki ga je očarala predstavitev rezultatov dela društvenih članov, so bila vendar odobrena sredstva, ki so med drugim omogočila tudi nakup (eneg!) računalnika za obdelavo podatkov in pisanje besedila.

Knjiga Zimski ornitološki atlas Slovenije je izšla 8. decembra 1994, torej pred skoraj natanko desetimi leti. Če se ne motim, je bil to takrat tretji izdani zimski atlas ptic v Evropi (pred našim sta bila izdana le angleški in nizozemski). Prinesel je nekaj pomembnih spoznanj, predvsem o skupnem številu pozimi pojavljajočih se vrst pri nas (192), kar je visoka številka tudi v evropskem merilu, postavil pa nas je tudi na realna tla. Naše zimsko bogastvo ptic (z delno izjemo velikih dravskih akumulacij in Obale) niso preizkušajoče race ali prodniki. V evropskem merilu so za ptice

3

4

pozimi pomembni predvsem slovenski obsežni gozdovi s kozačo, drugimi sovami, detli in morda še kulturna krajina z velikim srakoperjem ter pepelastim lunjem. Med spoznanja o zimski razširjenosti ptic sodijo tudi ugotovitve, da sodi naš obalno-primorski pas na rob prezimovalnega areala nekaterih vrst pevk. V zadovoljstvu ob ponovnem pregledu teh pomembnih ugotovitev se želim še enkrat zahvaliti vsem, ki ste popisovali ptice v okviru takratnega ZOAS.

Koordinacija ZOAS je bila le ena izmed funkcij, ki sem jih opravljal v DOPPS v tistih letih. Vmes sem bil nekaj časa tudi tajnik društva, koordinator Komisije za redkosti in za varstvo narave in pomočnik urednika revije *Acrocephalus* ter član uredniškega odbora. Nikoli ne bom pozabil srečanj in druženj s kolegi iz DOPPS. V spominu mi je ostalo predvsem to, da smo se pogovarjali o pticah, zelo malo pa npr. o projektih in upravljanju. Seveda, bili so drugačni časi. Takrat še ni bilo teleskopov za opazovanje ptic in zgoščenek s posnetki njihovega petja in oglašanja. In Petersonov priročnik za določevanje ptic, kjer so bile ptice večinoma narisane le v svatovskem perju, pa še to le odrasli samci, je bil eden glavnih določevalnih ključev za ptice. Prav s tem, ko ni ponudil vsega, je pustil pot naši domišljiji in zato so bili pogovori tako zanimivi! ●

6: Gotovo je tudi ZOAS pripomagal k veliki priljubljenosti vodnih ptic med ornitologi. Ta izlet na Zbiljsko jezero je vodil Marko Trebušak.
foto: Peter Legiša

5

6

Raziskovalni tabori DOPPS

//Damijan Denac

1: Predstavitelji dela ene od ornitoloških skupin na raziskovalnem taboru v Markovcih na Goričkem leta 1997. Od leve Jakob Smole, Barbara Pislak, Luka Korošec in Dominik Bombek. Na tem taboru smo zbrali ključne podatke za utemeljitev IBA Goričko.
foto: Damijan Denac

2: Ustvarjalnost mladih ne pozna meja in vedno se ji lahko le čudimo. Izdelan plakat za zaključno predstavitev skupine za sove na ornitološkem raziskovalnem taboru "Trnovska vas 2003".
foto: Damijan Denac

3: Starši so nemalo kratk presenečeni nad znanjem in zavzetostjo mladih ornitologov. V prvi vrsti z leve sedi ravnatelj OŠ Dornberk, g. Janko Rednak, ki je vselej prisluhnil našim potrebam in nam ostal v dragem spominu.
foto: Damijan Denac

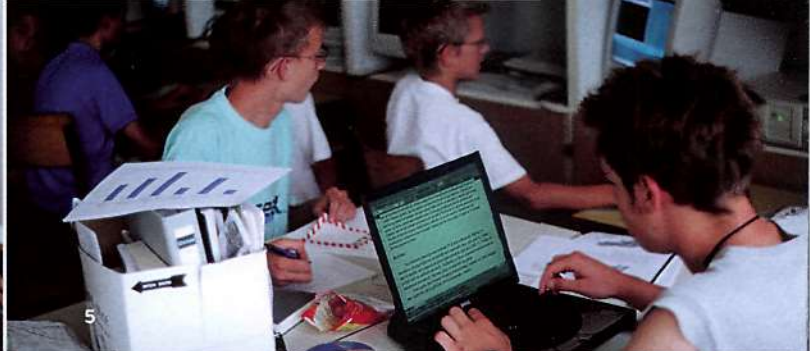
Izobraževanje je DOPPSova stalnica že od ustanovitve. V prvi številki *Acrocephalus* najdemo v delovnem programu društva za leto 1980 organizacijo tečajev za nameščanje gnezdilnic, ki so bili namenjeni učiteljem, ter predavanja za opazovalce ptic in širšo javnost s ciljem popularizirati ornitologijo. Aktivni ornitologi so torej pred petindvajsetimi leti mimogrede postavili temelje neformalnega ornitološkega izobraževanja, ki je pomembno zaznamovalo velik del naše družbe. In le občudujemo lahko širino duha vseh tistih, ki so takrat in vsa kasnejša leta do danes svoje s trudom pridobljeno znanje nesebično razdajali in s tem utirali pot ornitološki in naravovarstveni miselnosti ter novim vrednotam. Tukaj nimam v mislih le izobraževanja širše javnosti, marveč tudi vso skrb in mentorsko delo, ki so ga z novimi generacijami opravili starejši. Na ornitoloških izletih so se hitro skala prijateljstva, v katerih smo mladi našli bogat vir ornitološkega in življenjskega znanja, ki smo ga žejno iskali.

Prvo sistematično delo z mladimi na ornitološkem področju sestavljajo različni ekološki in biološki tabori, na katerih so mentorji vodili ornitološke skupine. Slednje niso nikoli manjkale na primer na ekoloških taborih, ki so jih med letoma 1991 in 1994 organizirali Zeleni Ptuj v Spodnjih Jablanah, Skorbi in na Polenšaku, tam sta skupine vodila Andrej Šorgo in Borut Štumberger, ali pa na taborih v Šmartnem na Pohorju, kjer je za izobraževanje mladih ornitologov skrbel Milan Vogrin. Do sredine devetdesetih let se je zvrstilo še nekaj taborov, kjer so delovale ornitološke skupine, tudi danes pa so stalnica na interdisciplinarnih taborih študentov biologije ali vsakoletnih taborih v okviru Kozjanskega regijskega parka, če omenim le dva primera.

Prava prelomnica pa je bil prvi povsem ornitološki raziskovalni tabor v organizaciji DOPPS pod vodstvom Boruta Štumbergerja februarja leta 1994. Ta je še danes svojevrsten tudi zato, ker je edini zimski ornitološki tabor doslej. Takrat se je na DOPPS začelo neprekinjeno obdobje, izjemi

sta le leti 1995 in 1999, organiziranja mladinskih raziskovalnih taborov z glavnim namenom izobraževanja prihodnjih ornitoloških in naravovarstvenih kadrov. Na njih se je izobraževanje vselej prepletalo s strokovno-raziskovalnim delom in težko je reči, kateri del je bil pomembnejši. Na obeh taborih v Markovcih na Goričkem (1997 in 1998) smo na primer opravili raziskave za opredelitev Goriškega kot območja IBA in postavili temelje današnjega varstvenega statusa Goriškega ter s tem prihodnjih razvojnih možnosti tega območja, kar je bržkone eden pomembnejših dosežkov v njihovi kronologiji.

Preglejmo še nekatere zanimivejše preliminarne in zaključene raziskave, opravljene na taborih. Leta 1996 smo raziskovali vpliv športnih aktivnosti na vodne ptice na območju Ptujškega jezera in možnosti za ohranitev in razvoj travniških združb na območju Krajinskega parka Šturmovci. Prav tako smo opravili popis bele štokrlje na območju nekdanje občine Ptuj in podrobno raziskali prehranjevalne navade zlatovranke. Leta 1997 smo poleg nadaljevanja nekaterih raziskav iz leta 1996 prvič raziskali prehrano bele štokrlje na podlagi analize izbljuvkov, opravili popis čuka na Ptujskem polju in rjavega srakoperja v Šturmovcih ter tam izvedli anketo med lokalnim prebivalstvom o možnostih ohranitve tradicionalne kmetijske rabe. To in naslednje leto smo na Goričkem z dvema ornitološkima skupinama napravili popis ptic kulturne krajine na 13 km² velikem območju (rezultati so bili objavljeni v: Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji, Monografija DOPPS št. 1, 2000), posebej smo na nivoju vrste obdelali hribskega škrljanca in velikega skovika. Opravili smo tudi prvo raziskavo ekološkega pomena makadamskih cest za ptice. V Veliki Polani smo leta 2000 popisali glavnino populacije bele štokrlje v Sloveniji, kar je pomenilo nadaljevanje leta 1999 začete cenzenza, in ovrednotili pomen ekstenzivnih travnikov za indikatorsko vrsto - rjavega srakoperja. Naslednji dve leti sta bili območji našega raziskovanja Vipavska dolina in Kras. Posvetili smo se pticam glinokopov Goriških opekarn, sovam Vipavske doline

(Acrocephalus 23 (112): 91-95), podhujki na Krasu in koscem na kraških travnikih višjih leg. Leta 2003 so nas zanimala spremembe v populaciji rjavega srakoperja v Šturmovcih, zato smo ponovili raziskavo iz leta 1997 (Acrocephalus 24 (118): 97-102), preverili pojavljanje sov na Dravski ravni (Acrocephalus 24 (118): 103-107) in opravili cenzus kmečke lastovke na Ptuj. Prvič smo podrobneje raziskali podhujko na Dravskem polju in opravili kvantitativne popise mozaične kulturne krajine Slovenskih gor. Tudi letos smo podobno kot lani popisali belo štokljo v Sloveniji, raziskali prehranjevalne navade navadne čigre v koloniji na Ptujem jezera, ugotovili razširjenost poljskega in čopastega škrjanca na Dravskem polju ter plotnega strnada v Haložah. Na vseh taborih od leta 2000 naprej smo opravili tudi večje število popisov za Novi ornitološki atlas Slovenije. Na podlagi dobljenih rezultatov smo objavili poglavje

v monografiji ter 3 članke in 25 ornitoloških beležnic v reviji Acrocephalus. Več člankov je še v pripravi oz. pred tiskom. O družabnem življenju na DOPPSovih taborih od leta 2000 naprej lahko več preberete v Svetu ptic 6 (3): 27, 7 (3): 28, 8 (3): 29, 9 (3): 22-23, 10 (3): 32. Drugih rezultatov pa ni mogoče zaobjeti z objavami člankov ali beležnic. Ne pokažejo se takoj, saj so tabori le eden izmed dogodkov, ki krojijo razvoj osebnosti in vrednot mladih udeležencev, vendar imajo zaradi medsebojnega druženja mladih z že izoblikovanimi podobnimi stališči in druženja mladih z mentorji zelo velik pomen. Današnji mladi ornitologi so namreč prihodnji raziskovalci in naravovarstveniki, ki bodo nadaljevali naše delo. Z veseljem ugotavljam, da se bo v nekaj letih v aktivno delo DOPPS vključila njihova generacija, ki si je svoja prepričanja in nujno potrebno znanje izpilila prav na taborih. ●

4: Teden dni naporenega terenskega dela, vstajanja pred zoro in obdelovanja podatkov pozno v noč je tudi za mlade z veliko energije včasih preveč. Med monitoringom zlatovranke (*Coracias garrulus*) je mladi ornitolog za teleskopom kratko malo zaspal. foto: Damijan Denac

5: Na taborih se mladi urijo tudi v zapisovanju rezultatov dela in pisanju strokovnih člankov. Kabinetnemu delu dajemo vsako leto večji poudarek. foto: Damijan Denac

6: Velikemu skoviku (*Otus scops*) na Goričkem smo posvetili posebno pozornost in med drugim ugotovili, da mu najbolj ustreza mozaična kulturna krajina s starimi visokodebelnimi sadovnjaki. foto: Damijan Denac

Tabela: Pregled taborov v organizaciji ali soorganizaciji DOPPS.

Kraj bivanja	Trajanje	Vodja	Mentorji (abc)	Organizator	Št. udel.
OŠ Breg, Ptuj	28.6.-5.7.2004	Damijan Denac	Dominik Bombek, Luka Božič, Damijan Denac, Matjaž Kerček, Urša Koce	DOPPS	17
OŠ Trnovska vas, Trnovska vas	27.6.-4.7.2003	Damijan Denac	Dominik Bombek, Luka Božič, Damijan Denac, Matjaž Kerček, Urša Koce	DOPPS	18
OŠ Dornberk, Dornberk	26.6.-3.7.2002	Damijan Denac	Dominik Bombek, Luka Božič, Damijan Denac, Andrej Figelj, Jernej Figelj	DOPPS	17
OŠ Dornberk, Dornberk	26.6.-3.7.2001	Damijan Denac	Dominik Bombek, Luka Božič, Matjaž Kerček, Branko Koren, Jakob Smole	DOPPS	15
OŠ Miško Kranjec, Velika Polana	5.7.-12.7.2000	Damijan Denac, Jakob Smole	Luka Božič, Matjaž Kerček, Borut Štumberger, Eva Vukelič	DOPPS	16, tuji udeleženci
OŠ Markovci, podružnica Šalovci, Markovci na Goričkem	26.6.-3.7.1998	Damijan Denac	Branko Bakan, Damijan Denac, Franc Janžekovič, Saša Lipovšek, Sonja Škornik, Borut Štumberger	PF MB, DOPPS	17
OŠ Markovci pri Ptuj, Markovci pri Ptuj	5.7.-12.7.1997	Borut Štumberger	Damijan Denac, Sava Osole, Karmen Špilek Štumberger, Borut Štumberger, Al Vrezec	DOPPS	13, tuji udeleženci
OŠ Markovci, podružnica Šalovci, Markovci na Goričkem	28.6.-4.7.1997	Mitja Kaligarič, Damijan Denac	Damijan Denac, Dušan Devetak, Mitja Kaligarič, Borut Štumberger	PF MB, DOPPS	20
OŠ Markovci pri Ptuj, Markovci pri Ptuj	28.6.-5.7.1996	Borut Štumberger	Damijan Denac, Franc Janžekovič, Rainer Oppermann, Borut Štumberger, Karmen Špilek	DOPPS	17, tuji udeleženci
OŠ Markovci pri Ptuj, Markovci pri Ptuj	18.2.-25.2. 1994	Borut Štumberger	Bojan Marčeta, Borut Štumberger, Peter Trontelj, Milan Vogrin, Andreja Ramšak, Karmen Špilek	DOPPS	18

PRIPOROČILA ZA IZDELAVO MLADINSKE RAZISKOVALNE NALOGE IZ ORNITOLOGIJE

Andrej Šorgo

Ljubljana, 1994

1

2

Srečanje mladih ornitologov Slovenije

//Damijan Denac

1: Priporočila za izdelavo mladinske raziskovalne naloge iz ornitologije avtorja Andreja Šorga, ki jih je v knjižni obliki izdal DOPPS leta 1994. Edinstveno delo, ki je generacijam mladih pomagalo do kvalitetnejšega dela.

2: Komisija za zagovore predhodno ovrednoti pisne izdelke in se na podlagi zagovora odloči za skupno oceno raziskovalne naloge. Komisija na 6. SMOS, leta 2000. Od leve Luka Božič, Al Vrežec, Peter Trontelj. foto: Damijan Denac

Če bi me kdo vprašal, kateri DOPPSov projekt je najvidneje vplival na ustvarjalno delo mlade generacije ornitologov v minulem desetletju, bi mu brez razmišljanja odvrnil, da Srečanje mladih ornitologov Slovenije (SMOS, srečanje). Izvrstni pedagog in profesor biologije Andrej Šorgo je leta 1995 organiziral prvo srečanje, ki je bilo pravzaprav nekakšen mladinski vseslovenski ornitološki kongres, kjer so mladi raziskovalci predstavili svoje raziskovalne ornitološke dosežke na zavidljivem nivoju. Da je šlo za izvrstno idejo, priča kar sedem ponovitev srečanj. Ker so se ob teh dogodkih mladi družili in izmenjevali izkušnje, je ime »srečanje« povsem ustrezno, čeprav je zavajajoče lahko. Razpisni pogoji so bili od vsega začetka jasni, na srečanju so lahko sodelovali le učenci in dijaki, ki so pod vodstvom mentorja izdelali raziskovalno nalogo, plod lastnega raziskovalnega dela. Naloge so bile individualne ali skupinske in starostno diferencirane. Zapisane so morale biti po načinu pisanja strokovnih člankov, pri tem pa so bila mladim in mentorjem v veliko pomoč »Priporočila za izdelavo mladinske raziskovalne naloge iz ornitologije« avtorja Andreja Šorga, ki jih je v knjižni obliki izdal DOPPS leta 1994. Modra knjižica se je marsikateremu učencu in dijaku vtisnila v spomin za vse življenje, saj mu je pokazala pot do zapisa svojih misli na način, razumljiv tudi drugim. Nalogo so morali mladi na srečanju v desetih minutah predstaviti pred občinstvom, ki so ga sestavljali v glavnem drugi raziskovalci, mentorji pa predstavniki medijev in seveda komisija za zagovore nalog, ki je naloge predhodno recenzirala. Vešče so ravnali s prosojnicami, plakati, diapozitivi, predstavitvami v Powerpointu ali pri prikazovanju gradiva, ki so ga prinesli s seboj in nemalokrat povsem osupili komisijo. Včasih so uprizorili celo dramske igrice in prave koncertne glasbene vložke. S tem je dobilo srečanje tudi tekmovalni značaj, kvaliteta nalog pa je bržkone tudi zato iz srečanja v srečanje rasla.

Vsa srečanja, skupaj osem, smo izpeljali na Pedagoški fakulteti v Mariboru in statistični pregled obsega je za slo-

venske ornitološke razmere prav impozanten. Na srečanjih je sodelovalo 676 mladih raziskovalcev, ki so pod vodstvom 92 mentorjev izdelali 144 raziskovalnih nalog. Sodelovalo je 74 šol iz vse Slovenije, 67 osnovnih in 7 srednjih. Srečanje mladih ornitologov je bilo vsakoletni vrhunec, kjer sta se manifestirala ustvarjalnost in kritični um mladih ornitologov, kakor je enkrat v Novicah zapisal Šorgo. Bilo pa je tudi del in obenem kazalec uspešnosti kompleksnega izobraževalnega procesa, ki je vključeval na eni strani ornitološko šolo za učitelje biologije, na drugi strani pa v obliki nagrad najboljše mlade ornitologe vključeval v intenzivnejše, poglobljeno raziskovalno delo na taborih. V tem pogledu je bila ena izmed nalog srečanja tudi spodbujanje in izobraževanje mentorjev ter usmerjanje talentiranih mladih raziskovalcev. Paleta raziskav je bila nadvse pestra, mladi so se lotili popisov avicenož, poglobljenih avtekoloških študij posameznih vrst med gnezditvijo, na selitvi in pri prezimovanju, nemalo nalog je imelo naravovarstveno tematiko, med raziskovanimi vrstami pa so prevladoval v glavnem tiste, ki so bile izbrane kot ptice leta.

Med posameznimi mentorji oz. šolami so bili **po obsegu mentorstva** najbolj produktivni (navajam le tiste, ki so bili mentorji učencem pri najmanj 5 nalogah): **Jože Pečnik** iz OŠ Šmarjeta (19 nalog, sodeloval na 7 SMOS), **Tatjana Koren** iz OŠ Toneta Čufarja (7 nalog, sodelovala na 6 SMOS), **Dušan Klenovšek** iz OŠ Savo Kladnik, Sevnica (7 nalog, sodeloval na 5 SMOS), **Andrej Šorgo** iz Prve gimnazije Maribor (5 nalog, kot mentor sodeloval na 4 SMOS), **Marinka Kastelic** iz OŠ Center (5 nalog, sodelovala na 4 SMOS) in **Adela Petan** iz OŠ Veliki Gaber (5 nalog, sodelovala na 2 SMOS).

Po številu **nagrajenih nalog** pa je bila najuspešnejša mentorica **Tatjana Koren**. Raziskovalne naloge njenih učencev so bile nagrajene kar šestkrat, sledi ji **Dušan Klenov-**

šek s štirimi nagrajenimi nalogami in **Andrej Šorgo**, **Angelca Fras** ter **Jože Pečnik** s po tremi. **Tatjana Koren** in **Dušan Klenovšek** sta bila poleg zgornjih uspehov tudi edina mentorja, katerih dve nalogi sta bili nagrajeni na enem srečanju. Zato lahko zaključim, da si **Tatjana Koren** zasluži prvo, **Dušan Klenovšek** pa drugo absolutno zmagovalno nagrado SMOS za vrhunsko mentorsko delo z mladimi ornitologi. Naj vama zaploskajo tudi ptice.

Še vpogled v organizacijsko dogajanje. Med letoma 1995 in 1997 ter leta 1999 je srečanje organiziral in vodil **Andrej Šorgo**, leta 1998 je to opravil **Borut Štumberger**, med letoma 2000 in 2002 pa **Damijan Denac**. Pri organizaciji in izvedbi srečanj so sodelovali: dr. Franc Janžekovič, **Borut Mozetič**, **Nataša Adlešič**, **Karmen Špilek** - **Štumberger**, **Borut Štumberger**, **Slavko Polak**, **Luka Božič**, **Andrej Šorgo**, **Jakob Smole**, **Ana Frelih**, **Katarina Aleš**, **Dominik Bombek**, **Cecilija Denac** in **Damijan Denac**. Recenzenti nalog in člani komisije za zagovore so bili: dr. **Tomi Trilar**, **Katarina Prosenc**, **Karmen Špilek** - **Štumberger**, dr. **Franc Janžekovič**, dr. **Peter Trontelj**, dr. **Peter Legiša**, **Jana Kus**, **Luka Božič**, **Dušan Klenovšek**, **Matjaž Kerček** in **Damijan Denac**.

Ta prispevek posvečam in se obenem iskreno zahvaljujem vsem mentorjem, ki so sodelovali na kateremkoli srečanju mladih ornitologov ter mlade vzpodbujali in jim stali ob strani pri njihovem osebnem in strokovnem oblikovanju. Morda ste jim s tem pomagali uresničiti sanje. Ali ni to nekaj najlepšega?

Seznam nagrajenih in pohvaljenih nalog na Srečanjih mladih ornitologov Slovenije z datumom izvedbe srečanja in številom nalog. Vrstni red nalog je naključen.

1. SMOS, 22.4.1995, 25 nalog

- **Štorklja v našem kraju**, avtorji: **Aleksandra Buček**, **Mihajela Črnko**, **Martina Malnar**, **Simona Plazar**, **Alenka Recek**, **Andreja Ribaš**, **Aleš Andrejč**, **Andrej Kovač**, mentorica: **Metka Flisar**, šola: OŠ Tišina, podružnična šola Gederovci
- **Ptice v okolici naše šole**, avtorji: **Dejan Avguštin**, **Katja Dular**, **Maja Gal**, **Alma Čoralič**, **Aleš Jamnik**, **Branko Jančič**, **Darja Jeke**, **Peter Jenič**, **Gregor Košiček**, **Andrej Plaznik**, **Jernej Redek**, **Brina Redling**, **Sašo Šonc**, **Blaž Turk**, **Špela Križ**, **Luka Primic**, **Irena Črček**, **Janez Šekoranja**, **Sabina Fink**, mentorica: **Marinka Kastelic**, šola: OŠ Center, Novo mesto

- **Ornitofavna Šaleških jezer in bližnje okolice**, avtor: **Denis Vengust**, mentorica: **Liljana Lihteneker**, šola: OŠ Gustav Šilih, Velenje
- **Ornitofavna štirih različnih habitatov na Pohorju**, avtor: **Jure Gulič**, mentor: **Andrej Šorgo**, šola: Prva gimnazija Maribor
- **Ptice v našem okolišu**, avtorji: 44 učencev 3. – 7. razreda, mentor: **Jože Pečnik**, šola: OŠ Šmarjeta, OŠ Simon Jenko, Smlednik

2. SMOS, 20.6.1996, 21 nalog

- **Kaj se je dogajalo s pticami v logu ob reki Kolpi v času zimskih opazovanj 1994/95 in 1995/96?**, avtorica: **Nina Bednaršek**, mentorji: **Andrej Sovinc**, **Andrej Hudoklin**, **Barbara Bajc**, šola: Gimnazija Novo mesto
- **Gnezditveni uspeh in izbira prehranjevalnih habitatov bele štorklje (*Ciconia ciconia*) na Dravskem polju v letih 1994 in 1995**, avtorica: **Mateja Belca**, mentor: **Andrej Šorgo**, šola: Prva gimnazija Maribor
- **Prezimovanje in spomladanski prelet ptic na akumulaciji Melje**, avtorji: **Janja Detiček**, **Maja Šenveter**, **Zdravko Tišma**, **Miha Vrčko**, mentorica: **Tatjana Koren**, šola: OŠ Toneta Čufarja, Maribor
- **Sive čaplje ob Sotelskem jezeru**, avtorja: **Katarina Zidar**, **Andreja Čebular**, mentorica: **Boža Gojtan**, šola: OŠ Šmarje pri Jelšah
- **Ptice akumulacije HE Vrhovo**, avtorji: **Betka Ameršek**, **Lidija Vinkler**, **Vesna Novak**, **Izidor Mlakar**, **Klemen Širn**, mentor: **Dušan Klenovšek**, šola: OŠ Savo Kladnik, Sevnica
- **Ptiči v okolici domačega kraja**, avtor: **Erik Vodenik**, mentorica: **Marinka Vovk**, šola: OŠ Ob Dravinji, Slovenske Konjice
- **Opazovanje ptic v ptičji krmilnici**, avtor: **Marko Hlade**, mentorica: **Danica Verzel**, šola: OŠ Franceta Prešerna, Maribor
- **Ptiči ob krmilnici**, avtorica: **Valentina Novak**, mentorica: **Bernarda Novak**, šola: OŠ Kuzma

3. SMOS, 31.5.1997, 19 nalog

- **Primerjava števila zimskih vodnih ptic v stari strugi reke Drave in akumulaciji Melje med sezonama 95/96 in 96/97**, avtorja: **Miha Vrčko**, **Janja Detiček**, mentor: **Andrej Šorgo**, šola: Prva gimnazija Maribor

3: **Tomi Trilar**, predsednik komisije za zagovore na 4. SMOS leta 1998 podeljuje nagrado uspešnim mladim raziskovalcem.
foto: **Peter Legiša**

4: **Trenutek zagovora**. V nalogu mladi vložijo tudi več sto ur dela, zato si zaslužijo vso pozornost. Mladi zagovarjajo nalogo na 6. SMOS.
foto: **Jakob Smole**

- **Gostota gnezdenja brgleza (*Sitta europaea*) in navadne kanje (*Buteo buteo*) v predelu Leškega polja leta 1995**, avtor: Lojzlj Avsenik, mentor: Boris Kozinc, šola: OŠ Lesce
- **Ali kozica *Gallinago gallinago* še gnezdi v Jovsih?**, avtorji: Romana Krošelj, Janja Pšeničnik, Branka Urek, Sandra Botički, Kristjan Novak, Jasna Lazarevič, Dejan Kelher, Marijana Levak, Mateja Pšeničnik, Sandi Botički, Jože Vogrinec, Mitja Vranetič, Jožica Stanič, Franci Vranetič, Gregor Šepce, Katja Urek, Dejan Verbančič, mentorji: Tea Ferlan, Milena Vranetič, Andrej Sovinc, Andrej Hudoklin, šola: OŠ Dobova – podružnična šola Kapele
- **Ptiči akumulacije HE Vrhovo (2)**, avtorji: Danilo Brečko, Besim Dautbegović, Gregor Godler, Šeik Jakupović, Gregor Šeško, Beno Krejan, mentor: Dušan Klenovšek, šola: OŠ Savo Kladnik, Sevnica
- **Ptice v različnih habitatih na območju Slovenskih Konjic**, avtor: Erik Vodenik, mentorica: Marinka Vovk, šola: OŠ Ob Dravinji, Slovenske Konjice
- **Mali deževnik v zgornjem Posavju**, avtorji: Katja Bezjak, Lea Krejan, Senta Nunič, Jasmina Pinoza, Vesna Novak, Lidija Vinkler, mentor: Dušan Klenovšek, šola: OŠ Savo Kladnik, Sevnica
- **Ptice Ledavskega jezera skozi vse letne čase**, avtorji: Marko Bunderla, Tomi Navotnik, Valentina Novak, mentorica: Bernarda Novak, šola: OŠ Kuzma
- **Prehranjevalna ekologija male uharice (*Asio otus*) pozimi**, avtorji: Valerija Markovič, Ines Mavrič, Mateja Lašič, Maja Štuhec, mentor: Dane Katalinič, šola: OŠ Janka Ribiča, Cezanjevci

4. SMOS, 14.II.1998, 25 nalog

- **Grlice**, avtorji: Rok Tomažin, Jasmina Piskule, Sabina Jožef, mentor: Jože Pečnik, šola: OŠ Šmarjeta
- **Spremljanje čebelarjev (*Merops apiaster*) v peskokopu na Bizeljskem**, avtorji: Barbara Varlec, Marko Mihelin, Davor Obradović, Matjaž Balon, Evgen Per, Dejan Špeljak, Peter Pinterič, Adrijana Šekoranja, Andrej Žitnik, Andrej Rajterič, Uroš Dornik, mentorji: Andrej Sovinc, Andrej Hudoklin, Vladimir Balon, Stanislav Pungarič, Vida Najger, šola: OŠ Bizeljsko
- **Kmečka lastovka (*Hirundo rustica*) v Zrkovcih pri Mariboru**, avtorji: Anja Pivec, Matjaž Premzl, Maja Škerlak, Aleš Tomažič, mentorica: Tatjana Koren, šola: OŠ Toneta Čufarja, Maribor
- **Lastovke prinašajo srečo v hišo**, avtor: Mojca Langerholc, mentorica: Vlasta Balderman, šola: OŠ Petra Kavčiča, Škofja Loka
- **Ugotavljanje številčnosti gnezditvene populacije koscev *Crex crex* v Jovsih**, avtorji: Merko Ferlan, Robi Urek, Franci Vranetič, Simon Petan, Miran Kramar, Mitja Kolarich, Jasna Lazarevič, Marijana Levak, Janja Pšeničnik, Branka Urek, Sandra Botički, Mateja Pšeničnik, Gregor Šepce, Jure Stanič, Sandi Botički, Mitja Vranetič, mentorji: Tea Ferlan, Milena Vranetič, Andrej Sovinc, Andrej Hudoklin, šola: OŠ Dobova – Podružnična šola Kapele
- **Razširjenost kmečke lastovke (*Hirundo rustica*) pri Mali Nedelji**, avtorji: Bojan Kavčič, Matjaž Lovrenc, Ivo Simončič, Primož Murkovič, Jasmina Filipič, Klavdija Horvat, Karmen Koželj, Metka Markoč, Suzana Ornik, Damjana Mlinarič, Sandra Trstenjak, Mateja Ritonja, Jasmina Žnidarič, Anita Kosi, mentorica: Mojca Tkalec-Zoran, šola: OŠ Mala Nedelja

5. SMOS, 13.II.1999, 16 nalog

- **Bela štokrlja v šolskem okolišu OŠ Cezanjevci**, avtorji: Gabrijela Dolamič, Sandra Filipič, Klavdija Holc, Andreja Jurša, Andreja Juterša, Tadeja Prelog, Ksenija Rudolf, mentorica: Janja Kojc, šola: OŠ Cezanjevci

- **Ogroženost ptic – zrcalo**, avtorji: Mihael Žgajnar, Helena Rangus, Mario Lah, Lidija Gorenc, Jure Tratar, mentor: Jože Pečnik, šola: OŠ Šmarjeta
- **Ptice naših Zrkovcev**, avtorji: Matjaž Premzl, Aleš Tomažič, mentorica: Tatjana Koren, šola: OŠ Toneta Čufarja, Maribor
- **Mestna lastovka v Sevnici**, avtorji: Peter Požun, Gregor Godler, Danilo Brečko, mentor: Dušan Klenovšek, šola: OŠ Savo Kladnik, Sevnica

6. SMOS, 18.II.2000, 16 nalog

- **Kavka, ptica leta 2000**, avtorji: Eni Bačac, Simona Golob, Kristina Gracej, Bernarda Hribnik, Katarina Jovič, Mateja Lasič, Blažka Merkač, Lucija Mori, Klavdija Pešl, Mirjana Pešl, Blanka Pušnik, Denis Sahernik, Martina Strmčnik, Natalija Sušec, mentorica: Vida Jaušovec, šola: OŠ Neznanih talcev, Dravograd
- **Ptice okoli našega doma**, avtorji: Mojca Bricelj, Daniela Perdih, Peter Pogačar, mentorica: Marjanca Agrež, šola: OŠ Božidarja Jakca, podružnična šola Hrušica
- **Kolonija sive čaplje *Ardea cinerea* v Bišu**, avtorji: Benjamin Vrščič, Simon Polič, Aleksandra Fras, David Pukšič, mentorica: Angelca Fras, šola: OŠ Trnovska vas
- **Ptice v okolici mojega doma**, avtorica: Jana Dular, mentorica: Marinka Kastelic, šola: OŠ Center, Novo mesto
- **Ptice ornitološkega rezervata Gaj in njegove okolice v Brezju pri Mariboru**, avtorja: Matjaž Premzl, Aleš Tomažič, mentorica: Tatjana Koren, šola: OŠ Toneta Čufarja, Maribor

7. SMOS, 17.II.2001, 12 nalog

- **Ptice akumulacijskega jezera Komarnik**, avtorja: Aleš Tomažič, Matjaž Premzl, mentorica: Tatjana Koren, šola: Tretja gimnazija Maribor in Srednja trgovska šola
- **Mokož**, avtorici: Nina Fric, Sabina Pribožič, mentor: Pavel Šet, šola: Gimnazija Brežice
- **Popis gnezd kmečkih lastovk v občini Trnovska vas**, avtorji: David Pukšič, Urban Muršec, Mitja Potrč, mentorica: Angelca Fras, šola: OŠ Trnovska vas
- **Ptice ujede, navadna kanja**, avtorji: Mateja Zorko, Anita Zorko, Mojca Zavec, David Cvetko, Jure Zorko, Matej Lajh, Nino Sever, Jani Rakuša, Klavdija Ljubec, Zlatka Šuen, mentorici: Aleksandra Vinkovič, Marija Popovič, šola: OŠ Juršinci
- **Veliki detel v naših sadovnjakih in gozdovih**, avtorja: Simon Komar, David Vujinovič, mentorica: Tatjana Koren, šola: OŠ Toneta Čufarja, Maribor

8. SMOS, 16.II.2002, 10 nalog

- **Mestna lastovka (*Delichon urbica*) v Trnovski vasi – ptica leta 2002**, avtorji: Doroteja Dvoršak, Mitja Potrč, Ines Švarc, Anja Golob, Karmen Čeh, Doroteja Topolovec, mentorica: Angelca Fras, šola: OŠ Trnovska vas
- **Razširjenost mestne lastovke (*Delichon urbica*) pri Mali Nedelji**, avtorji: Dušanka Korošak, Jernej Filipič, Toni Megla, Nina Gašparič, Boštjan Žerdin, Jasmina Heric, Mitja Filipič, Klemen Farkaš, Božena Džaič, mentorica: Mojca Tkalec – Zoran, šola: OŠ Mala Nedelja
- **Gnezda mestne lastovke v starem delu mestnega jedra Škofje Loke**, avtor: Peter Šušnjarič, mentorica: Vlasta Balderman, šola: OŠ Škofja Loka
- **Mestna lastovka (*Delichon urbica*) v Mariboru**, avtorici: Danuška Breznik, Nina Herzog, mentorica: Simona Šket – Žiberna, šola: OŠ Malečnik
- **Popis velikega srakoperja *Lanius excubitor* na Dravskem in Ptujem polju**, avtorji: Jernej Koželj, Nikola Sarkičevič, Tadej Žnidarič, mentor: Dominik Bombek, šola: OŠ Breg, Ptuj

s knjigo
v naravo
PRILOGA

Kateri ptič je to?

Ptiči Evrope

Detlef Singer

Vodnik za določanje ptic s 1400 barvnimi fotografijami

Ornitološka šola za učitelje biologije

//Karmen Štumberger

V letih 1995 in 1996 sem sodelovala pri organizaciji treh Ornitoloških šol za učitelje biologije, ki so potekale v Domu Štrk v Spuhlji pri Ptuj. Cilj usposabljanja je bil metodološko in strokovno usposobiti učitelje in profesorje biologije osnovnih in srednjih šol ter mentorje v centrih šolskih in obšolskih dejavnosti za samostojno ornitološko delo.

Posebna pozornost je bila namenjena terenskemu delu, saj je tako učinek izkušnjskega učenja večji in prenos v prakso boljši. Vsi udeleženci so bili seznanjeni z delom vseh mentorjev. Čas, ko skupine niso bile na terenu, smo izrabili za predavanja in videoprojekcije.

Zagnani mentorji posameznih skupin so prenašali svoje znanje – udeleženci so spoznali večino najpogostejših vodnih ptic v Sloveniji ter preskusili metodo štetja vodnih ptic s teleskopom, preučevali so pomen koridorjev rečnih lok za hranjenje in migracijo ptic ter spoznavali ornitofavno kulturne krajine. Seznanili so se tudi z ogroženostjo ptic ter drugih živali in rastlin, ki zaradi sprememb življenjskih okolij utegnejo popolnoma izginiti. Del programa je bilo tudi preučevanje prehrane sov in analiza izbljuvkov, s katero so udeleženci pridobili pomembne podatke o prehrani sov in razširjenosti malih sesalcev, ki so del njihovega plena.

Usposabljanje je imelo poseben pomen, saj so učenci in dijaki prišli do znanja s področja naravovarstvene problematike in življenja ptic neposredno v šolah, od koder so bili na usposabljanju učitelji biologije (npr. v okviru ornitološkega krožka ali neposredno pri pouku), in ne le na naravoslovnih dnevih, ki jih je do takrat organiziralo društvo.

Učitelji biologije so ob zaključku ornitoloških šol navedli, da so dobili kopico zamisli za delo v šoli, novo praktično in teoretično znanje ter spoznali, kako se lotiti raziskav, kako določevati vrste ptic ter zbirati, urejevati in objaviti podatke. Pohvalili pa so tudi organizacijo usposabljanja, skrb za dobro počutje udeležencev ter strokovnost in prizadevanost mentorjev. Ali se glede na dobre izkušnje kaže na obzorju četrta ornitološka šola? ●

Singer, D. (2004): Kateri ptič je to? Ptiči Evrope. Slovenska izdaja. Kranj, Narava. 430 str., ISBN 961-91407-2-9. Cena za člane DOPPS 4.500,- SIT, v prosti prodaji 5.900,- SIT.

No, pa ga končno imamo! Ornitološki priročnik brez zaslojene cene. Čeprav je ta 2-3 krat manjša od podobnih priročnikov v domačem jeziku, kakovost na njen račun ne trpi. Prej nasprotno. Zaznamuje ga izvrsten in intuitiven jezik, ergonomski obliki in tekoče, domala žametno poljenje strani med rokami. Slinjenje prstov je odveč. Priročnik je slikovnega tipa: 1400 navdušujočih, življenjskih do skoraj umetniških slik v naravnih okoljih in držah ptic žari iz knjige in nagovarja k nenehnemu prebiranju. Čeprav smo ornitologi šolani na ilustriranih priporočnikih, je pred nami naposled aristokratska knjiga, ki temeljito ruši našo predstavo o sivini barvnih slikovnih priročnikov. Primer: v nobenem ilustriranem priročniku ne bomo našli razlik med spoloma in starostjo zlatovrank - v pričujočem se med temi razlikami lahko preprosto sprehodimo. In kaj konceptualno in vsebinsko nam ponuja pričujoča knjiga? Resnično olikan barvni quick look (hitri pogled) nas zapelje v kratko topografijo in določanje ptic, sledi ključ družin s silhuetami, razkošen, a zgoščen določitveni del z vrstami, seznam literature in kazalo. Med vrstami v priročniku manjka komaj kakšna izjemno redka vrsta, ki je bila v preteklosti ugotovljena v Sloveniji. Vemo, kaj pomeni knjiga o pticah v slovenskem jeziku. V žlahtnem pomenu besede lahko pričujoči priročnik označimo za ljudskega. Verjetno vzdrži zgolj primerjava s slovitim Volkswagnovim hroščem: poceni, splošno uporaben, kakovosten in priljubljena zbiralska muha, ki ji vrednost zgolj raste. Torej priročnik, ki ne sme manjkati na polici prav nobenega slovenskega ornitologa, še zlasti ne tistih, ki ptice opazujejo priložnostno. Je dragocen učno-vzgojni pripomoček za osnovne in srednje šole. ●

– Damijan Denac

1: Pot čez morje ne znanja nam najbolje pokažejo tisti, ki so jo sami prehodili. Hvala leži smo lahko svojim ornitološkim učiteljem, ki so nam predali znanje in pokazali pot.
foto: Peter Legiša

1

Moja ornitološka pot

//Matjaž Premzl, Tilen Basle, Tanja Šumrada, Jurij Hanžel in Maja Marčič

1: Matjaž Premzl (desno spredaj) in Tilen Basle (desno zadaj) ob mentorici Urši Koce na raziskovalnem taboru v Trnovski vasi.
foto: Damijan Denac

//Matjaž Premzl

Za ornitologijo sem se začel zanimati leta 1997. Od takrat dalje mi tudi teče članstvo na DOPPS-u. S pticami sem se začel ukvarjati predvsem zaradi lastnega interesa do narave, kajti ta me je zanimala že od nekdaj. V petem razredu nas je učiteljica biologije in kasneje mentorica Tatjana Koren seznanila s prvim uradnim društvenim izletom. Na tem izletu sem se zelo navdušil za opazovanje ptic, saj je bilo toliko novosti, ki sem jih zvedel, in to predvsem zaradi izredno dobre razlage vodij izleta. Kasneje sem obiskal še več društvenih izletov in na vseh sem se naučil česa novega in zanimivega. Vedno sem imel dober občutek, ko sem videl kakšno zelo redko vrsto, še bolj pa takrat, ko je kdo, ki je bil že dalj časa član, rekel, da je to videl prvič. Na začetku mojega članstva so se mi zdeli vsi izleti dosti bolj zanimivi, ampak takrat sem poleg neshetno novih vrst spoznal tudi izjemno lepe kraje, saj smo ptice opazovali vseh povsod, na krasu smo jih iskali po jamah, v Alpah po najvišjih vrhovih, ob nepreglednih močvirjih ... Ampak izleti ne bi bili tako zanimivi, če ne bi vseh teh novih ljudi, ki so jih ptice privlačile tako kot mene. Na vseh izletih in različnih srečanjih sem se družil z ljudmi, ki jih prej nisem nikoli videl, nato pa smo bili vsi prijatelji, in v zadovoljstvo mi je bil občutek, da si sprejet v društvo in nekaj pomeniš drugim, ki te z veseljem poučijo o vsem, kar je v njihovi moči in znanju.

Veliko bi zamudil, če se v poletnih počitnicah ne bi udeležil ornitoloških taborov. Prvi je bil zame v Veliki Polani in tam sem srečal ogromno vrstnikov, ki so se ukvarjali s pticami, in po enem tednu, ki je minil vse prehitro, smo postali kolegi. Z večino od njih sem še vedno v stiku. Na vseh taborih sem se ogromno naučil. Pokazali so nam, kako poteka delo na terenu, različne metode popisovanja, kje in ob katerem času iskati ptice in, seveda, kako vse to opisati, da lahko še drugi zvejo kaj o naših proučevanjih. Seveda se udeležujem tudi akcij, ki potekajo na društvu ali

v okviru sekcije. Vsako leto s kolegi pripravimo steno za breguljko ob reki Dravi. Udeležujem se tudi uradnih akcij, kjer z veseljem primem za orodje. V okviru štajerske sekcije ravno nameščamo gnezdilnice za pegasto sovo. Ker pri tem veliko sodelujem, komaj čakam na preverjanje prvih gnezdilnic, ko bomo ugotavljali, ali so jih sove uporabljale ali ne. Če bomo v eni našli sovo ali vsaj sledi, mi bo v veliko spodbudo za naprej, in tudi dobro je, če veš, da je bilo tvoje delo koristno. Pri vsem pa mi daje dober občutek prav misel, da vsi člani društva delujemo v prid pticam in drugim živalim, in dokler bo v društvu tako, bom z največjim veseljem njegov član.

//Tilen Basle

Nekega dne sem v časopisu zagledal oglas, da društvo DOPPS vabi k vpisu nove člane. Prebral sem ga z velikim veseljem, saj sem se že takrat zelo zanimal za naravo. Čez nekaj časa sem se prijavil in kmalu sem dobil prvi Svet ptic, ki pa je bil precej drugačen kot danes. Bolj je bil podoben kakšnemu časopisu kot reviji, kar pa mi je bilo še posebej všeč.

Tako se je začelo, nadaljevalo pa se je s predavanji, za katera sem zvedel prav iz Sveta ptic. Še živo se spominjam, kako sem sramežljivo stopil v predavalnico in si poiskal prost sedež. Naslova tega prvega predavanja se sicer na spomnim, vem pa, da sem bil zelo presenečen in vesel. Tam sem po končanem predavanju spoznal tudi svoje prijatelje in se srečal z bodočimi mentorji. Čeprav sem bil na začetku nekoliko sramežljiv, sem se hitro privadil, k čemer je veliko pripomogel tudi Luka Božič, ki se je zavzel zame in mi pojasnil vse, kar me je zanimalo. Vem, da mu je takrat pogosto zvonil telefon, saj sem mu poročal o vsaki novi ali nepoznani ptici, ki sem jo videl.

Zdaj ko mi šola vzame veliko časa in se s pticami ukvarjam ob vikendih ali med počitnicami, mi društvo ne pomeni le zapolnitve prostega časa, temveč tudi sprostitev in delo, ki

me veseli in ga z veseljem opravljam. Vsakokrat, ko se odpravim na sprehod, vzamem s seboj daljnogled in opazujem ptice ter beležim podatke. Res ne vem, kaj bi bilo z menoj, če ne bi bilo DOPPS-a, in kaj bi počel ves ta čas. Verjetno bi treniral nogomet in bi imel že več poškodb, kar pa je slaba stran vsakega športa. Pri društvu pa ni slabih strani, kajti če delo opravljaš z veseljem in zanimanjem, se ti ne more pripetiti nič hudega.

// Tanja Šumrada

Pravzaprav ne vem, kaj me je pripeljalo k opazovanju ptic. Morda se je vse začelo na Bledu, kjer sem lani poleti preživljala počitnice s svojo teto. Ne vem zakaj, a s seboj sem vzela daljnogled. To se mi je kmalu obrestovalo, kajti imela sem priložnost opazovati labodjo družino s tremi mladiči, in po kasnejšem iskanju sem našla tudi njihovo gnezdo. Ta prva opazovanja sem potem, rekla bi precej okorno, a za prvič vendarle dobro, zapisala v svoj dnevnik, ki sem ga takrat pisala. Nekega dne mi je po kopanju v jezeru teta rekla, da je njen prijatelj član nekega društva za opazovanje ptic. Seveda sem takoj po vrnitvi domov poiskala podatke o tem društvu in našla - DOPPS.

Na še stari spletni strani sem našla številko sedeža društva in po pogovoru s tajnico, po katerem so mi poslali revije in biltene, še ornitologa na Ornitofonu zasula z vprašanji o tej in oni ptičji zadevi. Decembra leta 2003 sem se prvič udeležila kakega predavanja o pticah, in sicer tistega v Unionu z naslovom Zimsko hranjenje ptic Tomaža Miheliča. Tam so me tako lepo sprejeli in mi odgovarjali na vsa mogoča vprašanja, da sem se opazovanju lotila še bolj vneto. Takrat sem se z njimi tudi prvič povezala.

Pozimi sem se udeležila IWC-ja pod mentorstvom Vojka Havlička. Tam sem tudi prvič videla kar nekaj vodnih ptic, kot so ponirki in tukulice. Poleti pa sem se z Tomažem Miheličem zmenila za "moje" opazovalno območje na

Krvavcu. Tam sem spoznala mnogo ptic. Mnogokrat sva (opazovala sva z mojim očetom) videla toliko ptic hkrati, da sem jih komaj utegnila opisati v beležki. Iz teh opazovanj sem tudi izhajala, ko sem v prejšnji številki Sveta ptic objavila članek o ptičjem svetu na Krvavcu. Ves ta čas sem se udeleževala tudi sestankov ljubljanske sekcije.

Menim, da je DOPPS zelo dobro društvo, ker se bojuje za ohranitev ustreznih naravnih razmer za ptice, in menim, da bo v prihodnosti dobilo še več članov, saj je vedno več ljudi, ki bi radi kaj storili za varstvo narave. Žal pa mnogim varovanjem narave še vedno ni v interesu in upam, da bo to društvo, z drugimi vred, te ljudi prepričalo, da bodo začeli razmišljati drugače.

//Jurij Hanžel

"Jurij, Jurij, greš z menoj na Barje opazovat ptice? Izlet je organiziran in veliko se boš lahko naučil," je bila navdušena moja mama. Jaz sem bil nad idejo malo manj navdušen in zamomljal sem nekaj v zvezi s tem, da se moram učiti in da je zame povsem dovolj, da vem, kakšni so videti vrabec, sinica, galeb, kanja in mlakarica.

Takrat sem se prvič srečal z ornitologijo in se je tudi po hitrem postopku odkrižal. Toda mama ni popustila in že čez kakšen mesec se je zgodba ponovila, tokrat z drugačnim koncem. Pritisku sem popustil, saj sem menil, da nimam prav nič izgubiti. Tako sem se odpravil na svoj prvi ornitološki izlet v Škocjanski zatok. Izlet me je prijetno presenetil, začuden sem bil nad toliko različnimi vrstami ptic in prvič me je prešinilo, da bi se za to lahko začel zanimati. Najbolj pa sem se želel naučiti, kako kar najhitreje prepoznati ptico na terenu. Ker se je bližal Miklavž, sem ga pooblastil za izpolnitev svoje želje. Dobil sem svoj prvi priročnik in takrat sem se prvič resno poglobil v ptičje vrste. Najprej sem si ogledal vse ptice z izleta, nato pa začel prepoznavati ptice okoli svojega doma.

2: Tanja Šumrada
foto: Radoš Šumrada

3: Jurij Hanžel med
proučevanjem ptic.
foto: Karin Kanc
Hanžel

4: Maja Marčič opravlja popis sov v cerkvenih zvonikih. Vipavska dolina, Vrh-polje, 2002. Kup na tleh so iztrebki domačih golobov (*Columba livia domestica*).
foto: Damijan Denac

5: Veliko mladih se je z lastnim ornitološkim raziskovalnim delom že izkazalo. Mednje sodijo tudi Primož Sedminek (desno), Mihael Žgajnar (drugi z desne) in Helena Rangus.
foto: Rok Rozman

Kot božično darilo sem dobil članstvo v DOPPS in majico s smrdokavro. Takrat sem začel resno hoditi na društvene izlete. Sproti sem se učil in kmalu sem celo znal ločiti ščinkavca, taščico in kalina, ki so bili prej zaradi oranžnega trebuha kratko malo prehud zalogaj zame. Še naprej sem zalezoval ptice po grmovju in samo nesrečno naključje mi je preprečilo udeležbo na taboru mladih ornitologov leta 2003. Tisto zimo sem se udeležil zimskega štetja vodnih ptic in se prvič seznanil tudi z resnejšim delom ornitologije, ki se mi je prav tako zdel zanimiv.

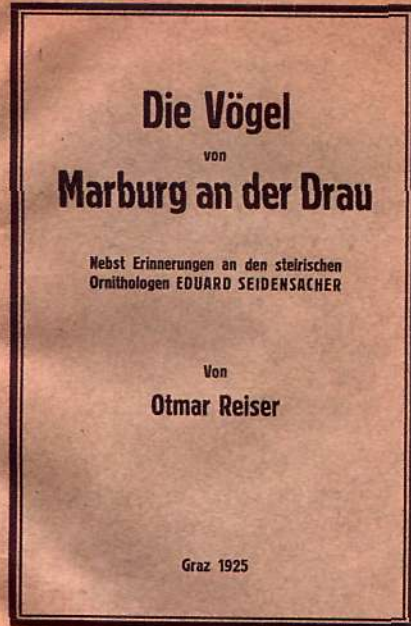
To poletje pa sem le dočakal tako pričakovani tabor mladih ornitologov. Nad njim sem bil navdušen in tudi presečen nad številom mladih, ki jim je mar za ptice. Ob tem sem se veliko naučil in spoznal cel kup novih prijateljev. Zame je bila zares nepozabna izkušnja, nameravam se jih še velikokrat udeležiti. Opazovanje ptic je zdaj del mojega vsakdanjika, postalo pa je tudi moj hobi številka 1.

//Maja Marčič

Ptice so vedno bile moja velika ljubezen. Že v vrtcu so moje risbe vsebovale vsaj eno ptico, pa naj bo to kokoš ali vrabec, in vse moje igrače so bile ptice in ne medvedki. Ko pa sem hodila v peti razred osnovne šole, je mama v imeniku zasledila DOPPS. Takoj sem se včlanila in naročila na revijo Svet ptic. Še vedno se spomnim svojega prvega ornitološkega izleta v Prekmurje. Z udeleženci sem tiho stopala po poti in si nisem upala zastaviti niti enega izmed mnogih vprašanj, čeprav so bili vsi zelo prijazni. K sreči je bilo veliko drugih prav tako neizkušenih kot jaz. Bilo je slabo vreme, ampak zame je bilo tistih nekaj videnih vrst nekaj izjemnega. Sama še nikoli nisem opazila kanje ali črnoglavke, ki sta se mi takrat zdeli kot orel in bili zame zelo redka vrsta. Tako sem po izletu vedno navdušeno kljukala svoj seznam videnih vrst in ga kmalu zavrgla, ker ni vseboval vseh. Zamenjala sem ga za ornitološki dnevnik in začela zbirati denar za daljnogled. Zares sem uživala v družbi ornitologov, saj se večina spozna tudi na druge živalske

skupine. Celo če sem opazila na tleh majhno rastlinico, mi je kdo povedal kaj zanimivega o njej. Sicer pa so pogovori tekli o vseh mogočih temah, od risank do ameriškega predsednika. V najlepšem spominu pa imam ornitološke tabore. Kljub spanju v telovadnici na blazinah in bujenju ob petih zjutraj z nabijanjem Abbe ali Queenov je to vedno najljepši teden leta. Čeprav veliko naredimo, se tudi veliko zabavamo. Všeč mi je, da smo večino časa zunaj, v naravi, pa tudi z domačini sodelujemo. Ker sem bila še začetnica, sem se največ naučila na svojem prvem taboru v Dornberku. Toda kljub kopici pridobljenega znanja nisem popolnoma osvojila uporabe Atlasa Slovenije. Vsaka skupina je imela enega. Uporabljal ga je član, ki je sedel na sovoznikovem sedežu ter mentorju pomagal iskati pot. Ker smo se izmenjevali, sem bila enkrat na vrsti tudi jaz. Takrat sem se prvič zavedala, da sem popolnoma brez orientacije. Moj mentor Luka si z mano ni kaj dosti pomagal, a se je vendarle odločil, da bo nekaj časa vozil tako, kot bom narekovala. In seveda se je zgodilo, da smo prišli do križišča. "Maja, kam gremo?" je vprašal. Na slepo sem pokazala na desno, a nisem imela sreče. Cesta nas je v večjem krogu pripeljala na isto križišče, česar pa zaradi strmenja v atlas nisem opazila. Spet je sledilo: "No, Maja - kam pa zdaj?" In sem ga napotila v desno. Nato smo bili že tretjič na isti točki in nisem vedela kam. Le to sem rekla, da se mi kraj zdi znan. Sledil je smeh, jaz pa sem nas še kar poskusila locirati v atlasu. Nato se me je Luka usmili in zapeljal na levo pot. Najhuje pri vsej stvari je bilo, da smo bili le nekaj sto metrov od naše telovadnice.

Skratka, v štirih letih pri DOPPS-u sem pridobila veliko. Predvsem pa sem se naučila opazovati okolico, videti, kar drugače ne opazi vsak. Nisem se zavedala, koliko zanimivih ptic je moč zaslediti že v okolici mojega doma. Vedela sem le za vrabca, kosa in nekaj vrst sinic in niti tega, da sem imela opraviti z dvema različnima vrstama vrabcev. Lepo bi bilo, če bi obstajalo še kaj podobnih društev pri nas, bilo bi lahko veliko koristi in nič škode. ●

1

2

3

Mali škoric, *Glaucidium passerinum* (L.)

Slovensko ornitološko pisanje // Al Vrezec

Ornitološke objave so pravzaprav edino merilo, s katerimi lahko ocenjujemo ornitološko aktivnost tako v preteklosti kot danes. Oblatnice so pravi trenutek, da se ozremo nazaj in pogledamo, kaj smo na področju poznavanja ptic v Sloveniji naredili. Pri tem je pomembna dediščina, ki so nam jo zapustili naši predhodniki, in naše delo, s katerim smo znanje o pticah Slovenije dopolnili in nadgradili. Temu primerno sem se odločil predstaviti slovensko ornitološko pisanje v treh sklopih: (1) zgodovina ornitološkega pisanja, torej od samega začetka do leta 1979, ki pomeni, zaradi ustanovitve Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), ključno prelomnico v slovenski ornitologiji, (2) obdobje moderne slovenske ornitologije po letu 1979, ki so ga v pretežni meri krojili predvsem člani DOPPS, kot poseben del moderne slovenske ornitologije pa sem izpostavil še (3) revijo *Acrocephalus*, ki je ne le tesno povezana s samim DOPPS, pač pa tudi z razvojem ornitološke miselnosti na Slovenskem, tako strokovne in znanstvene kot tudi varstvene.

Ornitološki pisni dosežki so bili odvisni predvsem od pronicljivosti, ustvarjalnosti in sposobnosti posameznikov in ne le od splošnih družbenih miselnih tokov. To se je v slovenski ornitologiji skozi vsa obdobja njenega razvoja izkazalo za ključni dejavnik. Pri tem pa strokovno oblikovanje ornitologije v Sloveniji ni bilo omejeno le na akademske kroge, kar je značilno za nekatere druge biološke veje, pač pa so se v to v veliki meri vključevali tudi amaterji oziroma ljubitelji, torej tisti, ki se s pticami in raziskovanjem niso ukvarjali poklicno. Ravno ta posebnost je verjetno botrovala velikemu vzponu ornitologije v Sloveniji v zadnjih 25 letih. Nekatere posameznike, ki so se v ta razvoj vključevali s peresom, bom v nadaljnjem pisanju še posebej izpostavil. Gotovo pa spisek ne bo popoln, saj za veliko množico kakovostnih piscev, zlasti tistih, ki so se porajali v zadnjem času, v tem prispevku ni prostora. Skušal bom navesti le tiste, ki so s pisano bese-

do bistveno prispevali k razvoju slovenske ornitologije in k znanju o naših pticah.

ZGODOVINA ORNITOLOŠKEGA PISANJA NA SLOVENSKEM

Začetek ornitologije na Slovenskem je zelo težko opredeliti. Ali so se ornitološka raziskovanja pri nas začela z **Giovannijem Antonijem Scopolijem** (1723 – 1788) in njegovim taksonomskim delom, ali z **Janezom Vajkardom Valvasorjem** (1641 – 1693) in njegovo Slavo vojvodine Kranjske iz leta 1689, v kateri napol iluzionistično opisuje črne slepe race na Cerknškem jezeru, ali z **Ulyssesom Aldrovandusom** (1522 – 1605), ki je podal že prve opise ptic, denimo klavžarja (*Geronticus eremita*) v tedanji provinci Iliriji, ali pa začetki segajo še bolj v zgodovino? Čeprav je bila zgodovina ornitologije v Sloveniji opisana v že kar nekaj prispevkih, še vedno nimamo nekega poglobljenega študija zgodovinskih ornitoloških virov z našega prostora. Vsekakor drži, da je tradicija proučevanja ptic pri nas že zelo dolga. Pa začnimo tokrat pri Scopoliju, ki sicer ni prvi ornitolog na naših tleh, je pa gotovo prvi, ki je pri nas proučeval ptice s stališča sodobne biološke znanosti, ki ji sledimo še danes. Scopoli je, kot Linnéjev sodobnik, prvi pri nas opisoval ptice po mednarodni znanstveni klasifikaciji živih bitij, ki jo je uvedel Karl Linné. Tako je z ozemlja Slovenije za znanost prvič opisal čopasto čapljo (*Ardeola ralloides*), malo tukulico (*Porzana parva*), čuka (*Athene noctua*), planinsko pevko (*Prunella collaris*) in črnoglavega strnada (*Emberiza melanocephala*). Opise ptic je objavil v kar nekaj delih, omenimo le *Anni Historico-Naturales*, ki je izhajalo med letoma 1769 in 1772. Lahko bi rekli, da je tedaj slovenska znanost in tudi ornitologija s Scopolijem segala prav v svetovni vrh.

V 19. stoletju se je proučevanje ptic preselilo že na institucionalno raven, kjer so poklicni ornitologi ali bolje zoologi zbirali gradivo na ozemlju Slovenije. Z delom *Fauna der*

1: Giovanni Antonio Scopoli (1723 – 1788) – prvi, ki je na Slovenskem proučeval ptice s stališča sodobne biološke znanosti.

foto: Ciril Mlinar Cic, Prirodoslovni muzej Slovenije

2: Risba malega škorka (*Glaucidium passerinum*) iz Ponebško-vega dela *Naše ujele*, I. del. Sove iz leta 1917

3: Reiser, O. (1925): *Die Vögel von Marburg an der Drau*. – Naturwissenschaftlicher Verein in Steiermark, Graz.

Izток Geister slovenske ptice

4

MLADINSKA KNJIGA

ANNALES

Annali del Litorale capodistriano e delle regioni vicine
4/94

LUK 980607.12-15-0001

RSAL 00314887

Falco

Št. 12

Revija za ornitologijo, naravoslovje in naravovarstvo

ORNITOLOŠKO DRUŠTVO IXXOBYCHUS KOPER

6

Indagine su una popolazione di rapaci notturni (Strigiformes) dell'Italia nord-orientale

A Study on an Owl's population of the North-Eastern part of Italy

Prispevek k poznavanju prehrane in prezimovanja malih uhanc (Asio otus) na Murskem polju (SV Slovenija)

A contribution to the knowledge of the diet and wintering of the Long-eared Owl (Asio otus) on the Murko Polje (NE Slovenia)

Sikavni morfološki ključ za prepoznavanje nekaterih najbolj razširjenih makrobentoničnih zelenih alg v slovenskem obalnem morju

An illustrative identification key for some most common macrobenthic green algae in Slovenian coastal sea

Pojavljanje in prelet usod na Dravskem polju (SV Slovenija)

Occurrence and migration of Raptus on the Dravsko polje (NE Slovenia)

September 1997

ISSN 1318-5411

4: Naslovnica Geistrovega priročnika za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije iz leta 1980

5: Annales – revija za istrske in mediteranske študije (urednik Lovrenc Lipej)

6: Falco – revija koprškega ornitološkega društva Ixxobrychus (urednik Iztok Škornik)

7: Biota – revija Društva za proučevanje ptic in varstvo narave (urednik Milan Vogrin)

8: Zvočni priročnik Gozdne ptice Slovenije (Trilar 2002)

in Krain bekamten Säugethiere, Vögel, Reptilien und Fische, izdanem leta 1842, se je v zgodovino zapisal **Henrik Freyer** (1802 – 1866), prvi kustos Deželnega muzeja. Sistematični pregled do takrat znanih vrst vretenčarjev na Kranjskem je pomenil pomembno prelomnico v poznavanju naše avifavne. Konec 19. in v začetku 20. stoletja so ornitologi, ki so delovali na Slovenskem, svoje ugotovitve objavljali v različnih naših in tujih revijah, denimo v *Estratto dal Bollettino della Societa adriatica di scienze naturali in Trieste*, *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko*, *Journal für Ornithologie*, *Mittheilungen des Ornithologischen Vereins in Wien*, *Naumania*, *Ornis*, *Ornithologische Monatschrift*, *Ornithologisches Jahrbuch*, idr. Zelo pomembno vlogo pri objavljanju slovenskih ornitoloških prispevkov je imela v tem času revija *Carniola*, kjer sta veliko objavljala **Gvidon Sajovic** (1883 – 1920) in **Janko Ponebšek** (1861 – 1935). Ponebšek je v *Carnioli* v več nadaljevanjih med letoma 1915 in 1916 objavil delo o naših sovah, ki ga je potem leta 1917 Muzejsko društvo za Kranjsko objavilo kot samostojno delo pod naslovom *Naše ujede, I. del: Sové*. Žal Ponebšku ni uspelo, da bi pripravil še drugi del o ujedah. Tako kot Ponebškove sove je še danes aktualno delo **Otmarija Reiserja** (1861 – 1936) *Die Vögel von Marburg an der Drau* iz leta 1925. Reiser se je sicer proslavil še z deli o pticah Balkanskega polotoka, ki jih je strnil v več zvezkih pod naslovom *Ornis balcanica*. Osrednja tema takratnih raziskovanj ptic je bila favnistika. Šlo je večinoma za pregled vrst po posameznih območjih s krajšimi ekološkimi oznakami. V to delo so se že takrat vključevali tudi ljubitelji, ki so svoja opažanja objavljali v strokovno manj zahtevnih revijah, denimo v reviji *Lovca*. Posebej naj omenimo **Ivana Šašlja** (1859 – 1944) in njegove zapise o opazovanjih modre taščice (*Luscinia svecica*). Nova prelomnica v razvoju slovenske ornitologije je bila ustanovitev Ornitološkega observatorija v Ljubljani leta 1926. Delo ornitologov je bilo od tedaj še bolj povezano, pričeli pa so tudi z organiziranim lovom in obročkanjem ptic.

Po drugi svetovni vojni so se ornitološke aktivnosti pri nas še vedno v veliki meri sukale okoli observatorija, ki se je po več preimenovanjih na koncu obdržal kot Kustodiat za ornitologijo Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Ornitološko pisanje je bilo v tem obdobju manj intenzivno v smislu pisanja strokovnih člankov in bolj v smislu pisanja obsežnejših del, knjig. Sprva so bile ptice zajete v monografije, ki so obravnavale vse vretenčarje, kakršna je denimo knjiga **Stanka Bevka** *Vretenčarji Slovenije*, ki je izšla leta 1957. Kasneje se je zvrstila kopica različnih povsem ornitoloških del, zlasti priročnikov za opazovanje. Leta 1963 je bil izdan prvi priročnik za opazovanje ptic *Ptice Slovenije*, ki sta ga pripravila **Ivan Krečič** in **France Šušteršič**. Krečič je leta 1979 skupaj z **Janezom Gregorijem** izdal še drugi priročnik *Naši ptiči*. Medtem ko sta bila oba priročnika namenjena predvsem opazovanju in prepoznavi ptic, pa sta bila dva priročnika izpod peresa **Iztoka Geistra** namenjena povsem konkretnemu delu s pticami. Prvi, izdan leta 1976, se je ukvarjal s fotografijo (*Ptice na gnezdu: priročnik za fotografiranje*), drugi, izdan leta 1977, pa s pticami na vrtu (*Ptice okoli našega doma: avikulturni priročnik*). Slednji je bil leta 1982 celo ponatisnjen. Obdobje priročnikov bi lahko sklenili še z enim izvrstnim Geistrovim delom, *Slovenskimi pticami* iz leta 1980. To delo je imelo zelo pomemben vpliv na nadaljnji razvoj slovenske ornitologije, saj so se z njim kalili mnogi novodobni ptičjeslovci. Geister namreč priročnika ni zastavil zgolj kot opazovalni pripomoček, pač pa je v obširnem uvodu podal tudi smernice za ornitološke raziskave ptic in predstavil osnovna poglavja iz biologije ptic. Priročnik je temelj primerno tudi podnaslovil kot *Priročnik za opazovanje in proučevanje ptic*, kar je bil temelj za nadaljnje ornitološko delo. S priročnikom je v dobršni meri tudi poenotil slovensko ornitološko terminologijo izrazov in ob tem uvedel nekaj novih. Novi izrazi, še posebej imena ptic, so se v tem obdobju kalili zlasti v različnih prevodih tujih priročnikov in knjig. Čeprav je šlo zgolj za poljudne tekste, je bil njihov prispe-

Biota

Vol. 2, No. 2, 2004

Društvo za proučevanje ptic in varstvo narave
Society of Bird Research and Nature Protection

Radoljica
Društvo varstva okolja Radoljica
Environmental Society Radoljica

7

vek k slovenski terminologiji zelo velik. Med temi zbujajo pozornost Gilliardova enciklopedija *Ptiči*, ki jo je leta 1968 prevedel **Zmago Bufon** in ki še danes velja za glavno referenco slovenskih ptičjih imen. Pri opisanih delih gre predvsem za vsebine z bolj ali manj poljudno tematiko. Knjige s strokovnimi ornitološkimi besedili pa so slovensko avifauno večinoma obravnavale skupaj s preostalim tedaj skupnim območjem Jugoslavije. V tej zvezi je bil zelo pomemben prispevek **Sergeja Dimitrijeviča Matvejeva**. Omenimo delo *Catalogus faunae Jugoslaviae, IV/3, Aves*, ki ga je leta 1973 Matvejev pripravil skupaj z **Vojislavom Vasićem**. Delo je še danes edini popolni seznam podvrst ptic, ki se pojavljajo na ozemlju Slovenije. Kot smo že omenili, so bili strokovni ornitološki članki v tem obdobju redki, a kljub temu je bilo nekaj objavljenih v revijah, kot so *Biološki vestnik*, *Proteus*, *Varstvo narave*, *Acta carsologica* in *Lovec*, med glavnimi pisci pa sta bila že omenjena Gregori in Geister. Poleg tega so ptice postale objekt preučevanja tudi drugih strokovnjakov, ki niso bili neposredno vpleteni v raziskave ptic. Kot posebno poglavje ornitologije, bolj ali manj ločeno od preostalega delovanja ornitologov, se je uveljavila parazitologija, tako za zunanje (**Savo Brelih**, **Danica Tovornik**) kot za notranje zajedavce, kjer velja omeniti obsežno monografijo **Janeza Brgleza** v dveh delih *Zajedavci pri pticah v Sloveniji* (Trematoda – 1977, Cestoda, Nematoda, Acanthocephala – 1981).

SODOBNA SLOVENSKA ORNITOLOGIJA

Dne 8.12.1979 je bilo ustanovljeno Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, februarja 1980 pa je izšla prva številka društvenega glasila *Acrocephalus*. Oba dogodka pomenita prelomnico v slovenski ornitologiji. Od tega trenutka dalje se je pričel bliskovit razvoj ornitologije, zlasti na strokovnem področju, in pričelo se je obdobje sodobne slovenske ornitologije. Obdobje, ki zdaj traja že 25 let, je zaznamovala poplava strokovnih člankov, zbiranje

Tomi Trilar

GOZDNE PTICE SLOVENIJE FOREST BIRDS OF SLOVENIA

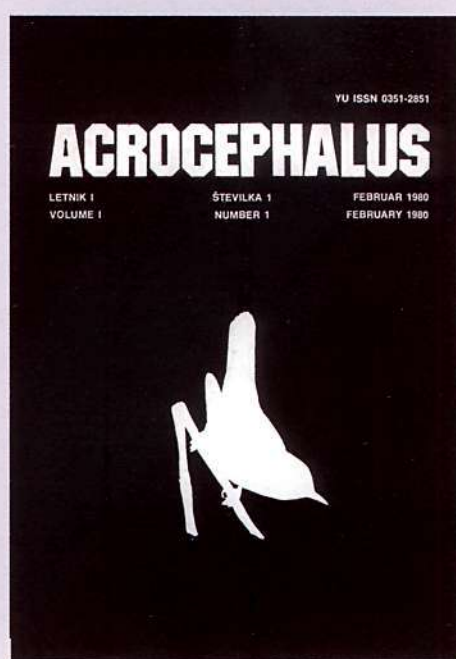

Prirodoslovni muzej Slovenije

8

ornitoloških podatkov za oba atlasa, začetki ornitologije kot znanosti v Sloveniji ter strokovno opredeljevanje varstva ptic in njihovih habitatov. Ornitologija je v Sloveniji postajala vedno bolj priljubljena veda, kar se je pokazalo v večjem številu ljudi, ki so se z njo ukvarjali. Posledica tega je bila večja produkcija strokovnih ornitoloških del, pisci pa so izhajali tako iz akademskih, zlasti biološkega in gozdarskega področja, kot iz ljubiteljskih krogov.

Slovensko ornitološko pisanje v tem obdobju se je oblikovalo zlasti okoli revije *Acrocephalus*, ki je postala tudi osrednja strokovna ornitološka revija v Sloveniji. Vendar se je količina strokovnih ornitoloških prispevkov bistveno povečala tudi v drugih slovenskih revijah, denimo v *Biološkem vestniku* (pozneje *Acta biologica slovenica*), *Dolenjskem zborniku*, *Elektrotehničnem vestniku*, *Gozdarskem vestniku*, *Scopoliji*, *Sodobnem kmetijstvu*, *Lovcu*, *Varstvu narave*, *Zborniku gozdarstva in lesarstva*, *Znanstveni reviji*, če naštejemo le nekatere. Posebno pomembno vlogo so imeli ornitološki članki v revijah *Annales* (urednik **Lovrenc Lipej**), *Falco* (urednik **Iztok Škornik**), ki ga izdaja koprsko ornitološko društvo *Ixobrychus*, in *Biota* (urednik **Milan Vogrin**), ki jo izdaja Društvo za proučevanje ptic in varstvo narave. Slovenski ornitologi pa so svoje izsledke pričeli objavljati tudi v tujih revijah, denimo v revijah *Acta Ornithologica* (Poljska), *Acta Zoologica Lituania* (Litva), *Ardeola* (Španija), *Avoceta* (Italija), *Buteo* (Češka), *Larus* (Hrvaška), *Monticola* (Avstrija), *Ornis Hungarica* (Madžarska), *Ornis Svecica* (Švedska), *Ring* (Poljska), *Rivista Italiana di Ornitologia* (Italija), *Vogelwarte* (Švica), *Vogelwelt* (Nemčija) idr. S strokovnim zorenjem pa je ornitologija pridobivala mesto tudi v slovenski znanosti. Leta 1991 je **Davorin Tome** kot prvi slovenski ornitolog objavil znanstveni članek o mali uharici (*Asio otus*) v finski reviji *Ornis Fennica*, ki je po mednarodnih kriterijih (SCI indeks znanstvenega citiranja) določena kot znanstvena revija najvišjega ranga. Do leta 2004 smo slovenski ornitologi skupaj objavili devet takšnih

9: Iztok Geister – prvi urednik in ustanovitelj revije *Acrocephalus*, ki je uredniškoval med letoma 1980 in 1999

10: *Acrocephalus* 1 (1), 1980

11: *Acrocephalus* 6 (25), 1985

12: *Acrocephalus* 9 (35/36), 1988

13: *Acrocephalus* 21 (98/99), 2000

čankov v revijah *Bird Study* (Velika Britanija), *Folia Zoologica* (Češka), *Journal of Avian Biology* (Skandinavija), *Journal of Raptor Research* (ZDA) in *Ornis Fennica* (Finska). Slovensko ornitološko znanost pa čaka še kar nekaj izzivov.

Večja strokovnost v ornitologiji se je pokazala tudi v izdajanju knjig, saj smo dobili lepo kopico monografij s strokovno ornitološko tematiko. Temelje nadaljnjim ornitološkim raziskavam na slovenskem sta postavila **Andrej Sovinc** z *Zimskim ornitološkim atlasom Slovenije* (1994) in Iztok Geister z *Ornitološkim atlasom Slovenije* (1995). Temu so sledila še štiri strokovna dela, ki so se ukvarjala predvsem s problemi varstva ptic: *Zavarovani ribojedi ptiči in uravnavanje njihovega vpliva na ribištvo v Sloveniji* (1995; Janez Gregori), *Ali ptice res izginjajo?* (1998; Iztok Geister), *Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji* (2000; **Slavko Polak**) in *Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji 2* (2003; **Luka Božič**). Pri zadnjih treh je v vlogi izdajatelja aktivno sodelovalo tudi Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Izdajo strokovni del o pticah je vzpodbujala tudi Slovenska zveza Slovenije, ki je v Zlatorogovi knjižnici izdala nekaj del; slednja so dopolnjevala znanje o pticah, ki so bile sicer slovenskim ornitologom slabše poznane. V zvezi s tem je zelo pomembno delo **Vitomirja Mikuletiča** iz leta 1984 *Gozdne kure*, ki k splošnim poglavjem o ekologiji vrst dodaja še pregled lovskih statističnih podatkov iz Slovenije. Podoben pomen imata za poznavanje t.i. male divjadi, zlasti za jerebico (*Perdix perdix*), fazana (*Phasianus colchicus*) in mlakarico (*Anas platyrhynchos*), deli **Alojza Černeta** *Mala divjad* (1980) in *Ureditev lovišč in gospodarjenje z malo divjadjo* (2000). V letu 1999 sta **Boris Kryštufek** in **Franc Janžekovič** uredila *Ključ za določanje vretenčarjev Slovenije*, v katerem so besedila za ptice prispevali Franc Janžekovič, Lovrenc Lipej in Davorin Tome. Kljub večji strokovnosti pa se je še vedno nadaljevala tradicija izdajanja ornitoloških knjig s poljudno tematiko, kot so priročniki ali vodniki. **Ivo A. Božič** je v tem obdobju objavil kar dve deli s tega naslo-

va, prvo, *Ptiči Slovenije* (1983), kot določevalni priročnik, in drugo, *Poskrbimo za ptice* (1997), kot priročnik za ljubitelje. Sledili sta še dve knjigi, ki sta na poljudno obravnavali specifični ptičji svet, vezan na določeno območje - *Spoznajmo ptice Sečoveljskih solin* (2003; Andrej Sovinc) - oziroma življenjski prostor - *Gozdne ptice Slovenije* (2004; **Tomi Trilar** in **Al Vrezec**). Novost v slovenskem ornitološkem slovstvu sta bila še dva Trilarjeva zvočna priročnika: *Ljubljansko barje – skrivnostni svet živalskega oglašanja* (1999) in *Gozdne ptice Slovenije* (2002). Poleg nekaj prevodov tujih priročnikov smo Slovenci tako v tem obdobju dobili tudi nekaj kakovostnih ornitoloških knjig izpod peres domačih piscev, kar razvoju ornitologije gotovo daje še dodaten zalet. Navsezadnje so dokaz za to mnoga diplomska, magistrska in doktorska dela s področja ptic, izdelana v okviru tako Ljubljanske kot Mariborske univerze.

Ob naštevanju strokovnih del ne smemo mimo naravovarstvenih prispevkov slovenske ornitologije. Posebej bi izpostavil Rdeči seznam ptic, saj so bili za Slovenijo izdelani kar trije takšni sezname. Prvega sta pripravila Janez Gregori in Sergej D. Matvejev in ga leta 1992 objavila v reviji *Varstvo narave*. Seznam je bil pravzaprav dopolnitev seznama iz leta 1987, ki sta ga pripravila ista avtorja. Drugi rdeči seznam je bil pripravljen že v okviru DOPPSa in izdan v posebni številki revije *Acrocephalus* leta 1994 v avtorstvu **Franca Bračka**, Andreja Sovinca, **Boruta Štumbergerja**, **Petra Trontlja** in Milana Vogrina. Objavljeni seznam je sprožil polemično razpravo, ki je potekala večinoma na straneh *Acrocephalusa*. Kot nekakšen kompromis in nuje zaradi novih populacijskih trendov in znanja o slovenskih gnezdiških je DOPPS pod koordinatorstvom **Tomaža Jančarja** leta 2001 izdelal še tretji rdeči seznam, ki pa je bil objavljen zgolj v *Uradnem listu Republike Slovenije*.

Razcvet ornitologije, zlasti v 90-ih letih 20. stoletja, pa je bil tolikšen, da smo se v DOPPS leta 1998 odločili ustano-

ACROCEPHALUS

LETNIK VI
VOLUME VI

ŠTEVILKA 25
NUMBER 25

SEPTEMBER 1985
SEPTEMBER 1985

11

Acrocephalus

letnik 9 1988 številka 35-36

12

2000

Acrocephalus

BirdLife
INTERNATIONAL

letnik 21 številka 98/99 stran 1-104

volume 21 number 98/99 pages 1-104

13

viti nagrado z imenom Zlati legat za najboljše ornitološko delo slovenskega avtorja. Nagrada naj bi še bolj vzpodbujala pisanje slovenskih ornitologov. Doslej je bila nagrada podeljena petkrat, in sicer za leto 1998 **Tihomirju Makovcu**, Iztoku Škorniku in Lovrencu Lipeju za delo *Ekološko vrednotenje in varovanje pomembnih ptic Sečoveljskih solin* (objavljeno v reviji *Falco*), za leto 1999 Ivu A. Božiču za delo *Gnezditvena biologija rakarja Acrocephalus arundinaceus na ribnikih v Dragi pri Igu na Ljubljanskem barju (Slovenija)* (objavljeno v reviji *Acrocephalus*), za leto 2000 **Tomažu Miheliču**, Alu Vrezcu, **Miru Perušku** in **Jožetu Svetličiču** za delo *Kozača Strix uralensis v Sloveniji* (objavljeno v reviji *Acrocephalus*), za leto 2001 **Damijanu Denacu** za delo *Gnezditvena biologija, fenologija in razširjenost bele štokrlje Ciconia ciconia v Sloveniji* (objavljeno v reviji *Acrocephalus*) in za leto 2002 Tomiju Trilarju za delo *Gozdne ptice Slovenije* (zvočni CD, ki ga je izdal Prirodoslovni muzej Slovenije).

ACROCEPHALUS – VODILNA SLOVENSKA ORNITOLOŠKA REVIIJA

Z letom 2004 obhajamo 25 let neprekinjenega izhajanja revije *Acrocephalus*. Do leta 2003 je izšlo 119 števil, do konca jubilejnega 25. letnika pa jih bo že 123. V prvih sto številkah je 216 avtorjev objavilo 2.202 prispevka, s čimer je bilo ovekovceženih prek 12.000 podatkov o pticah. *Acrocephalus* je povzročil pravo revolucijo slovenskega ornitološkega pisanja in strokovnega zanimanja za ptice pri nas. Takšnega vzpona verjetno leta 1980 ob prvi številki *Acrocephalus* ni pričakoval nihče. Z *Acrocephalusom* je Iztok Geister kot prvi urednik in ustanovitelj revije odigral ključno vlogo v slovenski ornitologiji. Njegovo 20-letno urednikovanje, od leta 1980 do 1999, je poneslo *Acrocephalus*, na začetku zgolj kot društveno glasilo, do osrednje slovenske ornitološke revije in do ene najpomembnejših strokovnih revij v Sloveniji nasploh. Z revijo so se kalili novi rodovi ornitologov. Tu so se učili pisanja, razmišlja-

nja in raziskovanja ptic. Z vsako številko se je zakladnica znanja povečevala in danes lahko brez sramu rečemo, da znanje o pticah presega vsa znanja, ki so nakopičena o drugih živalskih in rastlinskih skupinah v Sloveniji.

Uredniku Geistru je pri uredniškem delu pomagala ekipa strokovnjakov na biološkem, tehničnem in drugih področjih, ki so skrbeli, da se je *Acrocephalus* razvijal in rasel. Med sodelavci najdemo pestro paletu ljudi, od uglednih imen iz akademske sfere, univerzitetnih profesorjev in poklicnih raziskovalcev, do ljubiteljskih zanesenjakov. Morda je bila prav takšna kombinacija sodelavcev iz različnih strok in krogov pomembna za uspeh tako revije kot društva. Geister je zasnoval strukturo revije, kakršna je v reviji še danes: uvodnik, sklop daljših in krajših člankov, krajši avifavnistični prispevki Iz ornitološke beležnice, nove knjige in obvestila. Največ sprememb je med Geistrovim urednikovanjem doživela rubrika Iz ornitološke beležnice. Sprva je bila rubrika osredotočena le na objave opazovanj redkih vrst, kasneje so se zapisi o redkih vrstah objavljali ločeno od zapisov o drugih vrstah in šele leta 1983 so bile rubrike Redke vrste, Paberki in Iz ornitološke beležnice združene v enotno rubriko, ki je aktualna še danes. Z Ornitološko beležnico se je zakladnica ornitoloških podatkov polnila z neverjetno hitrostjo, saj je bilo v tej rubriki do stote številke objavljenih že kar 1.335 prispevkov, do konca 24. letnika (2003) pa še dodatnih 470. Že na samem začetku so bili v *Acrocephalusu* objavljeni tudi krajši prevodi povzetkov v angleščini in tako so nekateri prispevki v reviji našli pot tudi do velikih svetovnih ornitoloških del. Takšen je na primer prispevek **Dareta Šereta** iz leta 1986 o prenočevanju mlinarčkov (*Sylvia curruca*), ki je našel mesto med citati slovite Crampove monografije o pticah zahodne Palearktike.

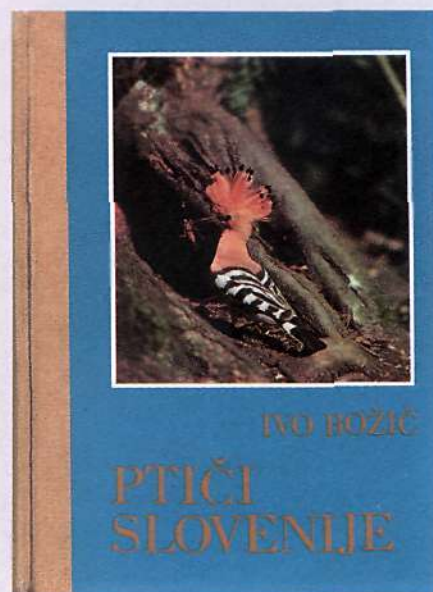
Leto 1999 je bilo za *Acrocephalus* pretresljivo, saj je bil sredi 20. letnika zamenjan urednik. Vodstvo Društva za opazo-

14

14: Leta 1991 je dr. Davorin Tome (v sredini), kot prvi slovenski ornitolog, objavil članek v reviji Ornis Fenica, ki je znanstvena revija najvišjega ranga. foto: Miljan Šiško

15: Naslovnica knjige *Ptiči Slovenije* Iva A. Božiča iz leta 1983.

15

vanje in proučevanje ptic Slovenije je za novega urednika imenovalo Boruta Štumbergerja, ki je revijo prevzel ob 97. številki. Štumberger si je prizadeval dvigniti njeno strokovno raven in postaviti *Acrocephalus* ob bok svetovnim ornitološkim revijam. Oblikoval je mednarodni uredniški odbor, ki so se mu pridružili kolegi iz Hrvaške, Italije, Avstrije in Nemčije. Temu je sledila še uvedba člankov v angleškem jeziku, kar naj bi revijo približalo tudi tujim strokovnjakom ter s tem dvignilo citiranost in ugled revije v svetovni ornitologiji. Že v prvi Štumbergerjevi številki je bil objavljen prvi angleški članek **Martina Schneider-Jacobyja** o črni štoklji (*Ciconia nigra*). Korak je bil vsaj s stališča domačih piscev in bralcev dokaj tvegan, a glede na razvoj ornitologije po svetu potreben. Novi Štumbergerjev sourednik **Primož Kmecl** je ob uvedbi angleščine za pisanje člankov v uvodniku 97. številke zapisal sledeče: »Prevetri naj slovensko ornitologijo; ptice pač ne poznajo meja.« Kljub temu pa uvajanje novega vsebinskega koncepta revije ni šlo tako gladko. Obsežno, večinoma laično članstvo DOPPSa pač ni bilo zainteresirano le za branje strokovnih del. Stari Geistrov *Acrocephalus* je poskrbel za vse okuse, strokovne in poljudne, poljudnost pa se je morala iz Štumbergerjevega *Acrocephalus* hočeš nočeš umakniti. Rešitev se je pokazala v preoblikovanju društvenega biltena *Novice DOPPS*, ki ga je urejala **Andreja Ramšak**, v poljudno ornitološko revijo. Iz *Novic DOPPS* je tako nastal *Svet ptic*, v katerega so se iz *Acrocephalus* preselile poljudne rubrike, denimo *Skrivnostna fotografija*. *Acrocephalus* je imel zdaj prosto pot razvoja v mednarodno strokovno oziroma znanstveno ornitološko revijo. Že v času Štumbergerjevega urednikovanja so začeli v objavo poleg domačih prihajati tudi članki tujih avtorjev iz Nemčije, Avstrije, Hrvaške, Italije, Bolgarije, Grčije in Makedonije. Kljub temu pa slovenščina ni bila pozabljen. Vsi prispevki so imeli vsaj slovenski povzetek, objavljeno pa je bilo obsežno delo o poenotenju slovenskih imen ptic zahodne Palearktike, ki ga je v letu 1999 s sodelavci pripravil Tomaž

Jančar. V smislu internacionalnosti je bila prerajena tudi rubrika *Iz ornitološke beleznice*, kjer so bili kratki avifaunistični prispevki objavljeni poleg Slovenije tudi za druge države, do leta 2003 za Hrvaško, Bosno in Hercegovino, Srbijo, Črno goro, Makedonijo in Bolgarijo.

Štumberger je svoje triletno vodenje revije zaključil leta 2001, s 23. letnikom v letu 2002 pa je urednikovanje prevzel Al Vrežec. Štumbergerjev koncept revije se je v nadaljnjem obdobju še nadgradil in *Acrocephalus* je postal ornitološka revija za jugovzhodno Evropo in vzhodno mediteransko regijo. Povečal se je uredniški odbor, ki se mu je pridružilo še nekaj strokovnjakov iz Slovenije, Hrvaške, Madžarske in Velike Britanije. Mednarodni ugled revije se je še povečal in revija je danes citirana v šestih bazah podatkov, revijo pa DOPPS izmenjuje s 113 revijami po svetu.

Posebno poglavje je videz revije. Ta se je v 25 letni zgodovini korenito spremenila dvakrat. Prva Geistrova številka je bila zelo preprostega videza, barva platnic pa se je spreminjala s številkami. Takrat so tekste v reviji še pretipkavali. Prvič je bila barvna naslovnica natisnjena v 6. letniku leta 1985 s fotografijo malega deževnika (*Chraradrius dubius*), vendar le na številki 25. Prvi popolni oblikovni prepored se je zgodil šele z 9. letnikom leta 1988, ko je postala barvna fotografija sestavni del naslovnice, posodobljena pa je bila tudi notranja postavitev. Na podlagi ankete med bralci se je urednik Geister leta 1996 odločil, da v revijo uvede barvni tisk, kar bi jo naredilo še privlačnejšo. Tako so bile v 17. letniku objavljene prve barvne fotografije. Drugi večji oblikovni prepored pa se je zgodil leta 2000 v času Štumbergerjevega urednikovanja. Novi višji strokovni koncept je zahteval tudi nov oblikovalski pristop, primerljiv svetovnim znanstvenim revijam. Barvno fotografijo na naslovnici je zamenjala črna risba, letniki so med seboj barvno ločeni, barvni tisk pa je omejen le na barvne priloge na koncu revije. V 21. letnik je *Acrocephalus* z dvojno šte-

vilko 98/99 v letu 2000 stopil v novi podobi. V letu 2002 so bili uvedeni še separati za avtorje, v letu 2003 pa dodelana navodila za avtorje v slovenskem in angleškem jeziku.

Za zaključek pa še nekaj iz vsebinskega prispevka *Acrocephalus* k slovenski ornitologiji. V 25-ih letih se je v *Acrocephalusu* zvrstilo nekaj ključnih del modernega slovenskega ptičjeslovja. V tem obdobju je bilo poleg običajnih številčk izdanih še enajst tematskih zvezkov o ptičjih Stožic (13/14, 1982), pregledni bibliografiji *Acrocephalus* (53, 1992; 101, 2000), pticah Cerkniškega jezera (56/57, 1993), pticah Spodnjega Posavja (61, 1993), rdečem seznamu ogroženih ptic gnezdišč Slovenije (67, 1994), pticah Drave (68/69/70, 1995), sivih čapljah in velikih kormoranah (72, 1995), ornitološkem atlasu Drave (82, 1997), slovenski ornitološki terminologiji (94/95/96, 1999) in sovah (98/99, 2000). Zelo pomembne so bile pregledne in poglobljene študije iz biologije, razširjenosti in statusa posameznih ptičjih vrst v Sloveniji, denimo o čopastem ponirku (*Podiceps cristatus*; Vogrin 1989), rjavovratem ponirku (*Podiceps grisegena*; Jančar 1991), malem ponirku (*Tachybaptus ruficollis*; I. Božič 1994, Štumberger in D. Denac 1994), kormoranu (*Phalacrocorax carbo*; Govedič in sod. 2002), čaplji (*Ixobrychus minutus*; I. Božič 1992), beli štoklji (*Ciconia ciconia*; D. Denac 2001), črnem škarniku (*Milvus migrans*; Kozinc 1991), pepelastem lunju (*Circus cyaneus*; Bračko 1990), plavinskem orlu (*Aquila chrysaetos*; Marenče 1998), rdečenogi postovki (*Falco vespertinus*; Gjerkeš in Lipej 1992), koscu (*Cerx crex*; Trontelj 1995), mokožu (*Rallus aquaticus*; L. Božič 2002), zelenonogi tukulici (*Gallinula chloropus*; I. Božič 1995), liski (*Fulica atra*; I. Božič 1994), polojniku (*Himantopus himantopus*; Makovec in Škornik 1990), pribi (*Vanellus vanellus*; Trilar 1991, Vogrin 1998), malem deževniku (*Charadrius dubius*; Trontelj 1992), jezerskem martinu (*Tringa stagnatilis*; Štumberger 1991), kamenjarju (*Arenaria interpres*; Kmecl in sod. 1997), lopatasti govnački (*Stercorarius pomarinus*; Rubinič in Vrezec 1999), navadni čigri (*Sterna hirundo*; D. Denac 2002), velikem skoviku (*Otus scops*; Štumberger 2000, K. Denac 2003), kozači (*Strix uralensis*; Mihelič in sod. 2000, Vrezec in Kohek 2002), čebelarju (*Merops apiaster*; Gregori 1990), zlatovranki (*Coracias garrulus*; Bračko 1986), sivi pastirici (*Motacilla cinerea*; I. Božič 1996), rumeni pastirici (*Motacilla flava*; Kus-Veenliet 2001), kmečki lastovki (*Hirundo rustica*; Potokar 2000), pegamu (*Bombicilla garrulus*; Bračko in Grošelj 1994), povodnem kosu (*Cinclus cinclus*; I. Božič 1997), kupčarju (*Oenanthe oenanthe*; Gregori in Šere 1999), šmarnici (*Phoenicurus ochruros*; I. Božič 2001), velikem slavcu (*Luscinia luscinia*; Šere 1996), brinovki (*Turdus pilaris*; Kozinc 1998), puščavcu (*Monticola solitarius*; Polak 1998), rakarju (*Acrocephalus arundinaceus*; I. Božič 1999), svilnici (*Cettia cetti*; Geister 1981), severnem kovačku (*Phylloscopus trochilus*; Šere 1984), plašici (*Remiz pendulinus*; Šere 1994), italijanskem vrbcu (*Passer X italiae*; Grošelj 1981) in trstnem strnadu (*Emberiza schoeniclus*; Šere 1980) ter nekatere avifavnistične študije na izbranih območjih, denimo v Stožicah (Šere 1982), na vodnih zbiralnikih SV Slovenije (Bibič 1988), v Kočevskem Rogu (Perušek 1991), na Zbiljskem in Trbojskem jezeru (Trontelj 1992), v Krakovskem gozdu (Gregori 1992), na Cerkniškem jezeru (Kmecl in Rižner 1993, Polak 1993), v Sečoveljskih solinah (Jančar 1995), v spodnji Savinjski dolini (Vogrin 1996), na Dravskem polju (Vogrin 1996), ob reki Dravi (Bračko 1997) in v Kozjanskem parku (Jančar in Trebušak 2000). Že v drugi številki leta 1980 so se pričeli v *Acrocephalusu* pojavljati naravovarstveno obarvani članki. Sprva le kot novice s terena, denimo opis požiga trstišča v Sečoveljskih solinah (Geister 1980), kasneje pa že kot povsem konkretni predlo-

gi za varovanje, denimo prispevek o zaščiti ribnikov v dolini Drage pri Igu (Sovinc 1983), in na koncu že kot prave poglobljene naravovarstvene študije s temeljito nepristransko analizo na terenu zbranih podatkov in njihovo interpretacijo, kakršna je bila denimo študija o Kozjanskem parku (Jančar 2000). Z uvodniki je *Acrocephalus* skrbel tudi za živahno diskusijo, denimo okoli društvenih zadev (Geister 1980), ptičjih imen (Geister 1980), problemov varstva ptic (Janžekovič 1983, Trontelj 1991, Polak 1992, Sovinc in Geister 1995, Šere 1997, Geister 1999, Tome 2003), analize ornitoloških podatkov (Tome 1986, Geister 1992), same revije (Geister 1992, 1994, 1996, Geister 1999, Kmecl 1999, Štumberger 2000, 2001, Vrezec 2002, 2003, Vrezec in Štumberger 2002), zgodovinskih ornitoloških zapisov (Geister 1993, Štumberger 1999), ornitoloških programov dela (Tome 1994, Geister 1997, Surina 2003), strokovnih debat (Gregori 1995, Rubinič 1997, Šorgo 2000, Vrezec 2001), ornitološke etike (Tome 1995, 1999), razmer v naravovarstveni politiki (Trontelj 1996, Sovinc 1998, Geister 1998, Zidar in Bibič 2000), poročil (Pajk 1997), položaja ornitologije v Sloveniji (Geister 1998, Štumberger 2001), ornitoloških raziskav zunaj Slovenije (Lukač 2002) in zgodovine slovenske ornitologije (Vrezec 2003, 2004). Tovrstne debate in prispevki so nemalokrat dvignili veliko prahu in vnela se je žolčna razprava o tej ali oni zadevi. Vendar je bil namen sleherne provokacije večinoma dosežen. Le tako so se stvari premaknile naprej. Na bolje ali ne, bo pokazal čas. Razvoj slovenske ornitologije se mora nadaljevati, posamezniki pa v tem procesu dodajamo vsak svoj pečat, nekateri večjega, drugi manjšega, pomemben pa je prispevek vsakogar. ●

Viri:

- Božič, I. (1976): Slovenska ornitologija med leti 1926 – 1976. – *Proteus* 38 (7): 247–250.
- Geister, I. (1996): Šašljeva višnjeva taščica. – *Acrocephalus* 17 (74): 4–6.
- Gregori, J. (1976): Ornitologija na ozemlju današnje Slovenije do leta 1926. – *Proteus* 38 (7): 244–246.
- Gregori, J. (1992): Ptici v »Favni« Henrika Freyerja – ob 150. obletnici njenega izida. – *Acrocephalus* 13 (54): 130–137.
- Kmecl, P. (1999): *Acrocephalus* na pohodu. – *Acrocephalus* 20 (97): 165–166.
- Štumberger, B. (1999): Klavžarjevo sporočilo. – *Acrocephalus* 20 (94/96): 69–70.
- Tome, D. (2000): Sto številčk *Acrocephalus*. – *Acrocephalus* 21 (101): 173–176.
- Vrezec, A. (2003): Rubrika Iz ornitološke beležnice – zgodovina, poslanstvo in perspektive. – *Acrocephalus* 24 (119): 125–126.
- Vrezec, A. & Štumberger, B. (2002): *Acrocephalus* – short-term journal program. – *Acrocephalus* 23 (113/114): 113.

NOVICE DOPPS

Informativni bilten

Številka 0

oktober 1994

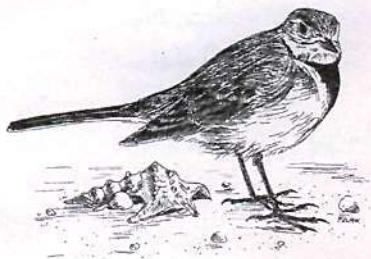
NOVICAM NA POT

Letos avgusta sem se udeležil XXI. svetovne konference BirdLife international v Rosenheimu. Med več izbirnimi delavnicami sem se odločil sodelovati na temi "razvoj NGO-jev (nevladnih naravovarstvenih organizacij). Naučili smo se veliko. Številčnost članstva je glavni adut nevladnih organizacij. Člani morajo biti obveščeni o delovanju društva in zmotivirani k sodelovanju, saj le tako soustvarjajo društveno življenje in imajo občutek pripadnosti društvu. Podobna društva imajo poleg strokovnih revij (mi imamo Acrocephalus) namenjenih strokovni in tudi širši javnosti, tudi informativne biltene, kakor koli že imenovane, ki članke obveščajo o društvenem življenju.

Pred vami je torej poskusna, nulta številka informativnega biltena imenovana NOVICE DOPPS. Na uporabo kratice se bomo morali navaditi, saj je dolgo imenovanje našega Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije za marsikoga, predvsem

pa za tujce preveč komplicirana. Društvene Novice smo si na izvršilnem odboru zamislili kot dvomesečnik, ki vas bo (člane) ažurno obveščal o tekočih dogajanjih, o poteku akcij, projektov, posvetovanjih in o zanimivejših dogajanjih v društvenem življenju. V prilogi novic boste obveščeni tudi o poteku izletov, predavanj, o pomembnejših društvenih dokumentih. Prav gotovo si člani želite tudi seznama naslovov vseh članov društva, seznama knjig in revij iz naše bogate knjižnice. Poročali bomo tudi o delu komisij in društvenih odborov. Seveda boste lahko v Novice pisali tudi vi, člani. Prav oglašanju članov mora biti namenjen znaten del biltena. Če bo odziv velik, lahko tudi povečamo število strani. Novice pred vami so poskusna številka. Pišite nam, če ste zadovoljni z konceptom in obliko. Napišite kaj poprejšate in česa si ne želite v naših NOVICAH DOPPS. Torej pišite nam! Na društven naslov.

Slavko Polak

1

Novice DOPPS

//Andreja Ramšak

Letos v DOPPS praznujemo 10-letnico izdajanja informativnega društvenega glasila,

>> iz katerega se je razvil Svet ptic. Naše prvo glasilo so bile Novice DOPPS in prva številka, ki je bila označena z 0, je izšla oktobra 1994.

Potem ko se je Slavko Polak udeležil XXI. Svetovne konference BirdLife International v Rosenheimu, je na Izvršilnem odboru dozorela ideja o pomembnosti lastnega glasila. Takole je Slavko zapisal Novicam na pot: »Naučili smo se veliko. Številčnost članstva je glavni adut nevladnih organizacij. Člani morajo biti obveščeni o delovanju društva in spodbujeni k sodelovanju, saj le tako soustvarjajo društveno življenje in imajo občutek pripadnosti društvu. Podobna društva imajo poleg strokovnih revij (mi imamo

Acrocephalus), namenjenih strokovni in tudi širši javnosti, tudi informativne biltene, kakor koli že imenovane, ki članke obveščajo o društvenem življenju.« Številko 0 Novic DOPPS sta zasnovala Slavko Polak in Borut Mozetič.

Kmalu po njenem izidu sem dobila ponudbo za urejanje in oblikovanje Novic DOPPS. Tega sem se lotila z veseljem in občutkom dolžnosti do članov, ki so od tedaj naprej prek biltena pridobili veliko pomembnih in zanimivih informacij o dogajanju v DOPPS. Člani DOPPS so se biltena zelo razveselili, postal je vez med njimi in delovanjem DOPPS. Od vsega začetka smo objavljali sezname izletov in predavanj, povabila na akcije, predstavljali projekte, ki jih je uresničeval DOPPS, razpise za srečanja mladih ornitologov in njihove rezultate, poročila odborov in komisij, ki so delovali v okviru DOPPS ter opisali veliko drobnih, a pomembnih dogodkov. V uvodniku smo se lotili zanimivih in žgočih tem varstva ptic. Za popestritev besedil in v poučne namene smo objavljali risbe ptic. Največ risb, s katerimi smo oklepali Novice DOPPS, je narisal Slavko Polak, domiselne karikature pa Marjan Vaupotič. Kasneje sta risbe ptic prispevala tudi Irena Pavlakovič in Miro Perušek. Urednico so vedno preganjali zadnji roki za tisk, in noč predtem je bila praviloma neprespana zaradi postavljanja revije na računalniku.

S četrtrim letnikom izhajanja so Novice DOPPS doživele oblikovno prenovu. Oblikovanje je prevzela Darja Šipeč, ki je tudi izbirala glavnino slikovnega materiala. Nova podoba Novic DOPPS je marsikoga presenetila. Skupaj z razvojem DOPPS so se razvijale in širile tudi Novice DOPPS. V letu 1999 se je razširil krog ljudi, ki so pomagali soustvarjati bilten. Pomočnik urednice je postal prof. dr. Peter Legiša, ki je pomagal pri lektoriranju in napisal nekaj prispevkov. Pri pridobivanju in izbiri prispevkov mi je svetoval uredniški svet, ki so ga sestavljali Damijan Denac, Andrej Figelj, Leon Kebe, Borut Mozetič in Al Vrezec. V istem letu smo Novice DOPPS registrirali kot javno glasilo in uspešno pridobili sofinanciranje biltena z Ministrstva za okolje, prostor in energijo. Hkrati smo spet nekoliko prenovili podobo biltena in pričeli objavljati fotografije. Novice DOPPS pa niso bile le informativni bilten, ves čas so bile tudi vir druženja. Ko je bil bilten natisnjen in tiskarske pole razrezane, smo se zbrali v društveni pisarni na Žibertovi ulici in jih ročno zlagali ter lepili nalepke z naslovi na kuverte vse do poznih nočnih ur.

Leto 2000 je bilo prelomno za Novice DOPPS. Najprej je svojo prenovu doživela društvena revija Acrocephalus. S tem so bili postavljeni temelji za nastanek poljudne revije za ornitologijo Svet ptic. Uredniški svet je igral pomembno vlogo pri tem koraku, še posebej Al Vrezec. Ideja o poljudni reviji je v uredniškem svetu zorela že precej časa. Prehod iz biltena v poljudno revijo pa nikakor ni bil lahek. Pomenil je veliko spremembo v vsebini revije, zahtevnejšo tehnično izvedbo ter veliko večji finančni zalogaj za izdajatelja. A z mladostno energijo in načrtnim delom smo zmogli tudi ta korak. Uredniški svet prve številke Sveta ptic so sestavljali Luka Božič, Damijan Denac, Leon Kebe, Borut Rubinič in Al Vrezec. Kasneje so se v uredniški svet vključili še Marijan Govedič, Jakob Smole in Eva Vukelič, pri tehničnem urejanju pa je pomagal Andrej Figelj.

Leta 2003 sem predala svoje delo Damijanu Denacu, ki si je nabral veliko izkušenj pri delu v uredniškem svetu. Moje zadovoljstvo nad opravljenim uredniškim delom je veliko, napravljen je bil velikanski korak od izdajanja informativnega biltena Novice DOPPS do poljudne ornitološke revije Svet ptic. Za svoje delo smo vedno dobili najlepše plačilo: zadovoljstvo članov DOPPS z izdanimi revijami. ●

1: Faksimile številke o Novic DOPPS.

desna stran:
Naslovnice vseh
doslej izdanih števil
Sveta ptic.

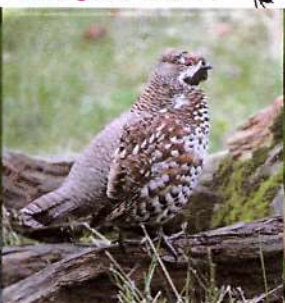

Svet ptic: 01,'04

Svet ptic: 02,'04

Svet ptic: 03,'04

Svet ptic: 04,'04

1

2

3

Publikacije DOPPS

//zbrala Damijan Denac in Urša Kocce

1: Müller, W. & Vrezec, A. (1998): Ptice Slovenije – mali priročnik. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), Ljubljana. Naklada: 170.000 izvodov.

2: Mozetič, B., Polak, S. & Trontelj, P. (ur.) (1999): Vodnik po Mednarodno pomembnih območjih za ptice (IBA) v Sloveniji. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), Ljubljana. Naklada: 400.000 izvodov.

3: Bilten Naravnega rezervata Škocjanski zatok: z njim obveščamo širšo javnost o dogajanju v rezervatu, ki smo ga dobili v upravljanje l. 1999 in v njem uresničujemo projekt Life. Izhaja od l. 2001. Naklada: 14.000 izvodov.

Na DOPPSu izdajamo publikacije periodično in priložnostno. Njihov namen je pri določenem ali najširšem delu javnosti prav tako raznolik, kot so publikacije same. Naj gre za informiranje o delu društva, o napotkih za varstvo ptic, območij ali pa za projekt, podatke o pticah, vselej je poglobljeno izobraževanje. In prav publikacije so bile in so še vedno eno najučinkovitejših izobraževalnih orodij in prepoznavnih atributov društva. Predstavljamo vam tiskovino, ki je skozi zgodovino društvenega delovanja v javnosti namenjala pozornost pticam in njihovemu življenjskemu okolju, v srcih ljudi pa je nemara zanetila tudi kakšen plamen.

PERIODIKA:

1. Svet ptic: poljudno-znanstvena revija z ornitološko in naravovarstveno vsebino, osrednje društveno glasilo. Najprej Novice, izhajale od l. 1994 do 2000, pod novim imenom Svet ptic revija izhaja od l. 2000 naprej. Naklada: 1700 izvodov.
2. Acrocephalus: strokovna revija s področja ornitologije, ki zajema objave ornitoloških raziskav z območja JV Evrope in vzhodnega Sredozemlja. Izhaja od l. 1980. Naklada: 2000 izvodov.
3. Bilten Naravnega rezervata Škocjanski zatok: z njim obveščamo širšo javnost o dogajanju v rezervatu, ki smo ga dobili v upravljanje l. 1999 in v njem uresničujemo projekt Life. Izhaja od l. 2001. Naklada: 14.000 izvodov.

MONOGRAFIJE:

1. Polak, S. (Ur.), (2000): Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji; Important Bird Areas (IBA) in Slovenia. DOPPS, Monografija DOPPS št. 1, Ljubljana. Naklada: 2.500 izvodov.
2. Božič, L. (2003): Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji. 2. Predlogi Posebnih zaščitnih območij (SPA) v Sloveniji. DOPPS, Monografija DOPPS št. 2, Ljubljana. Naklada: 1.000 izvodov.

KNJIŽICE:

1. Šorgo, A. (1994): Priporočila za izdelavo mladinske raziskovalne naloge iz ornitologije. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana.

2. Zbornik skupščine. Maribor, 22.-23.4.1995
3. Müller, W. & Vrezec, A. (1998): Ptice Slovenije – mali priročnik. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), Ljubljana. Naklada: 170.000 izvodov.
4. Mozetič, B., Polak, S. & Trontelj, P. (Ur.), (1999): Vodnik po Mednarodno pomembnih območjih za ptice (IBA) v Sloveniji. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), Ljubljana. Naklada: 400.000 izvodov.
5. Mihelič, T. (2002): Novi ornitološki atlas gnezdilnic Slovenije. Navodila za popisovalce. DOPPS, Ljubljana.

ZLOŽENKE:

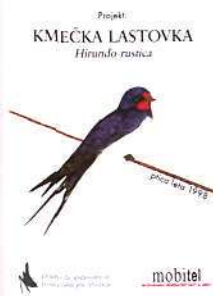
1. Projekt: Kmečka lastovka *Hirundo rustica* ptica leta 1998. Vodja projekta: Jana Kus, Eva Vukelič. Besedilo: Tomaž Jančar, Jana Kus, Slavko Polak, Dare Šere, Eva Vukelič. Leto izida: 1998. Naklada: 5.000 izvodov.
2. Evropska vas Štokelj Velika in Mala Polana. Vodja projekta in besedilo: Borut Štumberger. Leto izida: 1999.
3. Čebelar na Bizeljskem. Besedilo: Andrej Hudoklin. Leto izida: 1999. Naklada: 5.000 izvodov.
4. Kočevsko (Rudniško) jezero. Vodja projekta: Mirko Perušek. Besedilo: Mirko Perušek, Borut Mozetič. Leto izida: 2000. Naklada: 5.000 izvodov.
5. Bela storklja *Ciconia ciconia* ptica leta 1999. Vodja projekta in besedilo: Damijan Denac, Luka Božič. Leto izida: 1999. Naklada: 10.000 izvodov.
6. Kavka *Corvus monedula*: Ptica leta 2000. Vodja projekta in besedilo: Jakob Smole. Leto izida: 2000. Naklada: 5.000 izvodov.
7. Travniški sadovnjaki. Vodja projekta: Leon Kebe. Besedilo: Luka Božič, Leon Kebe. Leto izida: 2001. Naklada: 5.000 izvodov.
8. Travišča. Vodja projekta: Leon Kebe. Besedilo: Luka Božič, Leon Kebe. Leto izida: 2001. Naklada: 15.000 izvodov.
9. Nameščajmo gnezdilnice Pomagajmo pticam. Besedilo in izvedba: Damijan Denac, Leon Kebe. Leto izida: 2001.
10. Naravni rezervat Škocjanski zatok Oaza na pragu Kopra. Besedilo: Borut Mozetič, Nataša Šalaja. Leto izida: 2001. Naklada: 35.000 izvodov.
11. Škocjanski zatok Nature Reserve The Green Heart of the Slovenian Coast. Besedilo: Borut Mozetič, Nataša Šalaja. Leto izida: 2001. Naklada: 3.000 izvodov.

4

5

12. Veliki detel *Dendrocopos major* Ptica leta 2001.
Koordinatorja projekta: Leon Kebe, Tomaž Mihelič. Besedilo: Leon Kebe, Tomaž Mihelič, Slavko Polak. Leto izida: 2001. Naklada: 5.000 izvodov.
13. DOPPS v letu 2000.
Besedilo: Andrej Bibič, Peter Trontelj, Nataša Šalaja. Leto izida: 2001. Naklada: 2.000 izvodov.
14. DOPPS v letu 2001.
Leto izida: 2002. Naklada: 5.000 izvodov.
15. DOPPS v letu 2002.
Leto izida: 2002. Naklada: 5.000 izvodov.
16. Mestna lastovka *Delichon urbica* Ptica leta 2002.
Besedilo: Damijan Denac, Katarina Denac. Leto izida: 2002. Naklada: 5.000 izvodov.
17. La riserva naturale di val stagnon un'oasi alle porte di Capodistria.
Besedilo: Borut Mozetič, Nataša Šalaja. Leto izida: 2002. Naklada: 5.000 izvodov.
18. Natura 2000 Svetla prihodnost varstva narave.
Besedilo: Mateja Nose. Leto izida: 2003. Naklada: 20.000 izvodov.
19. Travniki, košnja in kosci.
Besedilo: Nada Bele, Luka Božič, Andrej Medved, Mateja Nose. Leto izida: 2004. Naklada: 10.000 izvodov.
20. Pegasta sova *Tyto alba*.
Koordinator: Leon Kebe. Besedilo: Al Vrezec, Andrej Bibič. Naklada: 5.000 izvodov.
21. Slovensko podeželje in ptice.
Vodja projekta, besedilo: Andrej Bibič. Naklada: 5.000 izvodov.
22. Krakovski gozd.
Koncept in besedilo: Andrej Hudoklin. Naklada: 5.000 izvodov.
23. Projekt: Kosce.
Vodja projekta: Vesna Grobelnik. Besedilo: Vesna Grobelnik, Peter Trontelj. Naklada: 5.000 izvodov.
24. Projekt: Breguljka.
Vodja projekta: Franc Bračko. Besedilo: Borut Štumberger. Naklada: 3.000 izvodov.
25. Projekt: Ljubljansko barje.
Vodje projekta in besedilo: Andrej Sovinc, Davorin Tome, Peter Trontelj. Naklada: 5.000 izvodov.
26. Projekt: Rešimo močvirne travnike.
Vodja projekta: Milan Vogrin. Besedilo: Milan Vogrin, Mitja Kaligarič, Nuša Vogrin.
27. Evropsko Zlato jajce ... varovanje ptic in biodiverzitete v novem tisočletju.

28. Varujmo habitate...zagotovimo dom pticam in biotski pestrosti.
29. Cesta v opustošenje?
30. Blata in mlake pri Radomljah.
Besedilo: Borut Rubinič
31. Projekt: Gosi.
Vodja projekta: Damijan Denac. Besedilo: Borut Štumberger
32. Krajinski park Šturmovci.
Vodja projekta in besedilo: Borut Štumberger
33. Pticom prijazni zračni vodi.
Vodja projekta, prevod: Borut Štumberger. Besedilo: Horst Schneider (NABU – BirdLife Germany), Gerhard Thielcke
34. Projekt: Cerkniško jezero.
Besedilo: Martin Schneider – Jacoby, Iztok Geister, Peter Trontelj.
35. Projekt: Drava.
Besedilo: Borut Štumberger (2 zloženki z enakim naslovom)
36. Projekt: Drava – Mura.
Besedilo: Martin Schneider-Jacoby, prevod: Borut Štumberger
37. Ohranitev in renaturacija Škocjanskega zatoka.
Besedilo: Mitja Kaligarič, Tihomir Makovec, Borut Mozeitič. Leto izida: 1993.

DOPPS je aktivno sodeloval tudi pri izdaji številnih drugih zloženek. Tukaj omenjamo le štiri.

Jovski. Besedilo: Andrej Hudoklin, Milena Vranetič. Izdalo: Turistično društvo Kapele (DOPPS je naveden med tistimi, ki so omogočili izid).

Reke za življenje: Drava in Mura; spremna zloženka k razstavi DOPPS v Centru naravne in kulturne dediščine Bolfenk, ki jo je organiziral Zavod za turizem Maribor, marec 2002. Besedilo: Luka Božič, Matjaž Bedjanič.

Bloška planota – močvirni biser Notranjske. Založilo: Slovensko odonatološko društvo v sodelovanju s Societas herpetologica slovenica in Društvom za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Besedilo: Matjaž Bedjanič, Andrej Gogala, Ivana Leskova, Slavko Polak, Katja Pobjlšaj, Rudi Verovnik. 1997, 4000 izvodov.

Regijski park Mura. Besedilo: Matjaž Bedjanič in Janko Urbanek. Ministrstvo za okolje in prostor – Agencija RS za okolje v sodelovanju z Zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine Maribor, 2001. ●

4: Ena prvih zloženek DOPPS. Projekt: Cerkniško jezero. Besedilo: Martin Schneider – Jacoby, Iztok Geister, Peter Trontelj.

5: Štiri zloženke: Gosi, Evropska vas štokelj Velika in Mala Polana, Kmečka lastovka *Hirundo rustica* ptica leta 1998, Krakovski gozd.

Pripravi se na predigro.

Uvertura.

Nova storitev za naročnike
Mobitel GSM/UMTS
in Mobiuporabnike.

Ko boste odslej nekoga klicali, telefon pa ne bo zvonil, ampak predvajal glasbo all presenetljive zvočne efekte, ne boste presenečeni. Oseba, ki ste jo klicali, je zamenjala klasično zvonjenje z zvočno ali govorno predlogo oziroma z glasbo iz nabora storitve Uvertura.

Lastno uverturo si lahko nastavite tudi vi. Izberete in nastavite si jo lahko na več načinov in na več naslovih.

Na Planetu/vsebinski sklop Krneki uverturo lahko izberete, nastavite, zamenjate, pregledate nastavitve ali pa jo tudi prekličete.

Na postaji www.pinkponk.com v zavihku Krneki pregledate in poslušajte nabor in s pomočjo navodil nastavite prek SMS zahteve* izbrano uverturo.

Na Mobilcelovi zabavni postaji na številki 183 777 lahko poslušate pred izbiro in nastavitvijo največ 20 vsebin. Izbrano uverturo si lahko nastavite in kasneje tudi spremenite.

* SMS zahtevo s ključno besedo in kodo izbrane uverture pošljite na številko 1919. Primer: U XXXX ali UVERTURA XXXX. Nabor uvertur in pripadajočih kod poiščite na Pinkponku/Krneki.

Nabor različnih glasbenih zvrsti iz domače in tuje glasbene produkcije ter ambientalna in zabavna zvočna ozadja in efekti se bodo še bogatili.

Nastavitve/izbor posamezne uverture stane 300 SIT in velja za obdobje 30 dni. Brez preklica ali spremembe uverture, se obdobje uporabe nastavitve uverture samodejno podaljša za nadaljnjih 30 dni, kar znaša prav tako 300 SIT. Lahko pa seveda spremenite vaš izbor večkrat in kadarkoli. Vsaka nastavitve stane 300 SIT in je veljavna 30 dni. Če nastavitve ne boste spremenili, boste pred uteskom obdobja (29. dan) prejeli SMS opomnik, ki vas bo opozoril na možnost podaljšanja, novega izbora ali preklica (pošljite SMS na 1919 U PREKLIC).

Informacije:

Naročniki Mobitel GSM/UMTS: 031/041/051 700 700
Mobiuporabniki: 031/041/051 121
ostali: 080 70 70

ŽIVLJENJE NISO LE BESEDE

WWW.MOBITEL.SI

“
Sem, kar sem. Zabaven,
simpatičen, nagle jeze,
romantičen, no ja, tudi tečen ...
vse, samo dolgočasen ne. Zato
me pogosto kličejo na mobilca.
In teh ni malo. Jasno, včasih ne
morem prevzeti klica nemudoma,
ker ... Ampak moji »frendi«
so uživalci. Počakajo in se prepustijo
uverturi - glasbi ali zvočni kulisi po
mojem izboru. Danes je taka, jutri
bo drugačna, nikoli pa ne bo
dolgočasna. Ker je predigra
pomembna ...
”

